

Pilofella minor.

Γναφάλιον.

Pseudoleontopodium.

Stratiotes millefolia flavo flore.

Pilofella minoris variatione.

Stratiotes luteo flore.

Natales.

rino littore à Continente, stagnis disjuncto, quod ab oppido Aigues mortes vulgo nūcupato, ad Setiū usque procurrit: unde iconem meā manu delineatam, & ipsam plantam siccam cum plerisque alijs elegātibus stirpibus ad meos Belgas deferebam, ipsam etiam iconem C. V. Dodonæo communicabam, cum illius de Stirpibus Commentarios vernaculā Linguā conscriptos, ante quadraginta annos Gallicos facerem. Ea in vernaculam alteram editionem (quæ correctior & auctior postea evulgata) fuit illata, deinde in Pēptades: operæ pretium autem esse duxi illam hīc inserere, ut ejus, à jam descriptis, differentia facilius animadverti possit.

ΓΝΑΦΑΛΙΟΥ porrò apud Diosc. brevis est descriptio, cujus folijs albis mollibusq; aliqui, inquit, pro tomento utuntur, & efficaciter illa bibuntur in vino austero ad dysenterias. Quam certè facultatem, aut illi proximam, alias stirpes hoc capite descriptas habere non est dubium.

CETERVM varijs earundem alpium locis invenitur id Gnaphalij genus pedali aut ampliore caule, floribus à medio ad summū usque fastigium inter longiuscula, mollia, incanaque folia nascentibus, quod à Matthiolo Pseudoleontopodium, à Generali verò illa plantarum Historia, Chrysome lanuginosa nominatur. Quemadmodū & mitioribus Hūgariz, Stiriz, Austriaz, Moraviz, Bohemiz mōtanis & collibus herbosis, duo aut tria ejus stirpis, quæ à plerisque alijs & à Fuchsiō Pilofella minor appellatur, genera, flore videlicet aut omnino albo, aut purpureo, aut ex albo purpurascēte, sive carneo: quæque omnibus editioribus cæduis & apertis per Germaniam silvis, atque arenosis tumulis ferè est obvia.

STRATIOTES MILLEFOLIA LUTEO FLO.

CAP. XXVIII.

PALMARI est hæc Stratiotes amplitudine, duobus tribuve ab eadem radice cauliculis, infimā parte sessilibus & fibras subinde agentibus, quibus alterius Stratiotis & Chamæmeli modo serpunt, ceteroqui radix unica est & dura: cauliculos autem ambiunt folia vulgaris Stratiotis folijs similia, multo molliora, candidiora, & tenuius incisa: flores summis cauliculis insident in umbellam didigesti, alterius floribus non dissimiles, paulò tamen minores & coloris lutei, tam discus quàm foliola in ambitu nascentia.

Crescit Murtiano regno, ubi flores observare nō potui, quippe qui Martio mense istac iter fecerim: sed similem multis ante annis florentem erueram edito loco, & lapidoso sterilique solo secundum cæduam quandam silvulam, cum Avenione Nemausum profiscerer, Mompelium rediturus, Junio mense, & ex plantis, quæ jam florem abjecerant, æstimare possim etiam Maio florere.

Similis

Similis semine ex Hispaniâ misso mihi nata Viennæ Austriæ anno M. D. XXCV: sed longè elatior & pluribus cauliculis prædita, qui humi diffusi, præter medium qui assurgebat, fibras agebant, & folia proferebant non minus incana & tenuiter incisa, quàm modo descriptæ stirpis folia, cujus etiam semen ad maturitatem pervenit. Sed subsequenti anni aspera hiems matrem cum prolibus semine natis corruptit.

Istam etiam habebat in cultissimo suo horto, Ill^{mus} Princeps Cattorum Wilhelmus, cum sequenti anni Autumno apud ipsum Cassellis essem: ex semine istic collecto, etiam mihi natæ plantæ, quæ anno M. D. XXCVIII. & florem dederunt, & semen, quod deinde Francofurti terræ commissum (nam illo ipso anno Viennâ eò perveni) mihi quidem non est natum, sed alij, quibus communicaveram, aliquot stirpes habuerunt.

Dicitur porò Græcis στρατιώτης ὀχιλόφυλλος, Latinis Militaris: nullum vulgare nomen scio. Poterat etiam ad ἀχιλλεῖον Dioscoridis referri, quod luteo florè inveniri scribit. Verùm parum refert, utrum Achilleam, an Stratiotem appellaveris, cum utriusque facultates sint similes, & ad vulnera, ulcera, profluentemque sanguinem ambæ commendentur. Nomina.

MILLEFOLIUM ALPINUM.

CAP. XXIX.

ELEGANS est etiam hæc plantula, dodrantalem sive palmarem altitudinem non excedens, multis folijs circa radicem stratis, tenuissimè incisis, & veluti è multis minutissimis alatis foliolis constantibus, nonnihil incanis: candicantes cauliculi, satis crassi, hujusmodi folijs, ij(que minoribus, & tenuissimè incisis obfiti: umbella flosculorum densissima, qualis in vulgari Millefolio, sed dilutiore rubro colore sive carneo nitentium: radix vix à vulgari differt, fibrosa admodum, & summâ tellure serpens. Millefolium alpinum.

Sponte provenit in Iudenberg & Spital, Striæ alpibus, atque flores profert Augusto: natalisne causa sint istius varietatis, an cultura, nescio. Natales.

Ab hoc tamen differre visum est, quod in hortis alebamus, cum in Belgicâ viverem, simili propemodum flore. Sed & vulgarem circa publicas vias & semitas nascentem sæpissimè flores variantem observavi, ut plurimæ plantæ flore omnino niveo præter discum medium, qui ferè cineracei coloris est, conspicerentur, aliæ suave rubentem ferrent, aliæ medijs inter utrumque coloris. Millefolij in flore varietas.

Millefolium rubro colore.

ANNO autem M. D. XCI. multæ Millefolij plâtæ, quas in suo horto severat præcedente Autumno Ioannes Mylerus Francofurtensis Pharmacopæus, natæ, folijs vulgari tenuioribus, quæ flores dederunt, nõ quales expectabat, videlicet flavos (nam eo loco flavi floris semen terræ commissum mihi referebat) sed rubri coloris, dum primùm aperti erant, elegantissimi, qui paulatim senescēte flore elanguescebat, & tandem carnei quodammodo coloris evadebat. Hallucinatus sit necne in serendo, mihi nõ liquet. Sin minus, mira sanè metamorphosis. Millefolium rubro flore.

CHRYSANTHEMUM VALENTINUM.

CAP. XXX.

VNICO plerumque assurgit Chrysanthemum valentinum caule, pedali, rarò ampliore, ramofo: folijs secundùm radicem numerosis, deinde temerè & sine ordine per caulem sparfis, multifidis, Stratiotis paulò antè descriptæ folijs pænè similibus, lanuginosis & incanis, quæ degustata salivam cient, & acida sunt: flos in singulis ramulis unicus, luteus, vel potiùs auri splendore fulgens, qui que resiccatus, multis annis nativum colorè etiam retinet, medio Anthemidis disco sive umbilico major, & sine radiatis in ambitu nascentibus foliolis, odoris nõ injucundi: radix unica, candicans, firma, crassiuscula. Chrysanthemum valentinum.

Valentino regno ad arborum margines, juxta semitas repertum eruebam, nusquam alibi mihi observatum. Florebat istic Martio. Natales.

CHRYSAN-

Nomina.

CHRYSANTHEMVM vocabant Valentinae urbis peritiores, longè tamen à Dioscoridis χρυσανθέμω diversum, & ad Bupthalmi genera, meo iudicio, potius referendum, nisi quis a χιλλεις speciem esse malit. Matthioli tamen Chrysanthemum esse nego, licet id sentiat, qui magnam illam Plantarum historiam, Lugduni expressam, concinnavit: sed ipsum valde falli deprehendet, quisquis diligentius utriusque historiam contulerit. Et sanè, magis solidum iudicium in illo viro interdum desidero.

*Bupthalmū
Narbonense.*

Ceterum hæc planta (ne quis fallatur) plurimum à Bupthalmo Narbonensis Provinciae, mihi sanè non ignoto, differt: nam id observare & eruere memini apud oppidum illud vulgo Aquæ mortuæ nuncupatum, nonnulli Fossam Marianam (quam aptè, nescio) appellant. Habet autem id Bupthalmum radiatos flores Anthemidi vulgari similes, majores, medium orbem luteum cingentibus luteis folijs, plerumque subtus nonnihil purpurascens aut subrubentibus. Chrysanthemum Valentinum nulla radiata in orbis ambitu habet folia, sed ijs caret non secus ac Chamæmelum illud Chrysanthemum odoratum: tamen si valentinum maioribus capitibus sit præditum, non tamen adeò protuberantibus, ut animadvertere poterunt, qui ejus descriptionem minus oscitanter legent, & iconem affabrè ad vivum expressam à peritissimo pictore, cum illa exactius conferent. Præterea Chrysanthemum valentinum recto assurgit caule, tenuioraque habet folia: Bupthalmo autem Narbonensi, ramuli plerumque humi fusi, & crassiora sunt folia.

*Bupthalmū
vulgare, &
ejus natales.*

QVIA porrò in Bupthalmi mentionem incidimus, vulgare illud Bupthalmum cubitalibus & amplioribus virgis, alatis folijs, flore Chamæmelino majore, auri instar fulgente, frequentissimum est per universam Pannoniam, etiam illam quæ ultra Dravum flumen est, atque totâ Austria: memini & in agris, & secundum vias passim nascens Moguntiaci agro observare, cum Viennam, à Cæsare Maximiliano accersitus, proficiscerer: anno autem M. D. LXXIX. in Belgicam negotiorum quorundam causâ ablegatus, in ea Moravia, Bohemiaeque parte quâ mihi iter faciendum fuit, & Noribergensi agro etiam conspiciebam.

Nomina.

Rhizotomæ Austriacæ, mulierculæ Selbststumen vocant: Vngari ökö zöm: Croatia (quorum uxores eam stirpem tritam utiliter vulneribus imponere afferuntur) kachchi jescach, hoc est, serpentis herbam appellant.

*Bupthalmū
Dodonæi
Pseudoellebo-
rū Matthioli*

NE c minus vulgare est omnibus apricis collibus, & siccioribus utriusque Pannoniæ & Austriæ gramineis campis, Bupthalmum Dodonæi, sive Pseudoelleborum Matthioli, folijs fœ-

Bupthal. Dodon. Pseudoelleb. niger.

Chrysanthemum alpinum I.

lijs fœniculaceis, floréque Anthemidis, majore, auri fulgore splendente, cujus radices, integras etiam plantas rhizotomi in foro Viennensi venales habere solebant, & pro nigro Elleboro proponebant magno errore, cum infra duodecimum, imò etiam septimum ab urbe miliare (ut superiore libro dixi) legitimũ Elleborum nigrum abundè nascatur, & inde comòdè minimisq; sumtibus inferre potuissent. Sed cum ante meum in eam regionem adventum, illis esset ignotum (nam primus, ut ante dictum est, illius cognitionem ipsis dedi) nihil mirum si receptà consuetudine uterètur: perpauci enim pharmacopœi hortum alebant, sed à rhizotomis necessarias in quotidianum usum stirpes redimebant. Deinceps tamen, me monitore, legitimo Elleboro nigro in pharmacopœorum officinis uti cœptum est.

CHRYSANTHEMVM ALPINVM.

CAP. XXXI.

ALIA porrò Chrysanthemi genera, dum Chrysanthemum alpinum. Viennæ vixi, in varijs Austriacarum Stiriacarumque Alpium jugis observabam, quibus peculiare caput tribuendum esse duxi.

HORVM Primum, multa habet secundum radicem longiuscula folia, Absinthio umbellifero, quod infra describetur, similia, crassa, pollicari lōgitudine, in lacinias aliquot divisa, viridia (in novellis tamen quædã canicies conspicitur) amari saporis: caules aliquot palmares, rarioribus & tenuibus dissectis folijs ornatos, striatos, in quibus veluti umbellæ denum aut duodenum luteorum florum, Jacobææ vulgaris floribus non multum absimilium, & ejusdem odoris: radix crassiuscula est, multisq; candidantibus fibris capillata.

Provenit in Iudenberg, Spital, & alijs quibusdam Stiria jugis, cum Leucanthemo mox describendo: eodem etiam tempore florens.

ALTERI numerosa proximè radicè nascuntur folia, Abrotoni maris folijs respondentia, dilutiore viriditate nitentia, & odore, si terantur, haud ingrato, sapore verò amaricatè & minimè grato: ex his caules exeunt pedales, minoribus folijs onusti, in aliquot interdum ramulos divisi, qui singulos aut geminos sustinēt flores Chamæmelo vulgari majores, inodoros, omnino flavos, hoc est, mediũ orbem luteum cingentibus etiam luteis folijs, satis latis: radix fibrosa & nigricans est, pluresque à latere spargit ramos.

Invenitur in Etscher, Snealben, Veytzalben, & celsis alijs Alpium Stiria jugis. Floret Augusto.

CVBITALES Tertio sunt caules, firmi, læves, ex purpurâ virentes, superiore parte in aliquot ramos divisi: folia longa, tenuiter admodum incisa, Achilleæ Matthioli, sive Abrotoni maris foliorum æmula, longiora tamen, crassiora & viridiora, quæ nullum gratum odorem spirant, gustatâque, ingrati saporis deprehenduntur & amariuscule: flores in extremis ramis umbellatim dispositi, lutei, Jacobææ floribus fermè similes, sed minores & inodori:

radices

Chrysanthemum alpinum II.

Chrysanthemum segetum.

radices sunt fibrosæ, candicantes, novósque caules è lateribus proferunt singulis annis, qui summâ tellure plerumque fibras agunt.

Natales.

Crescit in Sneberg, & reliquis jugis in quibus Alterum genus invenitur: in hortos translatum feliciter provenit: florétque Junio, illic autem Augusto.

Chrysanthemum segetum.

Ad prædictarum autem Alpium radices, in arvis, quemadmodum etiam per universæ Austriæ, Stiriæ, Vngariæ, Moraviæ, Bohemiæ agros, quâ quidem me iter facere contigit, inter segetes nõ minus frequens est Chrysanthemum illud, Germaniæ atque Belgicæ vulgare, inter segetes nascens, quod eam ob causam Chrysanthemum segetum à nonnullis cognominatur, folijs Bellidem majorem quodammodo æmulantibus, sed mollioribus & dilutius virentibus, flore similiter Bellidis majoris, sed omnino flavo, cujus iconem hic adjecimus.

Nomina.

NON ineptè ad χρυσάνθεμος Chrysanthemum genera referri posse has stirpes arbitror. Nihil tamen statuo, sed has, ut & plerasque alias, rei herbariæ studiosis duntaxat propono, ut eorum exquiram judicium.

CHRYSANTHEMUM CRETICUM.

CAP. XXXII.

Chrysanthemum Creticum duogenera.

SED & semine Cretâ misso, nobis nata duo alia elegantia Chrysanthemum genera à nemi-ne hæcenus descripta: quæ cum annua sint, & deciduo semine sponte renascantur, faciliè suum genus conservant.

Chrysanthemum Creticum I.

HABET autem Primum cubitales aut ampliores caules, satis crassos, striatos, intus fungosos, in multas alas divisos, & frequentibus folijs brevi petiolo inæqualiter nascentibus ornatos, quæ in varias & profundas laciniâs divisa, eas denuo valde dissectas habent: extremis cauli & ramis innascuntur ampli flores è squamoso capite prodeuntes, duodenis aut pluribus folijs constantes satis latis, flavi coloris, & latiusculum discum ambientibus: flori utcumque odorato succedunt capita è multis inæqualibus longiusculisque seminibus compacta.

Chrysanthemum Creticum II.

NON minus fruticosum minusve altum est Alterum genus: minus tamen crassos habet caules, fungosos & striatos etiam illos, quos ambiunt folia non adedò dissecta, sed in minores laciniâs & rarius incisas divisa, propius ad Chrysanthemum segetum accedentia: sustinent

Chrysanthemum Creticum.

Leucanthemum alpinum.

sustinent extimus caulis & rami squamata & quasi imbricata capita, è quibus nascuntur flavi flores, totidem quot in primo folijs constantes, angustioribus tamen & medium orbem aureum cingentibus: quibus etiam succedit semen simile, sed aliquantum minus.

HVIC non valde dissimilis fuisse videtur ea planta, cujus iconem ab ipso adumbratam mihi mittebat honestissimus vir, idemque diligentissimus stirpium observator, Iacobus Plateau, cum varijs alijs iconibus, quarum potissimam partem in hac meâ Stirpium Historiâ inserui.

LEUCANTHEMVM ALPINVM.

CAP. XXXIII.

HABENT etiam Alpes suas Anthemides: verùm à vulgaribus diversas, ut superiore capite xxxi. partim demonstravimus, partim etiam ex hoc capite apparebit.

LEUCANTHEMI porrò Alpini folia, prioris Chrysanthemati alpini, paulo ante descripti, folijs non multum dissimilia sunt, nisi paulò magis incisa essent, crassa & succulenta (uti sunt multarum alpinarum stirpium folia, quemadmodum & marinarum) amariusculi saporis, & nullius grati odoris: cauliculi dodrantes, infirmi, in quibus singulares flores, chamemelo majores, luteum orbem ambientibus vicenis aut pluribus albis folijs. Latè se spargit hæc planta Anthemidis modo, & fibrosas radices habet.

Leucanthemum alpinum.

Crescit in Iudenberg, Spital, & alijs quibusdam Provinciæ Stiriacæ jugis, ubi Iulio & Augusto floret.

Natales.

MVLTVM accedere videtur ad eam plantam, quam peritissimus Anguilara describit Leucanthemati Pliniani nomine, undecimâ opinione: licet ille suum Leucanthemum odoratum faciat, ego verò in hoc nullum manifestum odorem deprehenderim.

Leucanthemum Plinianum Anguilare.

FLOS ADONIS VVLGO.

CAP. XXXIIII.

HVIVS Stirpis non meminisse, quandoquidem & Floris Adonidis, & Eranthemi nomine ab alijs est descripta, nisi viderem illos qui minus scrupulosè observarunt, duas plantas, ejusdem quidem generis, sed colore floris variantes, in unam contrahere.

NAM quam Belgæ describunt, illa ipsa est, quæ in hortis inter coronarias alitur, caulem proferens striatum, in frequentes alas divisum: folia anthemidis ferè, viridia, hinc inde per ramos nullo ordine sparsa: flores in extremis ramis, non magnos, octonis aut pluribus folijs constantes, saturè rubentes & quasi nigricantes instar humani sanguinis resiccati, multis nigris staminibus aut villis umbilicum occu-

Flos Adonis.

cum occu-

Flos Adonis vulgo.

Flos Adonis II.

Parthenium alpinum.

Anemone Mompelliana.

Parthenium alpinum.

cum occupantibus, qui marcescere incipiente flore intumescit & in caput extuberat oblongiusculum, collectum ex multis seminibus rotundis extremâ parte acuminatis, initio virentibus, deinde, ubi maturefcere incipiunt, subfuscis, & facile à summo (primùm) capite defluentibus: radix candicat, & raris fibris donata est, nec hiemem superat, sed deciduo semine singulis annis renascitur. Ipsa verò plâta Maio mense florere incipiens, subinde novos ramos proferendo, in Autumnum usque flores producere non desinit.

Hujus iconem Dodonæus & Lobelius in suis Plantarum historijs exhibuerunt, ego etiam eandem hîc subjeci. Sed illam nusquam sponte nascentem observavi, verùm in hortis duntaxat cultam.

ALTERA verò similes quidem habet caules & folia, sed dilutius virent, caules etiam rarioribus alis præditi, folia paulo molliora, nec adeo multifida: flores longioribus folijs constant, & coloris sunt phœnicei, dilutioris etiam quàm sint Anagallidis flores, villis nigris similiter umbilicum occupantibus, in quo statim, vix etiam aperto flore, caput extuberat, in majorem deinde longitudinem excrescens quàm superioris, illôq; gracilius, semine tamen constans adeo simili, ut neutrum ab altero discerni queat: radix superiori fere similis, quodammodo flavescens instar radicis fumi terræ, sed fugacior alterâ, quemadmodum & tota planta.

Sponte frequentissima nascitur inter segetes, non modò in Galliâ Narbonensi, sed etiam per universam Hispaniam: in Italiâ etiam nasci apparet ex Matthioli Commentarijs, qui ejus quidem iconem exhibet minus scitè expressam, nullam autem descriptionem addit, sed nudam duntaxat Adonis appellationem. Postea non minus frequenter observabam inter segetes etiam in Austriâ & Moraviâ, atque sæpius Viennâ semen ejus ad amicos in Belgicam misi, quod, an illis sit natum, me fugit. Superiore item anno qui fuit nonagesimus primus supra millesimum & quingentesimum, non procul Wormaciâ in agris frumento confitis, Rheno flumini vicinis, Maio florentem conspiciebam.

CUM Mompelij viverem, pro Anemone à studiosis habebatur, & hoc etiam nomine, nofter Lobelius in Adversarijs posuit.

PARTHENIVM ALPINVM.

CAP. XXXV.

MULTIS ex fibrosa radice, Chamæmeli modo, fruticat ramulis, pedibus, viridibus; quos ambiunt folia Anthemidi prorsus similia, multiplici incisione divisa, Corulæ, aut Matricariæ fere odore, gustu calido, attamen non ingrato: extremis cauliculis multi flores insident umbellatim congesti, Absinthij alpini, quod postea describemus, floribus proximè accedentes, hoc est, exigua capitella ex albo & pallido

pallido commixta, ambiētibus ea senis aut octonis latiusculis albis folijs, ejusdem cum ipsa herbā odoris: rami sive cauliculi humi procumbunt, & ex unā, uti dixi, radice prodeuntes, subinde fibras agunt, & nova germina procreant.

Invenitur in Sneberg, Snealben, & Durrenstein jugis, magnā copiā: florētque duntaxat Natales. Augusto: nam cum in acclivitatibus & circa scrobes nascatur, quas diutius insidere solet nix, serius illud florere necesse est.

HANC plantam montani venatores vnser Frauen schwartz rauch nomine donarunt, ad al- Nomina. terius stirpis, de quā postea, differentiam, quam weisse rauch appellant. Ego Parthenium alpinum voco, à Dioscoridei Parthenij odore, ad cuius etiam descriptionem satis accedere videtur.

Sæpe illam cicurare volui, translatis è loco natali plantis cum suo cespite, & in hortum illatis: sed ultrā alterum annum non permanit, licet commodo & naturæ ejus apto loco reposuissem, & omni sollicitudine curassem.

PARTHENIVM PLENO FLORE.

CAP. XXXVI.

Nihil prorsus à vulgari Matricariā vel for- Parthenium pleno flore. mā, vel magnitudine, differt hoc Parthenium: cubitales enim aut ampliores interdum habet caules, striatos, in multas alas divisos, folia vulgari perquam similia, & multis lacinijs divisā, herbacei coloris, validi odoris, & amari saporis: extremæ alæ plurimos flores candidos, & multiplici foliorum serie constantes ferunt, nullo, aut perquam exiguo in meditullio orbe, quemadmodum Chamæmeli pleni flores, quibus sunt persimiles, vel etiam pleniores & candidiores: semen Parthenij vulgaris, fœcundum, licet aliquoties satum mihi non provenerit: furculis autem certiore proventu feritur, Leucoij pleno flore luteo instar.

Londini in Angliā primū mihi conspecta est Natales. hæc planta, anno salutis humanæ M. D. LXXIX. quam inde Antuerpiam deferebam: ejus verò iconem & semina adquirebam Viennæ, munere C. V. Richardi Garth Cancellariæ Londinensis Primicerij, & viri humanissimi, qui me multis beneficijs affecit: deinde longè frequentiore observabā biennio post, cum Londinum, seriorum quorundam negotiorum causā, rediissem, toto illo semestri quo istic hæsi.

Florere incipit Junio, & totā deinde æstate flo- Tempus. res proferre non desinit, interdum ad ipsam usque brumam, nonnumquam squamata capita in multa viridia foliola transeunt, præsertim Autumno, è quorum meditullio emicant nivei flores reliquis majores.

CETERVM valde ferax est Anglia hujusmodi florum multiplici foliorum serie constan- Anglia firmum pl. flo. gestantium ferax. tium, quos an arte & mangonio adquirant, ignoro: nam & Chamæmelum, & Lychnides silvestres, & Primulas veris, & alias plerasque plantas πολυφύλλω flore constantes, Belgicam inde primū accepisse constat.

TANACETVM INODORVM.

CAP. XXXVII.

GRACILIBVS, firmis, duris, cubitalibus, interdum verò sesquicubitalibus assurgit Tanacet inodor. 1. hoc Tanacetum caulibus, per quos rara sparsa sunt folia pennata, Tanaceto vulgari non admodum dissimilia, odoris tamen expertia, gustu linguam vellicante & fervido, circa radicem majora atque hirsuta: caulis summo fastigio in aliquot breves ramulos nudos dividitur, quibus insident magni flores, Bellidis majoris flori fermè æquales, octodenis aut vicenis folijs albis, nunc longioribus, modò brevioribus, medium orbem flavum, ut in Bellide majore, cingentibus constantes, quibus marcidis, succedit in medijs capitibus longiusculum semen nigrum, quod terræ commissum plantas sui generis producit, & alias etiam non dissimiles, quarum flos est minor, secundo generi par: radix est minimi digiti crassitudine, obliqua, non in altum demissa, nigra & aliquot fibris hirsuta & vivax, quæ etiam pangi possit.

f Provenit

Natales. Provenit ferè in omnibus utriusque Pannoniæ & Austriæ montibus humilioribus, & silvis cædis: ubi floret Maio & Junio, & si Autumno seratur, flores interdum producit sequente Augusto.

Tanacet. inodor. II. Exit etiam iisdem locis aliud genus, floris magnitudine ab hoc diversum, qui Matricariæ vulgaris, aut Cotulæ fœtidæ florem non excedit: folia etiam minus elegantia, pediculo brevioris caulis inhærentia, nullo etiam odore nisi herbaceo prædita: nullum semen observavi: radix alteri similis, obliqua & multis fibris donata.

Nomina. An aliquo nomine vulgari prædita sit hæc planta, mihi non est compertum, Tanacetum autem inodorum nūcupavi, quia cum nullus manifestus odor in illo percipiatur, folia vulgari Tanaceto quodammodo similia habeat. Secundo autem generi similem plantam apud Valentiam Allobrogum observasse videtur Lobelius.

ABSINTHIUM.

CAP. XXXVIII.

**Absinthij
varietas.**

PASSIM nascitur per Vngariam, Austriam, & reliquas vicinas Provincias, Absinthium illud majus, quod reliquæ, ut opinor, Europæ familiare est. Inveniuntur tamen alia quedam ejus genera, nulli adhuc Scriptori, ante meum in Austriam adventum cognita, quæ hoc capite describere est animus: prius obiter mentione factâ nonnullorum, quæ vel sponte istuc nascuntur, vel aliundè devectora, in hortis colebantur.

**Absinthium
Ponticum
duor. gener.**

1.
2.

SPONTE autem crescit non solum multis Pannoniæ, sed etiâ Austriæ locis, atque Viennensi agro, cum in saxosis, tum aridis & salebrosis gramineisq; desertis agris, Absinthium illud tenuifolium Abrotoni ferè folijs, vulgo Romanum vel Ponticum nuncupatû, mira fecunditate radicibus fibrosis & latè serpentibus sese propagans, cujus duo videntur esse genera. Vnum enim planè incanum est, quo potissimum Viennenses officinæ utuntur, tamquam nobiliore, ita enim sibi persuadent. Alterum purpurascens habet cauliculos, folia non adedò incana, sed interna parte viridiora: id à nonnullis superiori præfertur: existimo tamen natales istam varietatem duntaxat parere. Incano congener esse videtur, quod Boissot ex Italia acceptum communicabat anno M. D. XC. & valde celebrabat.

Vngari, cum hoc, tum vulgare majus, communi nomine *Tröm* appellant.

In cultissimo suo horto alebat C. V. Ioannes Aicholtzius Medicus & Professor Viennensis, duo Absinthij marini genera, ut è diversis locis advectora, sic totâ facie inter se discrepantia.

**Absinth. m. s.
v. m. Patavin.**

Nam quod Patavio allatum erat, folia habebat molliora, incana, lata, tribus, quatuor, aut ad sum.

Abſinthium Ponticum vulgare.

Abſinthium Auftriac. tenuifol.

ad ſummum quinis lacinijs diuiſa, interdum etiam nullis, ut Artemiſiam folio Lavendulæ quodam modo referrent (à qua tamen differt) ſatis grati quidem odoris, ſed amari ſaporis.

Ex Miſniâ verò miſſum, multifida habet folia, ſucculenta, non minùs quàm ſuperioris incana, proximè ad Seriphij, in Belgicæ & Angliæ maritimis naſcentis, folia accedètia, grauioris tamen paulò, & validioris, vt mihi videbatur, odoris, Seriphij Narbonenſis & Hiſpanici (quod nuſquam niſi in mediterranei maris littoribus obſervare memini) graveolentiam quodammodo referentis, atque etiam ſaporem.

ACCEDIT aliud pumilum Abſinthij genus, vix palmi altitudinem ſuperans, tenuibus admodum cauliculis, quos circa radicem multa exigua multifida tamen & incana ambiunt foliola non injucūdi odoris. Id in ſummis cauliculis quaterna aut quina fert capitula in pallescentes floſculos ut ſuperiorum ſeſe explicantia. Noribergæ alebat in ſictilibus C. V. Ioachimus Camerarius, ejuſdem urbis primarius medicus.

CETERVM ad ea genera non vulgaria quæ in Auftriâ & Stiriâ Provincijs naſcuntur, tranſeamus.

PRIMI caulis pedalem altitudinem plerumque æquat, nonnumquam etiam cubitalem attingit, firmus, caneſcens, multis folijs, marini Belgarum Abſinthij foliorum quodammodo æmulis, tenuioribus, prorfus incanis, quæ confuſo ordine eū ambiunt, præditus, qui ſuperiore parte in multos ramulos, ex tenuiorum adhuc foliorum alis naſcentes, diuiditur, plenos floſculorum propendentiū corymbis: radix fibroſa eſt, & ſingulis annis novos frequentioresque caules producit: tota planta impenſè amara eſt, ſed elegans & rara.

Creſcit in collibus & apertis quibuſdam locis Vienneniſi urbi vicinis, atque à rhizotomis, promiſcūè cum eo, quod vulgo Ponticum appellatur, ad Vienneniſium pharmacopolarum officinas adfertur.

RARVM etiam eſt Alterum Abſinthij genus, nec uſquam niſi in Auftriæ Stiriæq; celſiſſimis jugis à me obſervatum. Dodrantalibus autem aſſurgit cauliculis, gracilibus, incanis, in quibus rara & exigua ſunt folia, totâ incanâ lanugine, & veluti tomento obſita, circa radicem majora, Bellidis majoris folijs non valde diſſimilia, minora tamen, & magis incifa, ſatiſque craſſa, eximie amaritudinis: ſummis cauliculis octoni aut plures inſident floſculi in umbellam diſtributi, floribus Achilleæ non diſpares, ſed majores, ſeptenis aut octonis candidis foliolis (medium orbem, ex alijs exiguis floſculis luteo ſtilo præditis eſſormatum) cingentibus, conſtantes: ſemen deinde quale Abſinthij vulgaris, odoratum: radix nigra eſt, aliquot fibris donata, & à lateribus propagines ſpargens.

Abinthium alpin. umbelliferum.

Natalis.

Artemisia tenuifolia II.

Artemisia
tenuifolia I.Artemisia
tenuifolia II.Artemisia
tenuifolia III.

sis; folia licet superioribus respondeant, minus tamen incana sunt, sed potius ex viridi atque purpureo nigricant: tenues ramuli, Sextili mense, suis corymbis, purpurascensibus ut plurimum,

Istud, sub finem Iunij anno M. D. LXXIII. suis floribus onustum, primum observabam & eruebam, dum ex Hohenbergerin, per summa vicinarum Alpium juga, in Snealben tederem, medio ferè itinere, in scopulis præruptis, & in altissima præcipitia (horresco referens) propendentibus: deinde illo ipso anno, mense Augusto, paulò majore copiâ in Etscherberg & Durrenstein, cum florens, tum semine prægnans, quod cum nonnullis plantulis in Belgicâ amicis mittebam, è quibus hæc icon delineata fuit; postremò, expressâ & evulgatâ meâ Pannonicarum stirpium Historia, unam atque alteram ejus plantam inveniebam in Sneberg præruptis scopulis, dum ejus môtis loca nondû à me adita perlustrarem.

MONTANI venatores vsus Szawen rauch; & wepfs rauch appellât, ad Parthenij alpini differentiam, ut in ejus historiâ antè diximus. Ego Abinthij alpini umbelliferi nomen indidi, quia multas habet notas, quæ, ut inter Abinthij genera referre debeam, me impellunt.

ARTEMISIA TENUIFOLIA.
CAP. XXXIX.

QVASCVMQVE Regiones peragraverim, nulla fuit, in qua Artemisiam illam vulgarem cum candidiorem, tum subpurpurascètem & universâ, ut puto, Europæ familiarè, crescentem non viderim: verùm & alias quædam stirpes observabam, quas ad ejus genera referri posse arbitror.

PEDIS altitudine fruticat, vel etiam amplior est, Prima, virgis in multos ramos divisis, quibus adnata folia Abrotoni maris, ex viridi candicantia, amari saporis: flores ex summis ramis, Artemisæ modo dependent, cujus autem coloris, mihi non cõstat: radix lignosa in plures alas finditur. Tota planta odorata est.

CRASSA admodum, lignosa, multifida, & satis multis fibris minoribus donatâ radice cõstat Altera: ex qua plures rami sparguntur, humi plerumque fusi, interdum etiam rectâ assurgentes, lignosi, duri, & in his multi ante hiemem nodi nascentes, è quibus folia emergunt multifida & tenuiter incisa, Abrotoni maris folijs propè similia, candicantia, saporisq; non admodum ingrati, sed postea salivam aliquantulum cientis. Inter hæc, subsequens æstatis initio, tenues vimineæq; prodeunt virgulæ, purpurascètes, multis ramulis ejusdem coloris præditæ, & tenuioribus, jam modò dictis, folijs septæ, qui parvis veluti corymbis propendentibus onusti sunt, Abrotoni maris, Artemisæve, aut Abinthij instar virescentibus, interdum purpurascensibus, qui explicati, ex purpurâ candicantem ostèdunt flosculum Augusti initio, nonnumquam etiam Septembri.

TERTIA simili pænè modo crescit, sed ut plurimum rectoribus est virgis, ijque magnâ ex parte singularibus, firmis, lignosis, purpurascensibus, & in ramulos simili colore donatos divis;

rimum, onusti conspiciuntur, perinde ac in secundo genere: quo tempore, totus caulis nudus, & suis folijs marcidis orbatus conspicitur.

Priorem duntaxat videbam nonnullis Bæticae locis, & Granatensi Murtianoque regnis, locis declivibus, interdum juxta fluenta, nonnumquam secundum vias, superioris anni flo- Natales. sculos è ramulis dependentes retinentem. Secunda & Tertia passim nascuntur secundum semitas, aridis salebrosisque locis Vngariae, Stiriae, Austriae, Moraviae, Bohemiae, etiam ad Viennensis urbis vallum & fossas, nonnumquam in vetustis muris & ruderibus, praesertim Tertia, quae etiam nusquam non occurrit locis aridis & incultis per universam Hispaniam, Lusitaniam & Galliam. Crescit & circa Francofurtum, & alijs quibusdam vicinis locis.

AN commodè ad *Αρτεμισίαν λεπτόφυλλον*, Artemisiam tenuifoliam Dioscoridis hæc Nomina. stirpes referri queant, peritioribus dispiciendum relinquo. Prior quodammodo ad ejus historiam accommodari posset, quia odorata est. Alia, odore carent, aut, si quem habent, is valde tenuis est Tertiae, etiam ingratus, quemadmodum & sapor.

PRIOR Granatensibus Abrotoni nomine donata erat, nonnulli *Boza* vulgari appellatione nuncupabant. Secundae nullum vulgare nomen intellexi. Tertiam, Salmanticenses Abrotonum. Ambrosiam vocabant, cum qua tamen nullo modo convenit. Mompeliani Artemisiam Ambrosia. tenuifoliam appellare solebant. Vngari *Sepreu* seu, hoc est, scoparum herbam vocant, quia vulgo apud illos, ex ejus virgis scopae fiunt, ob quem etiam usum, nonnulli Austriae incolae, praesertim apud Neapolim, vulgari ejus Provinciae sermone *Neustadt* dictam, *Bestm-Kraut* nominant.

DIOSCORIDES scribit Arthemisiam tenuifoliam cum amygdalino oleo contusam, in malagmatis lentorem, & stomacho laboranti impositam, sanitati restituere, nervorum quoque cruciatibus succum ejus cum rosaceo oleo utiliter illini.

ABROTONVM FEMINA VVLG.

CAP. XL.

EIVS stirpis quam vulgus Herbariorum Abrotonum feminam appellat, nonnulli Santolinam vocant, duo sunt genera, plerisque hortis satis communia.

Abrotonum femina vulg.

VNUM vulgatius, fruticans, & in plures Abrotonum candidos ramos divisum, quos ambiunt fem. 1. tenuia folia, sive potius foliorum nervi, in quibus secundum longitudinem nascuntur quatuor ordines brevissimorum & minutissimorum foliorum, ut tota folia denticulata videantur, incana omnino, amari saporis, & gravis cum suavitate quadam odoris: summo ramulorum fastigio fert interdum capitula squamata luteos flores continentia: radix crassa est, dura, lignosa, & subinde in brachia fissa.

ALTERIVS rami etiam candicant, minus Abrot.fem. tamen frequentes sunt, longiora habent folia, 11. quatuor similiter dentium ordinibus praedita, initio quidem incana, minus tamen quam in superiore, & quae tandem omnino virescant, odor mitior est: sapore, radice, cum jam descripto convenit: Flores non observabam.

PRÆTER illa autem, in meis peregrinationibus quatuor alia genera observare memini: unum in Narbonensi Gallia, tria in Hispania.

NARBONENSE multum accedebat ad primum genus jam descriptum: sed longè strigosius erat, & ramos duriores, brevioribus, minusque frequentibus folijs obsessos habebat, colorem etiam inter utrumque medium: flores in extremis ramulis majores & pallidiores in squamatis capitellis: radix in duos & lignosos ramos divaricata erat. Abrot.fem. 111.

Istud genus à me observabatur anno M.D. LII. Carcaffone Mompelium redeunte, cum Natales. C.V. Gulielmo Rondeleto, inter Narbonem & oppidulum cui nomen à D. Nazario (quò 111. Rondeletius Narbone diverterat à Nobile quodam viro evocatus) in acclivitate quorundam colliculorum, quâ nobis iter faciendum erat secundum fl. Attacis cornu alterum.

Abrot. fem.
IIII.Abrot. fem.
V.Abrot. fem.
VI.

Natales.

Nomina.

Tomillo per-
rino.
Facultates.Chamaecypa
visus Plinij.

TRIA verò genera in Hispania nascentia, tametsi florum formâ cum illis conveniant, diversa tamen esse, ex illorum descriptione apparebit.

MULTIS ab uno cespite prodeuntibus ramis constat Primum, tenuibus, pedibus, candidantibus, quos numerosa ambiunt folia Rorismarini coronariæ, sed minora & angustiora, quæ novella incana sunt, & nulla ferè incisurarum vestigia apparentia habent: adulta autem, viridiora, longiora, & quasi minutis incisuris distincta sunt, multum tamen à Santolinæ creditæ folijs diversa, amari gustus, & jucundi odoris: multas è singulis ramis producit virgulas palmares, raris folijs septas, atque in summo earû fastigio capitella florémque luteum Santolinâ multò ampliorem: maturo autem semine, marcescunt hæ virgulæ: radix est lignosa.

ALTERVM, flore, folijs, denique totâ facie, Primo simile: sed per omnia minus & gracilius: quod natalibus tribuendû non est, quandoquidem uno, eodémque in loco simul nascentes plantas invenerim, neque etiam ætati, quia utraque species, ex seminibus natali loco sejunctim collectis & repositis, & mecum in Belgicam delatis, mihi nata est, magnitudine & exilitate, una ab altera non minus discreta, quàm natali solo fuerat.

ILLI magnitudine par est Tertium, interdum etiam paulò majus: ramuli non ut in al-

tero candicantes, sed virides: folia etiam viridia, & longiora, tenuioraque, non minùs quidem amara quàm illa, sed minus jucundi odoris: flos pallescens, virgæ quæ florem sustinebant tenues, maturo semine etiam aresebât, ut in superiore: cujus radici hujus radix etiam respondet, sed magis fibrosa est.

Nascuntur Salmanticensi agro, montibus Segobiæ vicinis, quos *el Puerto de Guadarama* vocant, & veterem Castellam à nova separant, alijsque asperis & salebrosis Hispaniæ locis. Florent Maio & Junio: semen maturum Julio. Omnes autem hæ plantæ perpetuo sunt folio: VI. genus etiam nunc in horto alo.

DVO illa prima genera quidam Chamæcyparissum Plinij esse censent, potiùs à formâ & vulgari Belgicâ appellatione (*Cypariss* enim illis dicta) ut existimo, quàm aliam ob causam: nam cum Plinius nullam ejus historiam describat, sed paucas ejus facultates duntaxat enumeret, certi quidpiam statui vix potest. Legitimum etiam Abrotonum femina esse nequit, cui folia tenuiter incisa, Seriphij modo, tribuit Dioscorides. Salmanticenses quidem hispanica genera Abrotonum feminam appellant: sed vernaculâ linguâ, totâ Castella vetere, *Tomillo perruno*, hoc est, Thymum caninum, dicitur.

EARVM decoctum istic aiebant utiliter propinari ad scabiem profligandam: quod si ita est, proculdubio habenda est ratio naturæ illorum, quibus datur.

MATTHIOLVS scribit istius folia sicca, & in pulverem trita, dari perquam utiliter ex aqua parthenij, semidrachmæ pondere, ad sistêda alba feminarum profluvia, si continuis decem diebus aut pluribus sumantur à jejunis: & deinde interpolatis diebus.

PLINIUS Chamæcyparissum herbam ex vino potam, contra venena serpentium omnium, scorpionumque pollère testis est.

SALVIÆ GENERA.

CAP. XLI.

QVVM ab omnibus, qui de Plantis scripserût, Salviæ historia sit tradita, supervacaneum censebam de illa scribere: tametsi multa ejus genera in meis peregrinationibus observaverim, latifolium videlicet & angustifoliû, quod sponte in Hispanijs ubertim crescit, & nunc in omnium hortis colitur cum latifolia Salvia folio viridi coq; crispo vel non crispo, purpurascens, versicolore, & eo latifolio, quod in Austria primum observabâ candidis floribus, cujus semen istinc in Belgium amicis mittebam: è quo natæ plantæ.

SED quia duo genera diversa semine è Creta missò, nobis & amicis sunt nata, de ijs ut agerem, operæpretium esse existimavi.

Salvia Cretica pomifera.

Salvia Cretica non pomifera.

Salvia Cretica angustifolia.

PRIOR Salvia, quæ latifolia & pomifera, nata est semine è Creta misso à C. V. Honorio Bello Medico. Fruticat ea alterius Salviæ modo in multos ramos sparsa, quadrágulos initio & densa lanugine obsitos, qui deinde in ligneam substantiam transeunt; istam quadraturá amittunt, teneriores auté rami retinent, densioreq; lanugine sunt obsiti: folia ex aduerso, alternis nascuntur, semper bina, infernâ parte valde lanuginosa, alterâ, virétia, & veluti attrita, Salviæ latifoliæ foliorû instar, appendices utrimque secundum pediculum habentia, & veluti aurita, nonnûquam etiam appendicibus carentia nec tam ampla ut in latifolia vulgari, nec etiâ aded angusta, ut in vulgari minore, quæ aurita habet folia: extremos ramos ambiût verticillatim semi & plures caliculi, in quibus flores, vulgaris floribus formâ quidê similes, sed coloris ex albo purpurascentis: quibus cadentibus, semina nascuntur in caliculis terna aut quaterna, crassiora quàm in reliquis Salviæ generibus, & illos ita replétia, ut quasi baccæ appareant. Totius plâtæ odor paulò vehementior quàm alterius Salviæ.

Salvia Cret. pomifera h. flor.

In Cretâ baccas, seu poma (quæ dûtaxat quædam excrescentiæ sunt) fert uncialis interdum magnitudinis, multâ lanugine obsita, orbicularia, qualia ex Ægypto olim accipere memini, & ab Honorio Bello è Creta accepta, in propositâ tabellâ exprimi curabam Sed in hac provinciâ, utpote nimis frigidâ, nulla adhuc tulit.

ALTERAM, quæ & Angustifolia, nascentem non conspexi, sed ejus iconem vivis coloribus depictam ad me misit diligentissimus, & in Plantarum cognitione egregiè versatus, Iacobus

Iacobus Plateau, cujus frequens in hac meâ Plantarum Historia mentio. Nata autem illi erat femine è Creta insulâ accepto.

*Salvia Cret.
Angustifolia.*

MULTOS porrò statim à radice profert ramulos, lignosos, ex fusco subrubentes, quos alternis bina semper ex aduerso ambiunt folia, longè angustiora, quàm in ullo *Salviæ* genere, in ambitu non nihil interdum crenata, seu crispa, è quorum sinu alij pusilli ramuli prodeunt: medius caulis in spicam purpureorum florum definit, nullis intermixtis foliolis: radix dura, lignosa, in ramos divaricata. Quo tempore floruerit, & an semen tulerit, nihil mihi ab eo significatum: sed ramis, aliorum *Salviæ* generum instar, illam pangi posse, verisimile est.

STOECHAS.

CAP. XLII.

Stœchas longioribus ligulis.

Stœchas brevioribus ligulis.

*Stœchas vul-
garior.*

BREVE M stipitem habet Stœchas, ramos autem interdum cubitales, fruticosos, duros, lignosos, semper ex aduerso nascentes, quos stipant numerosa folia, sibi invicem etiam semper opposita, incana, Lavendulæ instar, sed angustiora & minora, amara & calida: extremi rami in quadrangulas virgulas desinunt, nudas, quæ capitula sustinent longa & angusta, nonnumquam breviora & crassiora, multis veluti squamis compacta, è quibus minuti prominent flores, Lavendulæ ferè, saturatoris tamen coloris: summis capitellis eminent veluti membranaceæ quædam ligulæ, cœruleo aut purpureo colore præditæ, admodum longæ interdum, sæpissimè breviores, præsertim in Hispanijs: semen in capitellis latet per maturitatem læve, exiguum, fuscum, quale ferè Lavendulæ: radix lignosa & multifida.

*Stœchas cri-
spo folio.*

GENUS Alterum Stœchadis valde rarum mihi observatum, ejusdem cum superiore altitudinis, lignosis, fragilibus tenuibus, quadrangulis ramis: folijs etiã oblongis, angustis, omnino ferratis & crispis, parte supernâ virentibus, infernâ cædidis, calidi & amari gustus: ejus extremi quoque ramuli desinunt in dodrantaes virgulas, nudas, quadrangulas, incanas, quæ spicam sustinent Stœchade longiorem & rariorem, ad Lavendulæ minoris spicam prope accedentem, è multis similiter veluti membranaceis squamis congestam, cum eminentibus in summo quibusdam latiusculis foliolis è purpurâ cæruleis, uti in superiore: flores ex singularum squamularum sinu copiosi, purpurei ut in præcedente: semen etiam simile, quemadmodum & radix.

Natalis.

Crescit Stœchas plurimis Hispaniæ, Lusitaniæ, & Galliæ Narbonensis locis. Floret istic Aprili & Maio, nonnumquam etiam Autumno.

Secundum verò genus non nisi in summâ Calpe sponte nascens, & suis floribus onustum Februario mensè inveniebam cū plurimis elegatibus plantis, tribus antè mensibus primùm mihi

Stœchas crispo folio.

Lavendula multifido folio.

mihî conspectum Scintræ in Regiæ arcis hortu-
lo, quatuor supra Vlyssiponem leucis, floribus &
semine plenum.

Στίχας κρύσις foliis Græcis dicitur, Latinis Stœ- Nomina.
chas, Hispanis *Cantuesso*, Salmanticensibus au-
tem qui sunt in meditullio ferè Hispaniæ, apud
quos abundantissime nascitur locis incultis, pe-
culiariter *Tomillo*.

Secundo generi, ferrati vel crispî folij cogno-
men addi poterit ad alterius differentiam, Lusitani
alichrin francês, id est, Rorèmarinum Gal-
licum vocabant: nam pleraque peregrina Fran-
cici vocabulo designare solent, non secus ac
Germani suo *Welscher*.

Huius facultates non intellexi: verùm cum
eiusdem cum priore sit temperamenti, similes
etiam vires obtinere, verisimile est.

ILLIUS porrò decoctum, hyssopi modo, ad Facultates.
pectoris vitia efficax esse Dioscorides testatur,
antidotis misceri, viscera omnia ab obstructio-
nibus & farctu liberare. Addunt recetiores, ejus
fiores adversus capitis dolores, & omnes ex fri-
gidâ causâ morbos, valde utiles esse.

LAVENDULA MULTIFIDO FOLIO.

CAP. XLIII.

PRÆTER Lavêdulas vulgares, quarum una
breviore est folio & spicâ: altera verò lōgio-
ra habet folia, longiorémq; & inflexam spicam,
flore nunc cæruleum sive purpureum feren-
tem, modò etiam albû. Invenitur aliud genus
rarum admodum, & à nemine ante descriptum.

CVBITALI interdum altitudine id assurgit, Lavendula
multifido
folio.
quadrangulis & hirsutis ramulis, quos multifida
tenuiterque incisa ambiunt folia, lanuginosa,
cinerei que coloris, acris gustus, & jucundi odo-
ris: flores in summis virgulis quadrangulis, nudis
& lanuginosis, spicæ instar, ut in Lavêdulâ, con-
gesti, cæruleo colore præditi, odorati: spica au-
tem aliquantulum contorta est, & in quatuor
veluti versus aut ordines digesta, alia interdum
ex alia nascens: radicem habet duram, ligno-
sam, & multis ramulis donatam, quam vivacem
esse, facile mihi persuaserim.

Nascitur circa Malacam Bœticæ urbem, ubi Natales.
illam primû inveniebam, colle quodam illi ur-
bi vicino, Februario mense florentê, deinde cir-
ca Murciam Martio mense, nec usquam alibi.

NEQUE hujus facultates sunt mihi comper-
tæ. Cùm verò ejus odor multò mitior sit, & mi-
nus caput feriens Lavendulâ, præsertim eâ cui
brevior spica est: credibile est, ejus potentiam &
viros, eodem caloris gradu, quo illa est, non con-
sistere.

VERONICA ERECTIOR.

CAP. XLIIII.

IN spicam congesti sunt etiam ejus stirpis
quam vulgus Herbariorum Veronicam re-
ctam appellat, flores: cujus aliquot genera in Noricis, Stiriæ, Austriæq; jugis observabam,
ab alijs (quod sciam) nondum descripta.

CVBITA-

*Veronica ere-
ctior latifol.
♁ major.*

CUBITALES profert caules Primum, interdum etiam ampliores, non valde ramosos, certè quàm rarissimis alis, sed multis nodis, præditos, folia contrarijs inter se petiolis ad singulos nodos nascentia, duas aut tres uncias longa, unam lata, crassa, ex atro viridia splendètiaque, raris & vix conspicuis crenis serrata, gustus admodum adstringentis & exsiccantis, deinde acris: summo caule spicatum crescunt multi conferti flosculi, Veronica rectè dictæ floribus forma similes, sed colore paulò dilutiores, ab infimâ parte spicarum explicare se incipientes, quemadmodum Teucrij flores, & alij plerique qui spicæ in modum cõgesti nascuntur: semen in planis vasculis continet, exile, fuscum: radix crassa est, multisque fibris donata, singulis annis novos ex lateribus caules producat.

2. Est alia hujus speciei cubitalem altitudinem non excedens, multisque in summo caule ramis prædita, cujus folia superioribus non minùs ampla & crassa sunt, sed neque splendens, neque adedò atra sunt.

3. Conspicitur & tertia species, secundè nò valde dissimilis, cujus folia evidentioribus crenis serrata sunt, ramulique oblongiore florum spica præditi, in reliquis conveniunt: utriusque sapor idem qui in priore.

*Veronica ere-
ctior angu-
stifolia.*

FIBROSA etiam est Alterius radix, lateribusque se propagat, novos singulis annis stolones promens cubito non minores, rectos, virides, veluti nodis aut geniculis distinctos: folia in singulis nodis bina ex adverso nascentia, oblonga, ejus Lysimachix quæ cæruleum fert florem pænè similia, sed crassiora, & in ambitu minus serrata, gustu primò adstringente & ingrato, postea acriusculo: summi rami in spicas desinunt cæruleorum flosculorum simul congestorum, quatuor foliolis constantium, in quorum umbilico duo staminula cum exiguo stilo: semen in bifidis vasculis, planis quidem, sed aliquantulum tumentibus & pulvinatis exile admodum, & rufum.

2. Habet etiam secundum hoc genus alteram speciem, cui media sunt inter utrūque genus folia, hoc est, isto paulò latiora, illo tamè angustiora, caules minus ramosi, dilutiorq; florum spica: sapor quidè adstringit & exsiccat, sed non adedò vehementer ut in primâ specie.

Natales.

Invenitur utrumque genus cum suis speciebus, in multis Pannonix silvosis montibus, gaudetque umbra: Stiriacarum verò, & Austriacarum Alpium radices, omnes species alunt. Florent Julio, aliquando etiam Junio, in hortis præsertim: semen Augusto & Septembri maturum est.

*Veronica fr-
uticans.*

PEDALIBVS est surculis Tertium genus, duris, lignosis, lentis & flexibilibus, humi sparsis & diffusis, ac veluti cinctis frequentibus nodis, unde ex adverso semper utrinque ramuli enascuntur

Veronica III. fruticans.

Veronica recta vulgaris major.

Veronica recta minima.

enascuntur virescentes, in quibus bina inter se opposita foliola, viridia, crassiuscula, splendentia, longiuscula, & minutis crenis serrata, amari saporis: extremis ramulis seni aut octoni infident flosculi, ex alarum sinu prodeuntes, quatuor, ut plurimum, interdum quinque foliolis constantes, caerulei coloris elegantissimi, palente umbilico, & rubro circulo eum ambiente, unde duo staminula prominent, & ex medio veluti umbone stilus muscae proboscidi ferè similis, semen in latioribus majoribusq; vulgari veronicâ vasculis, & compressis, exiguum, planum, fulvescens: radix lignosa, & multas fibras spargens: quin & ipsi surculi proximè radicem, atque etiam longius à radice (si paululum terrâ operiantur) ad singulos nodos fibras & radices agunt.

Provenit hoc in Sneberg & alpibus Stiriae jugis, ubi Junio fleret: at in hortis etiam Maio, semen Junio ad maturitatem perducit.

Non dubium est, quin priora duo genera, ad Veronicam vulgo vocatam, praesertim quae recta cognominatur, sint referenda. Tertium, si quis inter Teucria potius recensere malit, non magno opere refragabor. Nullum verò vulgare nomen hactenus intelligere potui.

Natales.

CETERVM Veronicæ vulgaris cum rectæ, tum supinæ, maxima in Pannonijs, Stiriâ, Austriâ infra Anisum, & Moraviâ, est copia: nec ullæ sunt caeduae silvæ, nulli aridiores colliculi & aggeres, qui alterutrum non alant.

Illius verò, quæ recta cognominatur, duæ species inter se discretæ inveniuntur. Nam altera

Veronica vulgaris.

Veron. vulg. recta.

altera major est, latioraque habet folia, & longiorem florum spicam: altera minor, gracilior breviorémque caulem, angustiora folia, minorémque spicam. Vtriusque iconem etiam híc subjecimus.

Veronicæ autem species C. V. Fab. Col. ad Alyssum Diosc. referendas putat.

TEUCRIUM.

CAP. XLV.

Teucrij v. h.
tia genera.

ALIVOT stirpes varijs in Provincijs observabam, quæ, meâ opinione, plurimum ad Teucrij historiam accedunt: quas quia à nemine descriptas videbam, operæpretium me facturum arbitratus sum, si earum descriptionem meis observationibus infererem, initium faciens à raro quodam genere quod in Hispanijs mihi occurrit.

Teucrium vulgare fruticans, sive I.

Teucrium fruticans Baticum, sive III.

Teucrium
vulgare.

Teucrium autem appello vulgo receptâ opinione, plantam illam si fruticantem fragilibus ramis, quadrangulis, quæ folia fert secundum nodos bina semper inter se opposita, latiuscula, crassa, in ambitu Chamædryos instar incisa, & quodammodo sinuosa, supernè viridia & splendentia, infernè canescentia, jucundi (si terantur) odoris: flores in summis ramis spicæ ferè modo digestos, majusculos, hiantes instar florum Chamædryos repentis, nullâ tamen galeâ tectos, coloris ex albo pallecentis: tamen postremò descriptæ in hoc capite, propius forsitan ad Dioscorideam Teucrij historiam accedant.

Teucrium
Creticum.

HVIC non valde dissimile est Alterum genus, semine natum, & duntaxat mihi observatum anno M. D. XCIII. nam perinde ut illud in fruticem assurgit, ramis tamen tenuioribus & incanis, quos ambiunt per intervalla bina semper folia contrario situ nascentia, Teucrij quidem vulgaris folijs formâ similia, sed infernè magis incana, supernè minus virentia & splendentia, atque etiam minora: flores ex singulis foliorum sinubus prodeunt utriculis inclusi quaterni aut seni, floribus Teucrij vulgaris formâ non dispares, nisi paulò minores essent, & colore purpureo: semen nigrum rotundum. Tota planta odorata est.

Mittebatur semen Creta Chamædryos majoris appellatione.

Teucrij Ba-
ticum, sive III.

ILLIS autem prioribus duabus stirpibus, valde affinis est frutex ille, quem in Batica observabam, proinde à me Teucrium Baticum appellatus, qui licet humanâ interdum altitudine assurgat, plerumque tamen humilior est, unico stolone minimi digiti crassitudine, candidante cortice obducto, & in aliquot ramos diviso, qui tali serie digesti sunt, ut bini perpetuo sint invicem oppositi, quemadmodum in superiore, incani: folia præcedentis sermè, majora paulò, in ambitu nonnihil sinuata (quod pictor non expressit) externâ parte omnino

omnino incana, internâ verò ex atro virentia, non tamen splendentia ut in primo genere, gustu perquam amaro: flos candidus est, labris infernè prominentibus, nulla galea superius imminente, aliquot oblongis staminibus sive villis ex medio flore exilientibus. Perpetuo viret, non secus ac vulgare Teucrium.

Montibus circa Calpen, ad Herculeum fretum, & Bæticæ maritimis, in sepibus & inter *Natales.* alios frutices inueniebam: tum etiam Gadibus, eâ parte qua continenti recens conjuncta tum erat insulaponte admirabili, vulgo *Puente de Cuaço* dicto, sed humiliorem, quàm commemoratis locis. Florebat Februario,

Teucrium IIII.

Teucrij IIII. tertia species.

CVBITALES atque etiam ampliores habet Quartum caules, admodum frequentes ex *Teucrium* unâ radice prodeuntes, quadrangulos, subhirsutos, nodis distinctos: folia Chamædryi ferè *IIII.* paria, aut illius folijs quæ à nonnullis Sacra herba existimata est (de qua ad sequentis capituli calcem) similima, bina semper inter se opposita, per ambitû serrata, amari saporis: summi caules in aliquot ramos dividuntur, gestantes oblongam spicam florum cæruleorum quatuor folijs constantium, quorum, quod superiorem partem obtinet, latiusculum semper est, venisq; distinctum, duobus intus staminibus & stilo, qui marcescentes integri defluunt: capitella deinde bifida, plana, ut in Veronicæ generibus, exiguo semine plena: radix fibrosa admodum est, & vivax, quotannis novos caules producens, qui infimâ parte secundum matrem fibras etiam agunt, & sese propagant.

Crescit in omnibus collibus & montibus Pannoniæ, ejus etiam quæ ultra Dravum est, *Natales.* Austriæ, Moraviæ plerisque & Bohemiæ, petrosis (herbosis tamen) locis, & inter frutices.

Illius genus invenitur inter vepres, non minoris longitudinis virgas ferens, tenuiores tamen *Teucrij IIII.* humiq; diffusas, adeò frequentes, ut magnos cespites interdum latè tegant, minori- *Species 2.* bus folijs & dilutiore flore.

Tertium præterea in herbosis collium jugis paulò humilior, angustioribusque folijs, in *Teucrij IIII.* ceteris alioqui cum illis conveniens. Florent tres hæ species Maio: Prior & Secunda etiam *Species 3.* Junio & Julio.

MULTA statim à radice fundit Quintum virgulas, dodrantaes, purpurascens, humi procumbentes, quas alternatim bina semper ex adverso sita, amplectuntur folia, Chamædryos folijs forma & colore similia, & eodem modo per oras serrata, minora tamen, gustu linguam exsiccante, deinde amariuscule: summæ virgulæ in ramulos divisæ, numerosos *Teucrium V.*

Teucrium v.

Natales.

Teucr. v. can-
dicante flore.Teucriū VI.
pumilum.Teucrium
minimum.

Tempus.

Nomina.

Eaculeates.

merosos flosculos in spicæ formam nascentes gestant, quatuor foliolis constantes, eo, quod superiorem floris partem occupat, reliquis majore & latiore, cui circa umbilicum duo staminula inhaerent, stilusque è medio umbilico protuberat, integri deinde flosculi, qui sunt aut cærulei coloris saturatissimi & elegantissimi, aut dilutioris & quasi cineracei, sponte decedentes, quemadmodum in Tertio, siliquulas relinquunt planas, exili subruffo semine plenas: radix etiam valde fibrosa & vivax, singulis annis, ut Quarta, novas virgulas producens: quin & ipsæ virgulæ nonnumquam secundum radicem fibras agunt.

Nascitur omnibus fere siccioribus agris incultis, herbosisque aggeribus & colliculis, secundum vias publicas inferioris Austriae, praesertim Viennensi agro, & apud Neapolim vicinam urbem loci naturâ munitissimam. Floret Maio.

Vnicam hujus generis inveniēbam plantam anno M. D. LXXIX. ad radices Montis pagog Glasenfeld imminentis, secundo à Neapoli jam memoratâ miliari, quæ florem ex carneo candicantem haberet, circa umbilicum carnei coloris venis distinctum, & ejusdem coloris stamina & stilum.

At in summo Etscheri jugo, nec usquam alibi, Sextum quoddam genus observabam pumilum admodum, semipalmaribus vir-

gulis quadam lanugine pubescentibus, quas bina, semper inter se opposita, vestiunt folia minoris Chamædryos folijs satis respondentia, inter quæ summis virgulis oblongiusculi nascuntur è barbatis caliculis flores, à superiorum formâ diversi, concavi enim sunt, extremis oris laciniati, latiores, cærulei tamen etiam coloris; è quibus duo staminula cum longo stilo exeunt: defluentibus integris flosculis, succedunt crassiores & majores siliquæ, exiguo semine plenas: radix etiam per summa serpit, tenuibusque fibris prædita est.

Hujus generis & aliam plantulam postea inveniēbam in summo Sneberg jugo, quæ instar minoris illius Gentianæ vernæ elegantis, ex eodem radicularum capite, breves ramusculos in ambitu fundit humi recumbentes, & sustinentes quaterna aut sena foliola, alternis quidem sibi opposita, sed adeo arctè congesta, ut eodem exortu nasci videantur, quorum forma superioris folijs valde respondet, sed longè minora sunt: inter hæc cauliculus exilit uncialis, nudus, gracilis admodum, summo fastigio binos, inter duo minima foliola, prodeuntes flores sustinens, satis amplos, Quinti generis floribus formâ similes, cinerei coloris, qui etiam integri defluunt, ijsque succedunt majuscula quàm in illo loculamenta.

Florent ambo Iulij initio, prioris semen maturum Augusto, quo mense etiam alterius maturefcere verisimile est: ego plantulam florentem & loculamenta adhuc inania habentem legebam.

TETKPION Græcis, Teucrium Latinis dicuntur hæ plantæ, aut eo nomine donari possunt, praesertim quartum genus cum suis speciebus, & quintū. Nam Dioscorides Teucrium herbam esse ait, virgæ referentem effigiem Trissaginis similitudine, quam & Chamædryn à nonnullis appellari scribit: cui etiam Plinius suffragatur. Dodonæus i. Chamædryn assurgentem vocavit. Nullum autem vulgare nomen istarum stirpium intelligere potui.

Dispiciendum verò an Tertium genus ad Pæderota herbam, cujus Pausanias in Corinthiacis meminit, referri possit. Nam istic, Pæderotis folium minus quàm Esculi, φήου, majus quàm Ilicis esse refert, figuram illi inesse querni folij, atque alterâ parte nigricans, alterâ album, cujus color folijs Populi rectè comparari possit: certè nostræ stirpis folium aversâ parte incanum, populi albæ folij alteram partem candore valde imitatur. Nihil statuo, sed praesens ista considerandi ansam studiosis duntaxat præbeo.

TEUCRIO porrò, Dioscorides has facultates tribuit. Recens cum poscâ, aut aridi ferrefacti jus, potu lienem potenter absumit: lienosis cum aceto & ficis illinitur, item serpentium moribus ex aceto solo, sine ficis.

CHAMÆ-

AFFINES sunt Teucrium & Chamædrys, atque aded affines, ut Veteres, Teucrium etiam Chamædryn, contra, Chamædryn Teucrium appellarint, propter eam quæ inter utramque est similitudinem: sed nec facultates dissimiles.

Teucrij & Chamædryos affinitas.

CHAMÆDRYS autem, de qua nobis nunc sermo, quæque ferè omnibus nota jam est plurimis regionibus est familiaris: frequentissima etiam in Vngariâ, Stiriâ, Austriâ, vicinisque Provincijs: nulli enim agrorum paulò editiore loco sitorum, nulli vinetorù sunt margines, qui eâ non abundant: sed & interdum, secundùm publicas vias, gramineis locis nascitur. Duorum porrò est generum.

Chamædryos vulgaris duorum generum.

Chamædrys vulgaris, sive II.

Chamædrys III. sive montana.

VNA, vegetior & uberior, longioribus, crassioribusque virgis, amplioribus & succulentioribus folijs, longiore florum comâ, majoribusque & dilutius purpurascens floribus.

Major.

ALTERA, minor, gracilioribus virgis, minoribus folijs, brevior florum comâ, & minoribus saturatiùsque rubentibus floribus: vulgatiore etiam, ex quâ videlicet in plerisque Angliæ locis, arearum in hortis spatia clauduntur.

Minor.

Istam candido flore variantem, apud Monasterium Holtzkirche, infra Wirtzburgum, dum Noribergâ Francofurtum anno M. D. LXXIX. proficiscerer, mense Julio observatam eruebam.

Chamædryos minor albiflora.

Omnium autem radix latè serpit, lanugine pubescunt virgæ, quæ humi diffusæ, fibras plerumque agunt, & serrata sunt folia.

CETERVM elegans aliud genus invenitur, quod dodrantalibus interdum serpit ramulis, colore ex fusco rubente præditis, duris, lignosis, folijs nullâ serie eos ambientibus, Chamædryos legitimæ folia referentibus, sed paulò minoribus, & subtus incanis, gustu admodum adstringente & exsiccante: flores illi in oblongis pediculis hirsutis singulares, albi, sex, ut plurimum, interdum etiam octonis aut denis (aded pro loci natalis ubertate aliquando luxuriat) folijs constantes, Cisti femine floris pænè magnitudine, multis staminibus in medio præditi, inodori: quibus decidentibus, villosum succedit semen, quale ferè Caryophyllatæ alpinæ aureo flore, libro v. describendæ: radix est dura, lignosa, in diversa tendens, & quibusdam nigricantibus fibris stipata: quin & interdum, humi procubentes & sparsi rami,

Chamædryos alpina.

Chamædrys quorundam silvestris.

Natalis.

Nomina.

Herba cervi.

Leucas montana.

Facultas.

Ocimum Indicum.

Chamædrys silvestris.

Ocimum Indicum.

fibras agunt, ut integri nonnumquam cespites eâ tecti conspiciantur.

Frequens est in summis Austriacarum & Stiriacarum Alpium jugis: floret Junio, nempe solutis istic nivibus, semen ad maturitatem pervenit Augusto, deinde pediculi omnino exarescunt. In hortos translata (ubi, umbroso loco tenuique solo reposita, aliquamdiu persistit) maturius floret.

GRÆCIS porro priora duo genera χαμαίς-σπος, ἢ χαμαίς-σπορ, ἢ λυόσπος, quibusdam etiam τριχρίον: Latinis Trixago aut Triflago dicuntur: Italis, Querciuola; Gallis, Germandree & Chesnette: Germanis, Bathengel: Hispanis, Camedreos. Tertiam Gesnerus libello de raris & admirandis herbis, in descriptione Montis fracti, Herbam cervi ex quorundam sententiâ, ni fallor, appellat: & Iosias Simlerus Commentario de Alpibus, Hirtzpurit, & Chamædrin alpinam.

AN verò ad Leucadem, quam Dioscorides Chamædryi subjungit, & ejus duo genera facit, unam ὄρεινν, alteram ἡμερον, hæc referri possit, in tantâ brevitate certi aliquid statuere difficile est. Verum quidem est Leucadis montanæ facultates, nonnullis earum respondere, quas Chamædrys obtinet: nam has illi tribuit Dioscorides. Recentem in aqua decoctam, potu tussibus, indurato lieni, urinæ difficultati, incipientibus hydropicis, auxiliari; menses cire, partus extrahere, lienem ex aceto potam consumere: adversus serpentium venena, ex vino, potu, illitūque efficacissimam &c. Leucadi autem, ut ex vino, contra animalium venena, præcipuè marinorum, opituletur.

VULGARIS præterea est totâ Pannoniâ, etiam interamni, Stiriâ, Austriâ, Moraviâ, Bohemiâque, planta illa Teucrij generibus quibusdam affinis, quæ passim in Hispanijs, Galliâ, Germaniâ, Belgicâque herbosis locis nasci conspicitur, flore caruleo pulcherrimo, folijs penè Chamædryos & ejus nomine aliquando à vulgo donata, atque etiam in usum recepta: quam nunc plerique Chamædryn silvestrem appellant.

OCIMUM INDICUM.

CAP. XLVII.

PLANE novum est hoc Ocimi genus, & semine ex Italiâ misso primum in Germaniâ natum, anno nonagesimo supra millesimum & quingentesimum.

IN pedalem autem, vel ampliorem altitudinem assurgit, caule quadrangulo, saturè purpurei, ut plurimum, & quasi nigricantis coloris, interdum ex viridi duntaxat purpurascens, in plures alas, modò in hac, modò in alterâ parte, ex adverso semper sitas, diviso: ad singulos nodos sive genicula, nascuntur ex adverso ampla folia, duas uncias aut amplius lata, tres longa, petiolis

petioliis longis innixa, in ambitu profundius incisa & serrata, pinguis sive densa, & succulenta, magna ex parte ex atro purpurea, interdum purpureis maculis, majoribus & frequentioribus, vel minoribus & rarioribus duntaxat infecta: summus caulis in florum spicam desinit palmum longam, ex atro purpurascentem, qui verticillatim per intervalla seminum ambiunt, hoc est, ex parvorum foliorum alis utrimque terni, coloris (dum explicati sunt) albi purpureis venis distincti: semen in vasculis, quale in reliquis Ocimi generibus, atrum, rotundum, crassiusculum: radix multis capillamentis firmata. Elegans hæc planta est, & tota graviter odorata, ut cetera Ocimi genera, illorum etiam instar hieme perit: novâ igitur singulis annis satione acquirenda.

Floret cum reliquis Ocimis, quorum magna est varietas.

CLINOPODIUM.

CAP. XLVIII.

QVALE sit legitimum Clinopodium Veteribus descriptum, nondum liquet, Neotericis diversas stirpes pro Clinopodio proponentibus. Ad ejus tamen genus aliquod referri posse arbitror, quam hinc subijciam plantam.

Clinopodium Austriacum.

DODRANTALIBVS ea est cauliculis, tenuibus, quadratis, duris, geniculatis, quos ex intervallis bina simul ad singula genicula semper ambiunt folia, contrarijs inter se pediculis disposita, Serpyllo vulgari ferè similia: sed magis ad Clinopodij vulgo crediti, sive Acini Fuchsj foliorum formam accedentia, minora tamen, & raris crenulis serrata, viridia, non injucundi odoris, saporis autem aliquantulum acris, sicut ferè jam dictum Clinopodium: flores summis cauliculis ad singula genicula profert Clinopodio vulgari non dissimiles, sed multò majores, purpureo saturo seu violaceo colore præditos (tametsi nonnumquam inveniuntur albi) antrorsum maxima ex parte propendentes, & conversos: quibus succedunt vascula, qualia in dicto Clinopodio, vètriosa, in quibus terna aut quaterna nigra semina, Calaminthæ aut vulgaris Clinopodij seminibus æqualia: numerosas habet radices, duras & multis fibris capillatas.

Clinopodium Austriac.

Varietas.

Crescit in montibus, Badensibus thermis imminentibus, & ceteris vicinis ad Danubium procurrentibus: varijs præterea alijs locis. Floret Maio, semen Junio maturum.

Natales.

NVLIVM vulgare nomen, apud rusticos illius regionis adhuc invenerat, cum observabam, ego Clinopodium Austriacum nuncupabam, quia in sola Austria inveniēbam: non minùs commodè tamen Acinon Austriacum forsitan dixissem.

Nomina.

ILLVD porro Clinopodium, cujus modò memini, sive Acinos Fuchsj, vulgare est in Pannoniæ, Austriæ, vicinarumque regionum locis aridis.

Clinopodium vulgare.

PASSIM item in cædis silvis, aut inter frutera, & ad silvarum margines provenit Clinopodium Matthioli: cujus duo genera inveniuntur.

Clinopodium Matthioli.

1. Vnum enim elatius est, majoraque folia, & longiora capitella habet, atque illa sæpius in multas coronas disposita.

Majus.

Minus.

2. Alterum humilius, minoribus folijs, & brevioribus capitellis præditum est. Folia, & quadranguli caules utriusque incanè lanugine pubescunt, flos purpurascit, radix multis fibris capillata serpit. Vtrumque Iunio floret.

*Calamentū
inodorum.*

SUNT qui Calamentum inodorum appellant, tametsi omnino inodorum non sit censendum, quandoquidem interdum odore quodam non ingrato nares perfundat. Non desunt qui Acinon vocare malint, sed Dioscoridei Acini historia refragatur.

Acinos.

CETERVM quia in Acini mentionem incidimus, minimè prætermittenda mihi videtur elegans quædam plantula, quam anno M. D. XXXI. mense Julio florentem in Angliâ observabam, dum commodum navigandi tempus expectans, ad Ill. Dn. de Cobham, Garterij ordinis Equitem, & quinque portuum Præfectum proficiscerer: nullam enim hæcenus videre memini, quæ ad *Acini* Dioscoridis historiam meo iudicio magis accedat.

*Acinos Dio-
scor fortè.*

PAUCOS habet illa ramulos dodrantes, tenues, siccos, subrubentes, quadrangulares, frequentibus nodis cinctos, ad quos bina semper ex adverso sita foliola nascuntur, Fuchsij Acino non dissimilia, sed minora & succulentiora, neque in ambitu serrata, Clinopodij Austriaci folia valde referentia, grati cujusdam odoris & Botrym quodammodo referentis, sed non ad eò validi & gravis: summos ramulos exornant verticillatim dispositi utriculi, quales in Acino Fuchsij, deinde similes penè flosculi, magis tamen ex cæruleo purpurascetes.

Facultates.

HAS autem facultates Dioscorides suo Clinopodio tribuit. Bibitur herba, & succi ejus decoctum, ad convulsa, rupta, strangurias, serpentium iclus: menses & partus pellit: & peniles verrucas, quas achrocordonas vocant, eicit, aliquot diebus potum: alvum sistit decoctum ad tertias, potumque, ex vino, si absit febris, febrem autem sentientibus, ex aquâ.

Acino verò istas. Menses & alvum pota sistit: illita, panos, sacrumque ignem sanat.

TRAGORIGANVM.

CAP. XLIX.

DVO Tragorigani genera statuit Dioscorides, quibus binas perfimiles plantas, (nisi iudicium me fallit) in Hispaniâ meâ peregrinatione videre memini: deinde tertiam, quæ ad Secundum genus reduci potest.

Tragoriganum I.

Tragoriganum alterum.

Tragoriganum II. altera species.

PEDALI, aut sesquipedali altitudine fructicat Prior, multis tenuibus & lignosis surculis, atque circum illos folia ad singula internodia bina ex aduerso respondentia habet, minora quàm sint Majoranæ folia, mediæ inter Origanum & Seryllū silvestre magnitudinis, omnino incana, odoris jucundi, & acris saporis: flores verticillatim extremos surculos ambiunt, vel illis etiam insident exigui, candidi, semen minutum in caliculis suis occultatum gerentes: radix lignosa multis fibris capillata. Tota odorata est, & semper virens.

Tragorig. hisp. I.

MINORES sunt Alteri surculi & candidiores, tenuiora longioraque folia, aliquantulum incana, acris gustus: odor minus jucundus quàm in Priore: flores etiam verticillatim circa summos ramulos nascuntur ex utriculis prodeuntes, majores alijs & galeati, candidi: semen observare non potui: radix priori similis, lignosa, dura, multifida.

Tragorig. hisp. II.

TERTIA, quæ Secundæ genus, neque formâ, neque magnitudine valde ab illâ differens invenitur, surculis tamen nigrioribus, magis hispidis & atris folijs, atque flore minore, purpureo. Vtraque etiam perpetuò vi-
ret, sed posterior hæc longè odoratior, eâ, quæ album florem fert.

Tragorig. hisp. III.

Prior multis Hispaniæ locis provenit, arido & petroso solo, cum Stœchade permixta: nunc etiam inquilina facta multorum hortorum, cum in Galliâ, tum in Angliâ & Belgicâ.

Natales

gicâ. Alterius utramque speciem solo Valentino agro observabam Martio florentem, & sponte nascentem. Quæ verò purpureum florem gerit, in Belgicis hortis mihi etiam postea conspecta, & quibusdam Germanicis, sed vix istic hiemem ferens.

Nomina.

Τραγορίγανος Græcis utrumque genus dicitur: Tragoriganum Latinis: Secundum etiam à nonnullis τράσιον, Prasium, quod nomen fortasse secundæ ejus speciei conveniet. Castellani primum *farilla* vocant: quo nomine alterum utrumque vulgo appellant, non intellexi.

*Clinopodium
Mayum.
Helenium odo-
rat. Theoph.*

Non desunt etiam qui priorem plantâ nominent Clinopodium: plerique tamen pro Maro habent, aliqui Helenium Theophrasti esse augurantur, cujus solû nomen apud illum Auctorem extat inter odoratas plantas cap. 1. & vi. libro vi. Plantarum Histor. Istius semen aliquando communicatum Illmo Cattorum Principi Wilhelmo, Ambræ dulcis nomine, ex quo nata ipsi plantæ, quarum unam deinde siccam cum seminis ejus aliquâ parte, Viennam ad me pro suâ clementiâ mittebat.

Facultates.

TRAGORIGANVM autem exalfacere, urinam ciere, menses trahere, decocto potu bilem eicere, lienosis ex aceto bibi, & contra ixiæ venena ex vino: peripneumonicis, tussientibus, ex melle in eclegmate dari scribit Dioscorides. Gratam ac mitè esse ejus potionem: quare cibum fastidientibus, & stomacho acida ructanti imbecillôque tradi: tumores cum polenta illitum discutere.

HYSSOPVS SPICATO FLORE.

CAP. I.

*Hyssopi vul-
gari vari-
ans.*

HYSSOPI illius vulgaris qui in omnium hortis alitur, tria inveniri genera, colore floris duntaxat inter se variantia, etiam hortulani norunt, vulgatissimum, cæruleo; bina alia, vel niveo, aut rubescente, quæ satione in eum qui cæruleum fert florem sæpissimè degenerant, licet nonnullæ plantæ matris colorem adquirant.

*Hyssop. hisp.
minor.*

ALVIT aliquando Belgica aliud genus humilium & tenerius, hispanico semine natum, alioqui formâ non multum differens à vulgari, cæruleis floribus, quod *ysopillo* vocabant, quia nimirum semen, ex quo natum, tali nomine inscriptum fuisset. An verò id genus istic etiam nunc alatur, me latet.

Hyssopus angustifol. spicato flore.

*Hyssop. spi-
cato flore.*

*Hyssop. vulg.
comos.*

NUNC Quintum quoddam genus invenitur, non quidem à me conspectum: sed ejus icon ad me missa (cum tenellis ipsius stirpis ramis spicâ suâ florum onustis) Hyssopi spicato flore nomine, Londino usque, ab optimo viro Iacobo Gareto juniore. Valde autem fruticat hoc genus, nec minùs quàm vulgare suis virgis se propagat, quæ sesquipedales interdum sunt, dura, lignosa, in multos, virides, tenuesque ramos divisæ, quos obsident angustiora quàm in vulgari folia, viridia, calidi gustus, alternis & ex adverso inter se nascentia: summi rami desinunt in spicam florum illos verticillatim ambientium, vulgari forma similium, minorum tamen, coloris cærulei: radix dura, lignosa, multifida, plurimisque capillamentis firmata, ex quâ etiam plures nascentes virgæ humi interdum procumbentes, fibras agunt. Tota planta, si digitis atteratur, odorata est. Similem deinde plantam nactus sum munere honesti & optimi viri Wilhelmi Parduyn Middelburgensis.

MEMINI & aliud Hyssopi genus videre in Angliâ, anno reparatæ salutis humanæ M.D.XXCI. vulgari non admodum dissimile, sed quod ad Quartum illud genus hispanico semine natum magis accederet, exceptis ramulis, qui in virgarum fastigio numerosi in latam comam spargebantur: propterea Hyssopi comosi appellationem indebam. Id

genus tum temporis Viennam transferre volebam, sed in itinere mihi corruptum.

THYMVM.

THYMVM.

CAP. LI.

Thymum legitimum.

SVFFRVTEX est Thymum, pedem ^{Thymum legitimum.} interdum altus, multis ramis lignosis, tenuibus, & candidis præditus, quos per intervalla ambiunt folia sibi invicem opposita, angusta, tenuia, candidantia, acris gustus, quæ quibusdam locis hieme decidunt: nam ubicumque sponte nascentem hanc plantam inveniebam, seu hieme, seu veris initio, folijs viduam conspiciebam: sed utrimque ab exortu & vestigijs foliorum, prominebant veluti oblonga capitella, instar eorum quæ in Origono Oniti sunt, ex tenellis foliolis viridibus congesta, aded confertis & numerosis, ut unicum longiusculum folium apparet: ipsa capitella cum floribus in planta virente observare non potui, jam enim deciderant, sed illorum duntaxat vestigia summis virgis sive ramulis, in omnibus plantis conspiciebam. Hispali autem, ubi maximus est ejus proventus (nam aliud Thymum non norunt) magni ejus jam resiccati fasciculi demonstrati sunt cum suis folijs & longiusculis capitellis suos purpurascens flores adhuc retinentibus, gratissimi odoris: illo enim in aquâ decocto utuntur ad dolia, quibus vinum asservatur, eluenda & repurganda: non minoris etiam usus est ad conciliandam odoris gratiam ijs vasis, quibus conditæ uvæ asservari solent.

Ceterum non modò circà Hispalim ^{Natales.} copiosè nascitur, sed Gadibus etiam, quâ

parte insula ponte jungitur continenti, totâ insuper Bæticâ in maritimis collibus meridiei obverfis.

THYMVM verò vulgare, quod nonnulli durius cognominant, quòque, teste etiam ^{Thymi vulg. varietas.} Plinio libro XXI. cap. x. Naturalis Historiæ, lapidei campi in Narbonensi Provinciâ referti sunt: & mediterraneis (quemadmodum Salmanticensi agro) & alijs Hispaniæ locis, sponte crescit gracili & salebroso solo, nunc purpureo, quale in Narbonensi Galliâ, & Aquitanicâ, nunc albicante flore.

PRIMUM, Dioscoridis *θύμος* est, Latinorum etiam Thymus aut Thymum, Bæticis ^{Nomina.} *tomillo* simpliciter, mediterraneis Hispaniæ ignotum, atque etiam universæ Galliæ. Alterum, Plinij thymum nigrius esse videtur, & illud quod Dioscorides cap. de Epthymo durius appellat: nam in hoc, cum in Hispanijs, tum in Galliâ Narbonensi, culcutam illam vulgarem delicatulam rubris filis copiosè nascentem & capillamentis se illi implicantem colligere memini. Castellani hoc thymum *tomillo salsero*, aut *salsero* simpliciter: Galli, *du thym*: Itali, *Thymo*: Germani *Thimus* oder *welscher Quendel* appellant.

DIOSCORIDE autem teste, thymum cum aceto & sale pituitam per alvum detrahit: ejus decocti jus prodest orthopnoicis, & anhelatoribus, tineas ventris exigit, menses, partus & secundas pellit, atque urinas ciet: cum melle in eclegmate faciliores efficit excreationes: recentes tumores discutit, cum aceto illitum: concretum sanguinem dissolvit; verrucas penfiles tollit cum aceto: ischiadicis cum vino & polenta impositum subvenit: hebetibus oculis in cibo prodest, &c. Pares illi facultates tribuit Plinius: insuper addit, dari comitialibus, quos correptos olfactus excitat thymi: viris contra inflationes cum melle & aceto, & si venter targeat, testésve, aut vesicæ dolor exigit: articularibus morbis & luxatis, tritum ac lanæ inspersum ex oleo imponitur: dant & potionem articularibus morbis trium obolorum pondere in tribus cyathis aceti & mellis.

THYMBRA

THYMBRA legitima.

CAP. LII.

Thymbra legitima.

Thymbra historia.

Serpillum silvestre Zygis Diosc.

Nomina.
Συμπερι.
Συμπερι, Σπυ-
σι.
Facultates.Serpillum ve-
teru duplex.Serpillum
Zygis.

THYMO subiiciemus Thymbra legitimam, primùm mihi conspectam & exactè notam anno reparatę salutis humanę nonagesimo quinto supra millesimum & quingentesimum, ut quę mihi illo ipso nata, femine à Doctissimo rei que herbarię peritissimo viro Honorio Bello è Cretà usque misso, ubi Cydoniæ Medicam artem exercet.

MVLTIIS eafamis statim à radice fruticat, Thymi instar, quadrágulis, subasperà lanugine obductis, purpurascens, quibus innascuntur alternatim semper ex aduerso ramuli, folijs eadem serie digestis onusti, Thymi genuini folijs penè similibus, subhirsutis, odoratis, medijs quodammodo inter cunilam & Thymum odoris, acriusculiq; saporis: summos ramos verticillatim ambiunt aliquot capitula multis foliolis constantia, inter quę caliculi, è quibus emergunt suaviter purpurascens flosculi, Thymi flosculis similes, in quatuor lacinijs diuisi, quarum infima latior est & repanda, suprema etiam lata, sed brevior, reliquę duę minores, prodeuntibus è medio quinque staminulis candicantibus, quorum apices fuscii coloris, & medio stilo bifido. Octobri & Novembri duntaxat flores protulit, eã ob causam nullum semẽ præbere potuit: è quo tamen nata planta, pusillum, nigrum, Thymi feminis instar: radix dura, lignosa, quam apud nos perennem futuram, vix mihi persuadere possum, licet rami procumbentes fibras egerint.

GRÆCVM nomen Συμπερα, Latinum Thymbra: Cretenses etiam num hodie Συμπερι & Σπυσι appellant. Dioscorides eadem illi facultates tribuit quas Thymo, si eodem modo sumatur. Paulus autem, siccare & calefacere in tertio ordine scribit; hinc oleum in quo decoquitur, rigores febrü circuitu remeantes discutere, flores idem præstare, quorum decoctum menses cieat & foetus extrahat.

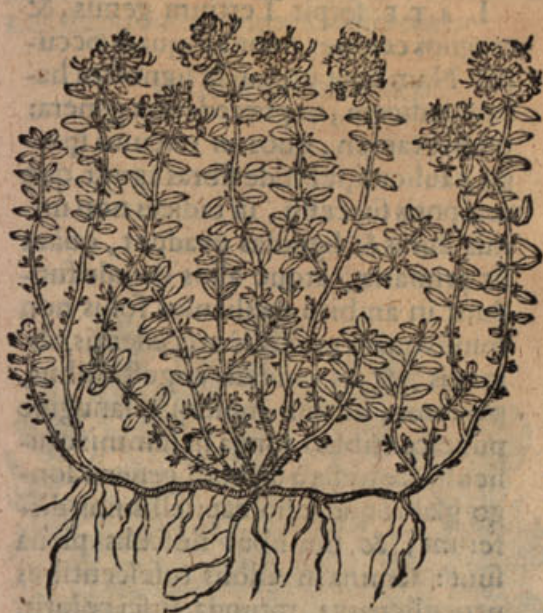
SERPYLLVM. CAP. LIII.

SERPILLI duo genera Veteres fecerunt Sativũ & Silvestre. Sativum à serpendo dici tradit Dioscorides: silvestre non serpere, sed in altum crescere: Plinius contrà lib. xx. cap. xx. i. Silvestre serpere scribit: Sativum non serpere, sed ad palmi altitudinem increpere.

SERPILLVM autem silvestre Zygis appellatum, quale Dioscorides describit, observabam, ni fallor, in Castella veteri, iisdem

Serpyllum vulgare repens.

Serpyllum Pannonicum 1.

ijisdem locis cum Thymo duriore sive nigro, cui perquam simile est figura, ramis, altitudine & radice: folia verò paulò latiora habet quàm Thymum, minus odorata, sed gravius nonnihil olentia, utpote quorum odor ferè sit inter Abrotonum & Stœchadem medius: in virgitem ramulos, qui floribus verticillatim nascentibus vestiuntur, coloris ex albo purpurascens: qua florum dispositione & odore, à Thymo discerni penè duntaxat potest. Minor est præterea ejus acrimonia quàm Thymi, quippe quæ aliquid adstrictionis admistum habeat.

Floret cum Thymo duriore, & perpetuo etiam viret.

CETERVM præter hoc, aliud est silvestre, quod vulgariter crescit in omnium quas adij Prouinciæ nudis collibus, gramineis campis, aut siccioribus pratis, viarumque herbosis marginibus. Ejus historia cum à plerisque sit descripta, minimè retexendam ducimus: iconem tamen subijcimus, atque tria alia genera mixtim cum illo in Vngariâ, Austriâ, & Moraviâ nascentia, hoc capite describere instituimus, quia ab alijs non esse observata video.

PRIMUM est admodum simile vulgari in omnibus, ut opinor, Europæ Provincijs occurrenti: crassiora tamen & magis atra habet folia, quæ trita, citrij mali, vel melissophylli odorem referunt, & capitella paulò majora, magisque purpurascens, similibus tamen flosculis prædita: crassiores ramulos, quadrangulos, palmares, per terram fusos, ad singula internodia fibras agentes: radicem verò lignosam, multifidam, fibrosamque, numerosos proferentem cauliculos, summâ tellure in orbem sese spargentes.

ANGUSTIORA Secundo sunt folia, pauloque longiora, viridia, glabra, rarius per cauliculos sparsa, bina semper ex aduerso, sed alternis, nascentia, quemadmodum magnâ ex parte in ceteris stirpibus quæ quadrangulo sunt caule, aut virgis: cauliculi frequentes, tenues, longi, humi fusi, & subinde ad internodia fibris sese firmantes, oblonga, mollia, & veluti spicata in summo ferentes capitella, flosculis, vulgari æqualibus, referta: radix lignosa est, dura, & multifida. Tota planta aut nucis juglandis foliorum odorem quodammodo refert,

Serpyllum
vulg.

Serpyll. Aust.
cuius odor.

Serpyll. ang.
guis glab.
que folio.

refert, interdum nullo manifesto odore prædita deprehenditur: soline mutatione, an auræ variantis afflatu id accidat, me latet.

Serpyllum Pannonicum III.

Serpyll. angustifolium, angustifolium, folio.

Tempus.

Nomina.

Facultates.

Diosc. amantissima.

SILVESTRE autem sativo efficacius esse, magis excalfacere, & ad medendi usum aptius esse testis est Dioscorides: proinde menses trahere, urinam potu ciere, torminibus, ruptis, vulsis, & jocinoris inflammationibus auxiliari; adversus serpentes, potu illituve: capitis dolores mulcere rasaceo incoctum, & in aceto madefactum: maximè verò lethargicis & phreneticis convenit. Cruentos vomitus sedat succus drachmis quatuor ex aceto potus. Plinius addit ex aqua bibi ad jocinoris dolores: folia obolis quatuor dari ad lienem ex aceto: ad cruentas exscreationes teri in cyathis duobus, aceti & mellis.

Ceterùm in Serpylli descriptione apud Dioscoridem, mendum esse suspicor in his verbis, φύλλον περιπλεα ὁμοίων πηγάνω, legendumque ὀριγάνω arbitror: nam quæ affinitas foliorum Rutæ cum Serpylli folijs? accuratiùs hic locus considerandus.

L A T E serpit Tertium genus, & magnos cespites nonnumquam occupat. Nam licet duram & lignosam habeat radicem, ut præcedentia genera: tenues tamen, quos in circuitu spargit, cauliculi, subinde fibras agunt, quæ temporis successu, in radices non minùs duras & lignosas evadunt, quàm sit primaria, atque alios deinde fundunt in ambitu cauliculos folijs non minùs quàm proximè præcedentis, oblongis, & ijs quidem angustioribus, præditos, incanâ mollique lanugine pubescentibus: longa in summis cauliculis capitella à secundi generis longo glabròque folio capitellis non differunt, & similibus flosculis plena sunt: semina in villosis rufescentibus utriculis parva, rotunda, fusci coloris. Tota stirps pineum quodammodo sive resinaceum odorem trita refert, & calido gustu est.

Omnia hæc genera eodem tempore florent, mense videlicet Junio: natales jam ante diximus.

DIOSCORIDI ἔρπυλλος ἀγριος καὶ ζυγίς vocatur quod primum descripsi: Latinis Serpyllum, & Plinio quidem domesticum quod serpere negat: vulgare autem passim nascens, etiam Serpyllum ab omnibus appellatur: quo nomine, alia quæ subjeci in Austriâ & vicinis Provincijs nascentia, donari poterunt: nam, quantum ex temperamento conijcere licet, similibus etiam facultatibus erunt prædita, aut certè non multùm inferioribus.

POLIVM.

PLVRA quàm Veteres tradiderint nunc inveniri Polij genera certum est, eaque vel furculorum firmitate, vel foliorum amplitudine, vel florum varietate, atque insuper totius stirpis colore inter se differentia. *Polium varij generis.*

Polium montanum I.

Polium montanum III.

VNUM, palmares aut ampliores, ex eadem radice lignosâ & durâ producit cauliculos, in multas alas divisos, humi sparsos, quos disposito ordine, & ex adverso, semper tenera ambiunt folia, longiuscula, angusta, oris in externam partem reflexis, & leviter denticulatis, aded ut vix, nisi diligenter observantibus, denticuli appareant, incanis: è quorum exortu alia numerosa prodeunt foliola magis tenella & incana: Summis ramulis capitella fert ex multis caliculis canescentibus & tomentosis congesta (unde flos emergit albus) & quæ semen continent per maturitatem nigricans, subrotundum, satis magnum pro plantæ tenerritate. Tota planta suaviter olet, cum gravitate quadam non injucundâ. Februario & Martio florentem observabam. *Polium I. albo flore.*

MULTIS Alterum fruticat ramulis, superiore firmioribus, non humi fufis, sed erectis, rotundiusculis, incanis, palmaribus, plerumque etiam longioribus: folia superiore angustiora, frequentiora, ex intervallis contrario situ ramulos ambiunt, extremâ parte duntaxat dentata, sed minùs quàm in Primo: majora in summis ramis habet capitula longioraque, latiora tamen, neque aded compacta, in quibus flos etiam albus, deinde semen prioris simile. Non minùs odorata est hæc planta, quàm prior. Aprili floret, interdum etiam Maio. *Polium II. albo flore.*

TERTIVM genus mediæ est inter primum & secundum magnitudinis, minus fruticosum, minùsque firmis ramulis secundo, firmioribus autem primo: nam partim procumbentes eos habet, partim etiam erectiores, omnino incanos, magis etiam quàm primum: folia item utroque ampliora, & tota candida: tenelli tamen ramuli capitella sua jam protrudere incipientes, cum ipsis folijs flavescente lanugine obducuntur, perinde ac ipsa integra *Polium III. flavo flore.*

integra oblonga capitella, quæ tandem luteum florem proferunt: semen autem alijs simile, ut postea ex eo quod apud Belgas alebatur deprehendi. Florebat verò natali loco Martio mense, apud Belgas serius.

*Polium IIII.
flore ex albo
palescente.*

Ex istius porrò semine in Belgicâ nato, & à Generoso Viro Ioanne vander Dilft p. m. amico singulari, Viennam Austriæ ad me misso, natæ sunt mihi istic plantæ, quæ, altero à fatione anno, flores mihi protulerunt, non eos quidem luteos, sive pallidos, quales mater, sed modo candicantes, modo interius palescentes & foris exalbidos, comânque etiam non minus quàm folia canescentem, vel levissimè palescentem: alioqui, latioribus & in ambitu crispis incanisque folijs, & candidâ lanugine pubescentibus virgulis, matrem referebant, quæ ut plurimum in majorem longitudinem excrecentes, humi fusæ erant, minores verò surrectæ.

Hoc genus aliquot annis in hortulo, quem Viennæ colebam, conservavi, leviter adversus hiemis injurias tegendo tenerioribus abiegnis ramis: sed aspera illa anni M. D. XXXVI, hiems corrumpit, cum selectissimis alijs (ut aliquoties memini) stirpibus.

Polium montan. v. purpureo flore.

*Polium V.
purp. flo.*

QVINTVM prorsus tenellum est, exilibus & dodrantalibus ramulis, humi fusis, multâ lanugine candidâ tectis, qui subinde ad nodos radices agunt: folia illi sunt mediæ inter primum & secundum genus magnitudinis, breviora tamen, denticulata, valdeque tomentosa, quæ adeo causa est ut in tenellis folijs nulla dentium vestigia conspiciantur, nisi à diligenter observantibus: capitella superioribus paulo minora, totâque tomentosa, in quibus flos purpureus.

*Polium VI.
albo flo.*

SOLA teneritas stirpis, & floris varietas inter proximè descriptum, & Sextum hoc genus, discrimen facit, quod albis floribus est præditum. Vtrumque enim genus nihil ferè nisi tomentum sunt, & odoris suavitate reliqua genera superant. Vtrumque suis floribus onustum Martio reperiebam; nec differentiam animadvertissem, nisi floris color, diligentius conferendi singulas plantas, ansam præbuisset.

*Polium VII.
albo flo.*

MULTA ex eadem radice promit Septimum Polij genus virgulas, primi generis virgis similes, sed breviores & magis fruticulosas, supra terram sparsas, folia in his per intervalla, bina semper inter se opposita, Libanotidis coronariæ folijs ferè æqualia; minora tamen, supernè viridia, infernè canescentia, nullis crenis per oras notata, amari gustus & iucundi quidem odoris, attamen minus grati, quàm qui in legitimi Polij montani folijs percipitur: florem extremis ramulis gerit copiosum, album, alterius Polij floribus formâ non ab similem, non tamen spicæ instar crescentem, sed veluti in caput congestum: semen deinde in vasculis exiguum, nigricans: radix illi dura, lignosa, multifida, multis capillaribus fibris prædita.

Quia porrò illius iconi, quam in Pannonicis Observationibus exhibui, nulli flores additi fuerant, sed sola vascula semen continentia, aliam iconem adijcere volui, in qua quidem flores

Polium VII. cum flore.

Polium Pannonic. VII. cum semine.

Polium montanum VIII.

dem flores benè expressi: gravius autem peccatum in foliorum præposterâ serie, quæ temerè per virgulas sparsa esse non debent, sed alternatim ut in ceteris generibus disposita.

SE D etiam est Octavum quoddam genus omnium minimum, duarum unciarum longitudinem vix superans, exilibus ramusculis, in quibus, non minùs quàm in superioribus ordine & ex adverso opposita nascuntur foliola duriora, breviora & angustiora non denticulata: ramulis insident terni aut quaterni flores albi, superiori forma similes, sed minores: hujus semen non observavi, sed Septimo generi simile esse puto: radix etiam fibrosa est, & vivax natali solo. Nullâ verò odoris gratiâ commendabilis est hæc planta. Floret autem seriùs, lunio videlicet.

Polium VIII.
albo flor. minimum.

Neutram harum postremarû stirpium, licet sepiùs cum suis cespitibus in hortum translata, umquam cicurare potui, sed consueto pabulo destitutæ, semper corruptæ sunt.

Primum, nascitur in maritimis Bæticæ, *Natalis.* Valentinique Regni, & Narbonensis Galliæ. Alterum, non nisi in mediterraneis Hispaniæ observabam, solo exili & petroso, in collibus crescens. Tertium, regno Granatensi & Valentino. Quartum, semine Tertij

ne Tertij mihi natum Viennæ Austriacæ, ut paulò antè dixi. Quintum & Sextum, Murciano regno duntaxat inter Lorca & Velez el rubio, in acclivitatibus tumulorum arenosorum. Septimum copiosè invenitur in ascensu montis Hamburgensis, qua parte Austriam five Septentrionem spectat, octo infra Viennam miliaribus: sed multò abundantius in monte Badensibus Austriacis thermis imminente, alijsque montibus siccis & salebrofis, inter saxa, quibus delectari videtur: in tenui tamen solo (montium videlicet) unde graminei cespites exempti sunt, longè uberius provenire solet. Octavum, nascitur publicà via agro Viennensi: id etiam, aut certè illi valde simile, in Allobrogum collibus, Lemano lacui vicinis, & meridiei oberfis aliquando observare memini.

Nomina.

DICITUR hæc planta Græcis *πόλιον*, Latinis Polium; Primum genus, ad Dioscoridis montanum, quod ipse *ὄρειον* & *τευθριον* vocat, referri posse videtur: hoc Bæticis *ossuna* appellant. Alterum, ad ejus secundum genus, quod fruticosius priore esse dicit, non tamen minus odoratum primò: id Hispanis dicitur *altamiza*. Tertij, nullum nomen vulgare intellexi. Quintum & Sextum, incolæ Chamæpityn esse putabant: vulgare autem nomen apud incolas erat *çamarilla*. Thermarum accolæ Septimum *wilde Rosmarin*: hoc est, silvestrem Rorem marinum nuncupabant.

Facultates.

CETERVM Polium viscera obstructionibus liberat, urinam & menses ciet, in antiodota miscetur, suffitum & stratum serpentes abigere, illitu vulnera glutinare creditur.

*Polij ramuli
us panguntur.*

ILLUD porrò rei herbariæ studiosos obiter admonitos volo, omnis generis Polij ramulos in terram umbroso loco depactos, sine difficultate radices agere, modò ipsa terra benè subacta, & repurgata sit: ut in aliquot ejus generibus periculum feci.

FINIS LIBRI TERTII.

CAROLI

j

CAROLI CLVSI
RARIORVM PLANTARVM
HISTORIAE

LIBER QVARTVS.

ED nec Scabiosarum & Asterum, aliarumque quarundam illis similium, inelegantes sunt flores: eam ob causam, Quarto libro erunt comprehendenda, cum nonnullis quæ non in iucundo, & alijs quæ gravi odore præditæ sunt. His adnectentur Sedi genera, congeneres illis stirpes, & aliæ crassâ tuberôsâque radice donatæ.

SCABIOSA.

CAPVT I.

MAGNA sane est Scabiosarum varietas: nam nullas Prouincias adire memini, in quibus ejus aliquod peculiare genus non inuenirim, ut ex ijs lucubrationibus quas in lucem antea emisi, atque etiam in hac Stirpium Historiâ videre licet.

PRIMUM locum dabimus Scabiosæ majori Hispanicæ, quæ folia, vulgaris Scabiosæ majoris folijs similia habet, laciniata videlicet, altè incisa, mollia, lanugine pubescentia: caules nodosos, rotundos, interdum cubitales, è quorum geniculis folia inter se opposita: summis ramis capitula insident è multis caliculis membranaceis & paleaceis composita, qui singulares flores continent candicantes, quibus deciduis, in medio quasi singulorum caliculorum umbilico, exigua quædam stella subnigra conspicitur, quatuor, quinque, aut sex interdum radiolis constans: paulatim verò hi caliculi excrecentes expãdantur, donec semen hirsutum & crassum (quo caliculi sustinentur) maturescere incipiat: radix candida, crassa, vulgari similis.

Scabiosa major Hispanica sive I.

Crescit iuxta Vinearum margines & semitas, locisq; incultis agro Salmanticèsi, per reliquam etiam Hispaniam, haud dubiè & in alijs calidioribus regionibus. Floret istic mense Junio. Apud Germanos verò, qui illam semine ex Italiâ misso interdum natam colunt, serius, sed cum magnâ ex parte circiter Autumnû flores præbere soleat, plerumque inane succedit semen, (licet aliquando benè maturum colligere

Natalis.

meminerim) & subsequens hiems stirpes corrumpit. Vidi tamen qui ramis in terram demissis propagare & conservare studuerunt: sed operam luserunt.

ALIA inuenitur ei persimilis, & solâ magnitudine differens: est enim per omnia minor, folia tenuius incisa, caliculi & flores minores ex cæruleo purpurascunt.

Scabiosa minor Hispanica sive II.

Iisdem cum superiore locis nascitur, atque eodem etiam tempore floret, & semen ad maturitatem perducit.

TERTIÆ cubitales sunt caules, rotundi, nodosi sive geniculati, nonnihil hirsuti, concavi, in singulis geniculis bina folia ex aduerso nascentia, non multifida instar aliarum Scabiosarum, sed lata, in ambitu tamen crenata, Vrticæ folijs interdum majora, brevi petiolo

Scabiosa latifolia Pan. rubro flore sive III.

AA pendentia,

pendentia, colore viridi dilutiore prædita, amaro & acri sapore: ex alarum sinu rami etiam prodeunt foliati, qui ex lateribus pediculos protrudunt, floribus, vulgaris Scabiosæ modo congestis, ornatos, coloris rubescentis, nullius odoris: deinde semina simul congesta, angulosa, hirsuta, cnici ferè interdum magnitudine, stellatâ coronâ insignita: radix minimi digiti crassitudinem nonnumquam æquat, longa, nigricans, statim à capite quasdam fibras satis magnas spargens, & subinde ex lateribus novos caules producens.

Scabiosa la-
vif. Pan. purp.
fl. sen IIII.
Natales.

QVARTA magnitudine illam superat, majoraque & nigriora habet folia, purpurascen-tem ex nigro florem: in reliquis satis conveniunt.

Provenit utraque in omnibus ferè cædis silvis, juxta sepes, locisque umbrosis per uni- versam Pannoniam, Austriamque infra Anisum. Floret Maio & Junio, quo tempore se- men plerumque etiam maturefcit.

Scabiosa mō-
tana, sive v.

QVINA aut sena habet Quintum genus folia, humi sparsa, Scabiosæ vulgatiore, & in- ter segetes nascenti ferè similia, minimè quidem villis oblita, sed carnosa admodum & ve- nosa, præ viriditate quodammodo splendentia, aliquot crenis incisa, sapore si manducen- tur lento, & gummoso, deinde aliquantulum acri: ex horum medio crescit palmaris caulis, aliquando paulò amplior, gracilis, rotundus, cujus inferiorem partem ambiunt quaterna aut sena folia, profundis & tenuibus lacinijs divisa, bina semper ex adverso sita: extremo cauli insidet capitulum ut in vulgari scabiosâ ferè, è multis flosculis quinque foliolis con- stantibus congestum, quorum exteriores majores sunt, eleganti colore ex cæruleo purpu- rascente præditi, villis quibusdam nigris singulorum flosculorum sedem ambientibus: ra- dix longa, nigra, crassiusculis albis fibris capillata.

Natales.

Invenitur in summis Sneberg & Snealben Austriæ & S tiria alpium jugis in tenui grami- ne nascens, ubi floret Augusto: similiter in depressioribus nudisque circa Viennam collium supercilijs, ubi Junio & Julio floribus onustum legebam.

Scabiosa In-
dicæ, sive v.

CVBITALI aut ampliore assurgit Sexta scabiosa caule, satis gracili, qui in multos te- nues ramos dividitur, extimâ parte veluti umbellam flosculorum in caput congestam ge- stantes, exterioribus flosculis, qui reliquos ambiunt, majusculis in quinque lacinias divisis, quemadmodum & interiores flosculi, qui minores: omnes autem coloris elegantis rubri fa- turi, & ad purpureum quodammodo tendentis: his succedunt stellata, ut in alijs Scabiosa- rum generibus, semina, in caput metæ formâ congesta. Folia non absimilia habet illis quæ conspiciuntur in sequente Pannonicâ *ωχρολευκῶ*: sunt enim similiter incisa, viridiora ta- men, & splendentia, caulem atque ramos in singulis internodijs ex adverso amplectentia.

An ra.

An radix vivax esset & perennis initio dubitabam, quia anno primum M. D. XCI. florentem observabam semine mihi misso natam eodem anno. Sed sequens annus annuam esse me docuit.

Floret æstate & Autumno: semen sub Septembris finem, aut Octobris initium maturum fuit.

Accipiebam id semen ex Italiâ, Scabiosæ Indicæ nomine: quod quibusdam amicis communicatum, florem variavit, qui fuit, illis referentibus, multo dilutior. Memini etiam Viennam mihi missum Scabiosæ semine ex Hispanijs, quod flores dedit eodem anno quo satum: sed illi etiam rubri dilutiores.

CUBITALES sunt Septimæ caules, rotundi, graciles, firmi, virentes, nodosi, eos ad singula genicula amplectentibus binis folijs ex adverso semper respondentibus, quæ tenuibus & profundis lacinijs aded divisa sunt ut alata videantur, color ex cinereo virescens, sapor amariusculus: quæ verò secundum radicem nascuntur, ante quàm planta in caulem assurgat, latiora sunt, minoribusque lacinijs divisa: ex summis alis ramulos fert tenues, & nudos, qui sustinet plana capitula, è candidis sive potius *ἡχρολευκοῖς* (præsertim ante quàm explicentur) inodorisque floribus simul nascentibus congesta, qui quinque foliolis (quorum tria inferiora majuscula sunt) constant, paucis intus staminibus: floribus succedunt hirsuta semina vulgaris scabiosæ seminibus minora, in orbiculare caput congesta: radix minimi digiti crassitudinem interdum æquans, multisque exiguis fibris in lateribus prædita, vivax est, & singulis annis novos caules profert.

Scabiosa
ἡχρολευκοῖς
flore, sive
VII.

Nullum est Austriæ inferioris pratium siccius, editiorève loco situm, nullus ager gramineus, nulli ferè arborum margines, in quibus non nascatur hoc Scabiosæ genus, adeoque fertile est in gerendis floribus & pertinax, ut sola bruma illius luxuriam coërceat, alioqui Junio florere incipit: frequens etiam est in Moraviâ.

Natæ.

Memini in Belgicis hortis pænè similem ali solitam, cujus tamen flores essent candidiores: Aliam præterea latioribus folijs, firmioribus caulibus, & florum niveorum capitulis interdum singularibus, plerûque tamen binis aut ternis cohærentibus & simul nascentibus.

Scabiosa al-
ba.
Scabiosa al-
ba gemino
trigeminove
capite.
Scabiosa ma-
jor Pan. albæ
flore, sive
VIII.

OCTAVVM porrò genus invenitur quod bicubitali aut ampliore assurgit caule, tereti, firmo, rotundo, multis alis prædito, per quem sub nodis sparsa sunt folia, jam descriptæ folijs non valde dissimilia, viridiora tamen & duriora, nec in aded tenues lacinias divisa, inferiora verò ijs non respondent, sed latiora sunt, molliora, hirsuta, & in ambitu duntaxat serrata, ut si quis nascentem plantam conspiciat, aliam pænè à Scabiosa judicet: flores extremis ramulis insident in caput compacti, alterius floribus similes, uno semper (præsertim in

exterioribus orbē efficientibus) majore & ampliore, non tamen ut in præcedente *αχρολευ-
κολ*, sed omnino nivei, staminulis in omnium umbilico eminentibus coloris candidi, api-
cibus autem subcæruleis, quibus deciduis capitula illa subrotunda fiunt, & veluti squamo-
sa, continentque longiuscula angulosa semina, colorem fuscum maturitate acquiruntia:
radix non est viuax, sed hieme perit, semine tamen deciduo enascuntur novellæ plantæ,
quæ sequente anno flores proferunt.

Natales.

Hanc Scabiosam primum observabam anno M. D. XXCII. Augusto mense florentem &
maturum semen proferentem circa Tirnaviam Pannoniæ trans-danubianæ urbem, atque
etiam secundum ipsius urbis vallum, quâ Meridiem spectat. Semine inde delato in hortis
coli cœpit. Memini & ejus semen in Belgicam amicis mittere, & ex eo natas plantas matri
similes postea istic conspicerē.

*Scabiosa æsti-
valis, sive IX.*

HVIS primum nascentis formam & squamata capitula, in quibus flores, valde refert
Scabiosa Nona, cujus iconem feliciter ab ipso (ut & plerasque alias) delineatam, ad me
mittebat octennio post, honestus vir, & in Stirpium cognitione egregiè versatus, Jacobus
Plateau Tornacensis civis, Scabiosæ novæ æstivalis nomine. Nam folia habet illius folijs
primum, ut dixi, nascentis & inferioribus non dissimilia, circa pediculum aliquantulum la-
ciniata, deinde serrata, caulem tricubitalem aut ampliore, (ut adscribebat) rotundum,
hirsutum, in multos ramos circa summum divisum, quem alternatim bina semper ex ad-
verso amplectuntur folia viridia, infimis similia, præter ea quæ in ramis, minora enim sunt
illa, non laciniata, non incisa: summis ramis innascuntur squamata capitula, subcæruleis
flosculis plena: quibus succedunt longiuscula albicantria semina: ad capitulorum latera na-
scuntur utrinque alij ramuli similibus capitulis & flosculis præditi, deinde etiam ex illis ter-
tij: radix candicat & fibrosa est, sed non rediviva, nam excusso semine perire solet, veluti
superior, & illo deciduo (perinde ut illa) singulis annis sponte nascitur.

Ex quibus notis facile mihi persuadeo, illam ex eo semine primum in Belgicâ natam,
quod ad amicos ante miseram. Illius autem iconem à perito artifice imitatam subijcere
volui ut ipsius historiæ adnecti possit.

*Scabiosa ma-
jor Matthioli,
albo flore.*

INVENIUNTUR autem in Austriâ pleraque Scabiosarum genera alijs etiam Provin-
cijs cõmunia, cum inter segetes, tum in pratis & silvis. Provenit & passim siccioribus agro-
rum marginibus, & juxta semitas Scabiosa major Matthioli, cujus plantas, ad Herrenalfen-
pagum agro Viennensi situm, albo flore variantes eruebam anno M. D. XXCIII. Nusquam
verò sponte nascentem conspexi, quæ mihi (ante quàm à Cæsare Maximiliano II. felicitis
mem. Viennam accerferet) in cultioribus Belgicis hortis observata, floribus ex purpureo
subcæruleis

Scabiosa prolifero flore.

Scabiosa x. five repens.

subcæruleis in caput congestis, ad cuius latera in orbem fundebantur multi longiusculi petioli, è quibus dependebat alij minores flores majoribus colore similes, & ex his interdum etiam tertij, sed imperfecti: primis floribus succedebant semina Scabiosæ v. similia: radix subfusca & multis fibris prædita, sed non vivax.

Scabiosa prolifera.

L A T E serpit Decimum genus, & interdum magnos cespites occupat, durâ & nigrâ radice sese per summam tellurem spargente, & tenuibus fibris firmante: ex quâ multi quæ versum expanduntur rami, humi diffusi, & subinde fibras agentes: folia satis numerosa, densa & carnosa, lævia, viridia admodum, Bellidis folijs, aut Globulariæ, quam Anguil-lara Aphyllantem appellat, similia, nullo mucrone prædita, sed cordis (ut vulgo pingitur) formam potius referentia, herbaceum quidpiam, non inamœnum tamen redolentia, oblongo pediculo, gustu amaro & quidem acriusculo: aliquot deinde prodeunt inter folia dodrantales cauliculi, teretes, singuli sustinentes capitulum Globulariâ majus & planius, multis crassiusculis villis aut flosculis hirsutum, Succisæ, sive Morsus Diaboli similibus, coloris purpurei, nonnumquam adedò diluti, ut cæruleus quodammodo appareat: semen Globulariæ semini proximum.

Scabiosam ð-ana repens sive x.

Nascitur in omnibus Pannoniæ & Austriæ montibus glabris & asperis, inter saxa & sal- bras sparsa, gramineis etiam quibusdam siccioribus incultisque agris, veluti supra Neapoli-m Austriæ. Floret Aprili & Maio; semen Iulio & Augusto maturescit.

Natales.

N V L L V M porrò vulgare nomen istarum Plantarum intellexi: ne tamen prorsus nomine careant, earum nonnullis Latinum addam, ut eadem opera, à reliquis Scabiosarum generibus, quæ ab alijs descripta, distingui possint. Prior igitur sit, Scabiosa major Hispanica: Altera, Scabiosa minor Hispanica: Tertia, Scabiosa latifolia Pannonica rubro flore: Quinta, Scabiosa Alpina: Sexta, Scabiosa Indica rubro saturo flore: Septima, Scabiosa Pannonica ω χρόλευκος: Octava, Scabiosa major Pannonica albo flore: Decima, Scabiosa montana minor repens.

Ceterum non dubium est, quin iisdem facultatibus sint præditæ, quibus reliqua Scabiosarum genera: quandoquidem omnium est idem temperamentum.

SCABIOSARVM porrò genera, non levibus de causis ad Phyteuma Dioscoridis referenda esse censet Nobilis idemq; doctissimus vir Fabius Columna in suo de Plantis libro.

Phyteuma Dioscorid.

P A S S I M porrò per Austriam & Pannoniam in gramineis campis, silvis à fruticibus & arboribus paulò liberioribus, interdum etiam graminosis viarum & semitarum marginibus, co-

Globularia.

*Globularia
nivea flore.*

bus, copiosè crescit pumilum illud Scabiosæ genus, quod apud Herbariæ rei studiosos Globulariæ nomen vulgo invenit, Anguillara (ut dixi) Aphyllanthen appellat: Viennenses matronæ Blau Ruckartzæ/ hoc est, cæruleam bellidem nuncupant, quo nomine etiam in Belgicis hortis culta dicebatur: Gallis *Marguerites bleuës*. Ego Viennensî agro, niveo flore variantem nonnumquam conspicebam.

IACEA.

CAP. II.

NVLLVM rei herbariæ studiosum aded tenues progressus in Stirpium cognitione fecisse arbitror, qui Iaceas vulgo appellatas, ad Scabiosarum classem pertinere statim non agnoscat. Earum nonnulla genera in Pannonicis Stirpium observationibus dedimus, à nemine tunc litteris prodita: iisdem nunc Scabiosarum Historiæ proximum caput dabimus.

*Iacea squa-
mata cap. I.
montana.*

PRIOR igitur numerosa ab eadem radice promit folia, oblonga, vulgatissimæ Iaceæ haud absimilia, nec tactu minus aspera, sapore nonihil calido, subadstringente tamen: caules plerumque cubitales, striatos, ramosos, folijs angustioribus, & interdum paucis lacinijs secundum pediculum præditis obsitos, ut in vulgatissimâ: capitula in extremis ramis crassiora, non hirsuta, sed multis squamis tenuibus, & si vel digitis leviter attingas, crepitanibus prædita, infernè candicantia, supernè verò, quâ se flos explicat, fusca: flos multis exiguis foliolis ex purpurâ candicantibus, in quinque lacinias divisus constat, è quorum medio purpurascens tubulus exilit, in summo veluti farina aspersus, quem ambiunt purpurea majora longioraque foliola, quinque inæqualibus lacinijs etiam constantia, uti vulgatissima, semen Cnico formâ simile, sed exiguum, nigrum, paulo majus quàm vulgaris, subadstringentis gustus: radix etiam vulgatissimæ similis est, fibrosa, nigricans.

Floret Julio & Augusto, & subinde semen profert, quod maturum statim è vasculis reptans, ficcum florem excutit.

*Iacea squa-
mata cap. II.
montana.*

ALTERA ferè per omnia similis, paulò tamen humilior, ut quæ rarè cubitalem superet altitudinem, folijs minus asperis, & aliquantulum incanis, paulò dilutiore flore, semine minore, nec nigro, sed candicante & cinereo, linguam etiam magis excalescente. Maturius plerumque floret, & semen Julio perficit.

Natalis.

Provenit utraque copiosè in montanis Pannoniæ & Austriæ pratis.

PEREGRINO semine, hoc est Creta allato, Scabiosæ nomine, nata est hæc planta: mihi autem erit Tertium Iaceæ genus, quod, cum reliquis Iaceæ & Stoebes à me descriptis generibus, proculdubio ad Scabiosarum classem pertinet.

*Iacea squa-
mata cap.
III. Cretica.*

HABET verò multa longa folia, supra tellurem expansa, instar majoris Scabiosæ Matthioli, crasso nervo prædita, & secundum illius longitudinem, non modò multipliciter laciniata, sed ipsæ etiam laciniæ in minores alias sectæ: caulis deinde emergit cubitalis & amplior, striatus, durus, non dissimilis Iaceæ primo loco, hoc capite descriptæ, per quem sparsa sunt folia, jam dictis minora, & minus laciniata: finditur deinde in varios ramos, minoribus adhuc folijs, & rarius sectis præditos: extremi rami sustinent squamata capita, quæ producunt deinde florem multis longioribus flosculis purpurascens, interdum omnino albis, & valde sectis constantem, ex quorum medio exilit stilus pallescens: evanido flori, succedit semen non dissimile prioris semini, multa lanugine involutum: radix satis crassa, & fibris quibusdam prædita, instar radicis Stoebes Hispanicæ, quæ an vivax sit, me latet.

*Iacea mon-
sana villosa
capite, sive
III. elatior.*

VENVSTISSIMA est Quarta Iacea, latæque & longa habet folia, superioribus majora, magis albescentia, molliora, leviter per ambitum dentata, gummoso quidem gustu, sed amaritudinis non exiguæ: caules plures ex eadem radice promit, cubitales vel etiam ampliores, & interdum minores, angulosos & striatos; capitula terna aut plura contigua ferè, ex multis squamis imbricatim dispositis constantia, quarum cuspides exterius reflexæ, in aded crebra tenuiaque filamenta, sive potiùs multifidam barbulam desinunt, ut ipsa capita elegantissimo & tenuissimo reticulo inclusa videantur, miro Naturæ artificio: flores Priori similes, purpurei, paulò tamen majores: semen maturum cinerei coloris, gracilius oblongiusque priore, Cyani semini ferè respondens: radix priori non absimilis, vivax, & multis nigricantibus fibris donata.

*Iacea mont.
villosa cap.
humilior, sive
V.*

QVINTA longè humilior est, cubitalem altitudinem vix attingens: alioqui, folijs, villosis & retis instar formatis capitibus, atque aded floribus magnam similitudinem cum Quarta habet: semen variat, quod nigricans est, & paulò crassius.

Iisdem, quibus priores duæ locis, etiam hæc nascuntur. Florent Julio & Augusto: semen item cum illis proferunt, quod maturitate ficcum florem è calicibus excutit.

Iacea IIII. Austriaca villoso cap.

Iacea Austriaca VI.

Carduus muricatus, vulgo Calcitrapa dictus.

FOLIA Sextæ sunt vulgari similia, secundum radicem leviter laciniata: caulis cubitalis aut amplior, gracilis, firmus, striatus, nonnihil interdum purpurascens, in multas alas inæquales divisus, per quem, sub singulis alis, sparsa sunt folia jam dictis minora, angustioraque: flores in summis ramis è squamato, hirsuto, nigricante capite prodeutes, vulgatissimæ Iacæ floribus omnino similes, & superioribus paulò saturatioribus: semen priori æquale: radix alijs similis.

Iacea mont.
hirsuto cap. sive VI.

Crescit permixta cum superioribus, atque eodem etiam tempore flores ejus explicantur.

MOLLIORA sunt Septimæ folia quam vulgatissimæ, quæ secundum radicem sunt, laciniata, ad Calcitrapæ vulgo dictæ, sive Cardui muricato capite folia accedentia: caules cubitales, angulosi, striati, in multas alas divisi: capitula hinc inde per ramulos confuso ordine sparsa, longiuscula, quamplurimis squamis constantia, quæ in mitiores tenuioresque quam Calcitrapa aculeos, eosque valde barbatos desinunt: flos Iacæ aut Cardui muricati purpureus: semen non observavi: radix Calcitrapæ, sive Cardui stellati vel rectius muricati radicem æmulatur.

Iacea mont.
echinato cap. sive VII.

Ad montium radices, nonnumquam secundum vias nascitur in Austriâ inferiore & Stiria: & Augusto mense floret cum Calcitrapâ.

Natalca

Illi autem non multum absimilis videtur, quam ante multos annos nobis in Belgicâ natam meminimus, semine ex Italiâ misso Hyosciridis Plinianæ nomine.

Hyosciris
Plin.

Serratula Matthioli.

Carduus muricatus cap.
Hippophaëstis.
Hippophaëstis.

Serratula
Matthioli.

Iacea luteo flore.

Iacea sive
Carduus
muricatus
luteo fl. re.

Natalis.

Iacea purp.
Valentina
muricatus
cap.

florem depromentia purpureum: radix valde crassa est longaue & glutinosa.

GRANATENSIBVS vulgo *Arzolla* dicitur, & proponebant nonnulli, dum istic

cram,

IACEÆ appellatione has stirpes indigeta-
vi, propter similitudinem quam habent cum
eâ quæ vulgo Iacæ appellationem obtinuit,
quam immutare nolui, donec aptiorem ali-
quam accommodare possimus: certû tamen
est, Scabiosis proximas esse. Earum auté pri-
mam, Iacæam montanam squamato capite
nuncupavi: Tertiam, Iacæam Creticam: Quar-
tam, Iacæam montanam villosa retiformique
capite: Sextæ, hirsuto capite: Septimæ, echi-
nato capite cognomen addidi.

Sed quoniam in Calcitrapæ, sive Cardui
muricato capite (quod Hippophaëstum, sive
Hippophaës Diosc. esse suspicatur Fab. Co-
lum.) mentionem incidimus: crescit quidem
illa nonnullis Stirix & Moravia locis, verum
non adeo frequens ut in Germaniâ reliquâ, &
Belgiæ Gallix Provincijs. Nusquam verò
non occurrit in silvis Pannoniæ & Austriæ,
atque etiam in plurimis udis pratis, silvis con-
tigujs, ea planta, quam Matthiolus Serratu-
lam cognominavit. Vtraque etiam mihi fre-
quens conspecta Francofurtensi agro. Sed cum
ab alijs ambæ sint descriptæ, illarû historiam
hic retexere non existimavi necesse: non in-
consultè tamen me facturum putavi, si utrius-
que iconem subijcerem.

IACEA LVTEA. CAP. III.

ACANACEI quidem generis capita ha-
bet hæc planta, perinde atque Carduus
ille muricatus: reliquis tamen notis prorsus
ad scabiosas & congenere illis stirpes potius
referenda.

LONGAS, cubitales, majorésve fert vir-
gas hæc planta, quas secundum radicem folia
Centaurij majoris quod multifido est folio &
laciniato similia amplectuntur, minus tamen
ampla, superiora verò quæ per virgas sparsa
sunt, Iacææ nigrae similia, duriora aliquantulû,
& candicantia, gustu utcumque acido: capita
in summis virgis Cnici silvestris majora, spinis
horrida, è quibus flos luteus *Attractylidis*: se-
men in capitibus cineracci coloris, exiguum,
multâ lanugine involutum: radix est longa,
alba, succulêta, dulcis, Eryngij vulgaris instar.
Flore senescente & evanescente, ex medio ca-
pite, veluti gummi quoddam rufi coloris flori-
permixtum protuberat vermiculorum modo
convolutum, aut instar *Tragacanthæ* officina-
rum: inde occasionem sumpsisse puto *Sal-*
manticenses, ut illam *Tragacantham* appel-
larent: in quorum agro frequens nascitur, ad
Vinetorum margines & arido solo. Floret lu-
lio, semen Augusto maturum est.

SUPERIORI non multû ab similibus abund-
antissimè invenitur agro Granatensi & Va-
lentino, locis humectis & umbrosis: folijs *Se-*
ridis candicantibus, ramis cubitalibus & fle-
xibilibus, in quorum summo capita squamata

eram, pro Poterio, cum tamen ejus descriptioni tam respondeat, quam quod minime. Florebat Martio.

Priorem in Belgio aliquando habuimus semine natam, quod ex Hispanijs ad amicos miseram: sed paucis perstitit annis.

STOEBE SALMANTICENSIS.

CAP. IIIII.

NEMO ibit inficias, quin & stirpes, quas hoc capite describere adgredimur, ad Scabiosarum classem sint referendæ, cum illarum forma plurimum ad Scabiosas accedat: propterea illas laceis subijcere volui.

Stoebe Salmantica I.

Stoebe Salmantica II.

PRIOR laceæ similis, folia humi strata habet, Scabiosæ, laceæque folijs latiora, ad Cichorij folia accedentia, mollia, lanuginosa, & interdum candicantia: aliquot ex eadem radice caules exeunt cubitales aut ampliores, multis alis brachiati, quibus inhaerent minora minusque dissecta, & mucrone quodammodo spinoso folia: flores nascuntur in summis ramis villosi, purpurei, squamatis capitibus comprehensi: quos subsequitur semen subrufum Centaurij majoris æmulum, sed minus: radix est longa, candida, digiti interdum crassitudine, quæ nonnumquam vivax est, & plures annos durat.

Stoebe Salmantica I.

SECUNDA, folia omnia habet mollia & lanuginosa, Erucae instar laciniata, caulem infirmum, ramosum, in terram procumbentem, cujus flores summis ramis innascentes superiore majores, barbulis exterioribus Cyani æmulis, purpureis (quibus intermixti villi quidam lutei) medium florem occupantibus: semen superiori simile, vel Cyani semini: radix digitalis, albicans, non vivax, sed quam subsequens hiems corrumpit.

Stoebe Salmantica II.

TERTIA, numerosa promit folia, secundum radicem humi sparsa, incana, oblonga, magnis & profundis incisuris, quemadmodum in nonnullis Scabiosarum generibus laciniata: caules plerumque cubitales, locis autem frigidioribus & humidioribus bicubitales aut majores, in frequentes ramos divisos: folia per ramos sparsa altè quidem incisa, ut ea ferè quæ secundum radicem nascuntur, sed minora multo, & breviora, inque molles quosdam aculeos desinentia: ramorum fastigijs insident caliculi argenteis veluti squamis sibi invicem imbricatim incumbentibus compacti, unde flos exilit Cyani forma, sed purpure dilutioris, & medio villosus: semen lanugine quadam includitur ut in omnibus lacearum generibus, & Cyanis, exiguum, nigricans, summo capite villosum: radix singularis, crassa, nonnumquam fibris aliquot, sed paucis donata.

Stoebe Salmantica III.

ALEBATVR, ante quam Belgicâ excederem, in hortis Quartum quoddam genus, semine

Stoebe Salmantica III.

Stoebe Galli-
ca & Au-
striaca cla-
sior.

Stoebe Am-
strica hu-
milis.

Natales.

Centaurium majus i. vulgare.

mine nobis è Galliâ misso natum, Tertio adeò simile, ut ab eo, nisi à peritioribus vix dignosci posset: nam folis caliculis, qui tam eleganti argenteo colore non splendent, fecernebatur. Id postea, vel certè valde simile frequentissimum observabam Viennensi agro ad arborum margines, & siccoribus gramineis locis. Hallucinantur ergò illi qui eam plantam cum Cyano minore confundunt, diversæ enim sunt: neque enim minore altitudine crescentem vidi quæ Viennensi agro nascitur, quàm quæ Gallico semine nata in Belgicis hortis.

Sed in collibus, & montibus Viennensi urbi vicinis, provenit aliud genus multò humilius, magis incanum, tenuioribusque virgis, quod non multum differre videtur à minore illo Cyano, de quo sermo.

Nascuntur omnes præter quarto loco descriptam, abundè Salmanticensi agro in arborum & vinetorum marginibus. Postrema autem cum in Galliâ tum circa Viennam.

Florent omnes Junio, Julio, Augusto, & subinde semen proferunt. In Belgicâ autem non nisi altero à saturo anno florent.

SALMANTICENSES primam & tertiam Stoebes nomine insigniebant, quòd extrema folia utcumque aculeata sint: Secundam ad Cyani genera referebant, tertiam etiam pro Scabiosa utebantur. Prior vulgo istic *Cabequela*, hoc est, capitulum dicitur, ex qua scopas sordibus purgandis & everrendis idoneas concinnant, ut apud Belgas ex Betulæ ramis, aut Ericâ.

CENTAVRIVM MAJVS.

CAP. V.

CENTAVRIVM magnum quale à Dioscoride descriptum est, vulgaris omnino est notitiæ: illius propterea historiam non dabimus, sed alterius cujusdam, à me in Hispanicâ meâ peregrinatione observati. Veriusque tamen iconem Lectoris oculis subijcere volui, ut discrimen tanto facilius agnosci possit.

ALTERVM ergo Centaurij magni genus longa habet folia, non in lacinias divisa ut Primum, sed Armoraciæ folijs nondissimilia, & ad Glasti foliorum humi expansorum similitudinem plurimum accedentia, per ambitum tamen serrata, saturæ viriditatis, & amariusculli saporis: caules inter folia prodeunt cubitales aut ampliores, rotundi, circa summum bifidi aut trifidi, squamata capita sustinentes, Prioris Centaurij majoris æmula: florem villosum, coloris albescens, instar Primi: semen Cnico ferè simile, seu, ut verius dicam, Primi, summo hirsutum, & molli lanugine involutum: radicem valde crassam, duram, longam, denso cortice tectam, foris quidem nigro, interna verò parte flavescens, succumque croceum resudante, qui cum amaritudine quadam aromaticus est.

Centaurium
majus sive
Lusitanicum.

Supra

Centaureum majus II. sive Lusitanic.

Ptarmica Austriaca.

Supra Olyssipponem, lapidosus juxta Tagum ^{Natalis.} collibus duntaxat inueniebam, in Belgicâ peregrinum omnino: nam tamen si radicem ad amicos inde miserim musco madido involutam, ut facilius cõservari posset, & postea etiam Olyssipone acceperim, numquam tamen istic persistere, aut illum aërem ferre potuit. At Primum illud vulgare folijs dissectis in omnibus hortis conspicitur.

GRÆCI κενταυρίον μέγα, Latini Centaurium magnum appellant. Lusitani, Tagi accolæ, alterum genus, quod apud illos inuenitur, *Rapontis*, hoc est, Rhaponticum nominant, vulgarem Pharmacopolarum errorem sequuti, qui, notius illud Centaurium majus, eo nomine donant. ^{Nomina.}

PTARMICA AVSTRIACA.

CAP. VI.

CVBITALI affurgit Ptarmica Austriaca ^{Ptarmica Austriaca.} caule, capdicante, Cyani æmulo: folia illi infimâ caulis parte secundum radicem numerosa, longiuscula, angustâ, supernè viridia, infernè molli lanugine incana, acidiusculi saporis, in ipso autem caule rariora: caulis in aliquot ramos se spargit sustinentes capitula, è squamis veluti argenteis imbricatim sibi invicem incumbentibus contexta; è quibus emergit flos venustus & elegans, duodecim aut quatuordecim folijs constans, duris, siccis, mucronatis, coloris initio albi, deinde ex cæruleo quodammodo purpurascens, aut illius æmuli qui in Sefamoïdis minoris Matthioli flore elucet, nullo odore commendatus, sed solâ venustate gratus, & immarcescibilis; coloris enim gratiam retinet per multos annos è trabe suspensus, aut inter chartas repositus: in ipsâ verò plantâ (si non evellatur) senescens subfuscum contrahit colorem: semen non multum absimile Sefamoïdi minori, tenuius tamen, & copiosum, inter albam lanuginem later: radix singularis est, nigricans, dura, capillaribus quibusdam fibris septa, sed annua.

Exit plerisque aridis locis Viennæ vicinis secundum agrorum margines, omnium autem copiosissimè ad Structuram illam magnificam à Cæs. Maximiliano II. inchoatam, sed non absolutam, quam ad Phasianos cognominant, aut novam Structuram appellant (etiam intra ipsa pomeria in quibus varij generis arbores sunt consistæ) atque etiam siccioribus quibusdam gramineis campis, singulis annis semine deciduo sponte renascens. Floret Julio. ^{Natalis.}

PTARMICÆ nomen huic plantæ imposui, non quod sternutamenta moveat, sed quod reliquis notis satis aptè cum Dioscoridis Ptarmica conveniat: tenues enim habet virgas, folia oleæ incana, molliora tamen, & Anthemidis pænè florem. Austriacam cognominavi, quia primum in Austriâ infra Anisum flumen, præsertim verò circa Viennam totius Austriz metropolim, spontè nascentem inueniebam: conspiciebam ^{Nomen.}

spiciebam etiam in Pannoniâ transdanubianâ, Tirnaviensi itinere. A mulierculis rhyzotomis Scabiosa appellatur, siccaque in totum annum servatur, & venalis proponitur.

Sibi autem persuadent, illius decoctum pueris & infantibus propinatum, adversus fascinationes valde utile esse.

Ptarmica vulgaris.

Ptarmica vulgaris pleno flore.

*Pyrethrum
sive Ptarmi-
ca pratensis.*

CETERVM, Ptarmica illa vulgaris notitiæ, in Belgicis pratis nascens folijs longis, angustis, in ambitu serratis, flore Anthemidis albo, quam nonnulli Pyrethrum silvestre appellant, passim in Germaniæ, Bohemiæ, Ungariæ, Austriæ, & Moraviæ pratis similiter crescit: Crescit etiam in Angliâ.

AT istuc etiam in quibusdam pratis reperire est aliud ejus genus elegans, referente honesto viro Iacobo Gareto Jacobi F. Atomatario Londinensi, qui ejus iconem, quam hic, cum vulgari expressam damus, ad me mittebat.

*Ptarmica
pratensis ple-
no flore.*

EX eadem radice, quæ vivax est, & plurimis fibris capillata, nascuntur singulis annis plures novæ virgæ, instar vulgaris illius, quas nulla serie distributa ambiunt similia etiam folia, longa, angusta, in ambitu serrata, ex quorum alis frequentes prodeunt rami, tenues, similibus, minoribus tamen folijs ornati, quorum singuli in exiles pedicellos desinunt, sustentantes flores Pyrethro vulgari silvestri quidem concolores, sed multiplici foliorum serie constantes & plenos. Quo tempore floreat, non adscribebat qui iconem mittebat: verisimile tamen est, cum Pyrethro silvestri simplici flore, suos flores explicare.

ASTER.

CAP. VII.

ASTERIS non parva est varietas: nam in meis peregrinationibus observatæ mihi sunt elegantes quædam plantæ, quæ ad illius genera referri posse videntur. Nos autem illas describemus, initium ab eo Astore facientes, quod omnes doctiores legitimū esse censent.

*Aster asiaticus
legit. sive 1.*

VNICO plerumque assurgit Primus Aster cauliculo, pedali, duriore & quodammodo lignoso, lanugine pubescente, qui superiore parte in ramulos dividitur caulem superantes, quorum extremis squamata insident capitula, folijs quinque ut plurimum longis, hirsutis, rigidiusculis, & radiatim expansis subtus exornata, in medio verò flos Chrysanthemi, aut Anthemidis, aureus: folia per caulem sparsa mollia, lanuginosa, candicantia, ut Lychnidis ferè, sed angustiora: radix durabilis non est, ut quæ singulis annis pereat.

Frequentiſſimus est hic Aster Granatensi Regno, & agro Salmanticensi in arvis, ubi Maio & Junio floret: memini etiam olim Mompelliano agro, cum in illâ urbe viverem, ad por-

Alter I.

Alter II. supinus.

Alter III. Austriacus I.

ad portam D. Ægidij, non procul Augustinensium cœnobio, atque alijs locis urbi vicinis frequenter colligere.

ALTER supinus est, cauliculis multis ab unâ radice prodeuntibus, donatus, humi magna ex parte stratis & diffusis, hirsutis: folijs numerosis, superiori pænè similibus, sed paulò viridioribus: singuli rami durum & foliosum sustinent caliculû in quo flos luteus circumscriptæ rotunditatis, Bupthalmi aut Chrysanthemi æmulus: quo evanescente, caliculi in aded dura & lignosa capitula evadunt, ut ungue vix frangi possint, atque semen, quod in ijs continetur & firmiter inhaeret, eximi.

After supinus sive II.

Invenitur hoc genus quibusdam Castellæ novæ locis: semine ex Hispaniâ missò natum etiam excrevit, & fictilibus aliquot annis observatum: sed postea exemptum testâ, & hortò commissum, subsequente hieme corruptum est.

Natales.

TERTIVS, ex radice nigrâ, obliquâ, multis albicantibus fibris capillatâ, & lateribus propagines fundente, multa initio promit folia, Scabiosæ, aut, ut verius dicam, Succisæ folijs similia, dilutiore tamen viriditate, & tenui etiam interdum lanugine prædita, gustu aliquantulum acri & amariusculo: inter quæ prodit caulis cubitalis aut amplior, teres, plerumque rubescens, per quem sparsa sunt folia, jam dictis angustiora, mucronata, & nonnihil dentata: is extremâ parte in aliquot ramulos divisus est, magnos sustinentes

After Pan. major sive III.

BB

flores,

flores, ex multis quinque foliorum luteis flosculis, atque in orbiculare caput congestis constantes, quos per circumferentiam ambiunt oblonga, latiuscula, plana folia, elegantissimo colore flavo, nullo autem (aut certè perexiguo) odore prædita: floribus succedens semen, inter villosam quandam in capitulis materiam latet, angulosum & quasi triangulare.

Natales.

Passim ad Alpij Austriacarum & Stiriacarum radices aprico loco, nonnum quæ etiam umbroso nascitur, ubi Julio floret, Augusto ejus semen maturum est: at in Leytenberg, multisque alijs collibus Viennæ vicinis, ubi etiam frequens crescit, Junio flores producit, semen Julio.

Aster Pan. salign. folijs, sive IIII.

CVBITALES habet Quartus caules, striatos, firmos, virides, multis folijs Tertio angustioribus, saligna ferè referentibus, nullâ tamen lanugine pubescētibus, sed viridibus, duris, in ambitu tenuiter serratis (quod à pictore prætermisum est) nec acrimoniâ carentibus, præditos, supremâ parte in ternos aut plures ramulos divisos, sustinentes capita è multis viridibus foliolis sibi invicem incumbētibus compacta, quæ tandem in flores sese explicant non minus amplos quàm superioris, minore tamen disco sive medio orbe, & angustioribus eum ambientibus foliolis, in extremo bifidis, lutei coloris: radicem nigricantem, fibrosam, adnatis se mirificè propagantem, & sub tellure serpentem.

Natales.

Frequens est in montanis siccoribusque pratis, cædis silvis, montibusque Viennæ vicinis, unâ cum duabus succedentibus interdum nascens: etiam in Moraviâ. Florere incipit Junio.

Aster lanuginoso folio sive V.

QVINTVS multis etiam ab unâ radice assurgit caulibus, gracilibus, firmis, cubitalibus, viridibus aut purpurascentibus, subhirsutisque, quos confuso ordine ambiunt frequentia folia, longa, salignis similia, viridia, transversum digitum lata, ad terram nonnihil reflexa, latâ sede caules amplectentia, molli lanugine obsita, sapore subamaro & acri: summo cauli insidet capitulum multis foliolis & veluti squamis constans, orbem satis magnum continens, è plurimis luteis, mucosis flosculis compactum, nullo odore commendatum, quem numerosa ambiunt longiuscula foliola Helenij florem ambientibus foliolis similia, angustiora tamen, flavi coloris, sed dilutioris, quàm medius orbis: circa summum caulem, à foliorum exortu, terni, interdum quaterni aut plures exeunt ramuli, summum ipsum caulem superantes, singuli florem primario similem sustinentes: resiccatis floribus, semen exiguum in ijs capitulis continetur, quod maturum, cum pappo, sive villosa sua cæsarie à vento discutitur: radix admodum fibrosa est, nigricans, subinde novas propagines è lateribus producens, & recentibus fibris sese firmans.

Provenit

Provenit plerisque locis admontium & collium radices secundum vias, agro Viennensi, *Natales.*
& caedis Pannoniae silvis. Floret etiam Iunio: semen Iulio maturum.

Aster vi. Austriac. IIII.

Aster vii. Austriac. v.

HVMILIOR est superiore Sextus, pedalem altitudinem raro superans, numerosas à radice (non minus fibrosâ quàm Quartus, nec pauciores illâ propagines agente) proferens virgas, graciles, duras, virides, quas frequentia, sed confuso ordine nascencia ambiunt folia, superiore angustiora, nigriora, duriora, mucronata, Parmicæ vulgari sive Pratenfi, quæ & Pyrethrum silvestre vulgò dicitur, non dissimilia, minimè tamen per oras serrata, amariuscule sapore, cui nonnihil acrimoniæ adjunctum sit: summis virgis insident flores, superiori formâ similes, attamen minores, capite etiam foliato, sive crebris foliolis imbricato: ramosæ etiam circa summum sunt virgæ, sed rami matrem rarius superant: semen superiori simile.

Aster angustifol. sive VI.

In umbrosis montium urbi Viennæ vicinorum pratis, in ipsis etiam collibus herbosis, atque in silvâ ad Danubium sita paulò supra Eberstorf arcem Imperatoriam, primo cum semisse ab urbe Viennâ miliari copiosè crescit. Floret paulò serius posteriore.

Natales.

MULTA sunt Septimo generi folia, circa sedem angusta, per summam oram latiora, cuspidè obtusa & quasi orbiculata, Bellidis folijs non valde dissimilia, supernè atque infernè lanugine quadam nonnihil pubescentia, gustu primum exsiccante, deinde amaro: ex horû medio caulis exit dodratalis, foliosus, hirsutus, capitulum in summo gerens è numerosis, mollibus, & purpurascens foliolis conflatum, & in eo magnum florem, multis tenuibus longisque ex cæruleo purpurascens foliolis, flavum orbem vallatibus, constantem, qui maturus in pappum evanescit: radix est Bellidis aut Scabiosæ, lateribus propagines fundens, & albis fibris capillata.

Aster alpinæ. flo. sive VII.

Oritur herbosis Austriacarum alpium jugis. Floret Iulio. In hortos translata, sub finem Maij & Iunio floruit, subsequens deinde hiems abstulit & corrumpit: ex earum enim stirpium est genere quæ cultura vix mitescere volunt.

Natales.

HIS adijciemus Octavum Asterem vulgaris notitiæ, qui florem habet constantem purpureis seu potius cæruleis foliolis orbem luteum ambiens: nam tamen à plerisque alijs descriptus sit, quia tamen multis Pannoniæ & Austriæ locis & in ipsa etiam Moravia, nascentem observabam vel latiore folio, vel angustiore præditum (duorum enim generum invenitur) latifolium quidem Viennensi agro, & plerisque alijs sicciore locis, angustifolium verò (cujus & pumilum genus est) in quibusdam montibus & pratis: suum locum inter reliqua Asteris genera illum obtinere volui.

Aster carul. Italorum, sive VIII. duo. tunc generâ.

GRÆCIS porro ἀστὴρ ἄστριδος καὶ βυβωνιον: Plinio, Aster & Bubonion, nonnullis Ingu-

Nomina.

Aster VIII. Itolorum & Fuchfij.

Oculus Christi.

Amellus Virgilij.

Doronicum latifolium.

Doronicum latifolium.

Doronicum angustifol.

Doronicum 11. Austriac. minus sive l.

Natalis.

nalis. Mompelliani Primum appellabant: Oculum Christi, quo istic vivebam tempore: Hispani *Bobas*, quam vocem à Bubonij vocabulo deductam puto, aut quod Inguinum tumoribus, quos illi *bobas* vocant, medeatur: unde etiam Latinis Inguinalis. Reliquorum generum, nulum vulgare nomen intellexi ab incolis earum Provinciarum in quibus crescit: Secundo autem Supini cognomen posset adijci. An Tertius Lobelio Adversariorum pagina 148. notus fuerit, me latet, cum ille suo unicum florem tribuat, hic plures flores sustineat: illum tamen Pannonicum majorem vocare licebit: Quartum, Asterem Pan. saligno folio; Quintum, Pan. subhirsuto salicis folio: Sextum, Pan. angustiore folio: Septimus, Virgiliano Amello quodammodo respondere videtur, & forsitan Amellus alpinus dici queat: nam in alpinis pratis, ut dixi, nascitur: Octavus, Itolorum & Fuchfij Aster est.

DORONICVM.

CAP. VIII.

VARIA Doronici genera in Pannonicis Noricisque, sive Stiriacis Alpibus nascentia observabam, ab illis quæ in Belgicis hortis alebantur, diversa: Belgica verò Austriacis (quibus antea ignota) accersitis meâ operâ è Belgio usque eorum stirpibus, communia facta.

LATIFOLIUM, quale in Belgicis hortis alebatur, in Allobrogicarum Alpium scopulis supra Lemanium lacum sponte nascens colligere memini anno M. D. LIII. dum è Narbonensi Gallia per Helvetios in patriam redirem. Id Lobelij Tertium est in Observationibus.

EIVS ordine Primum, longiore folio, ad Plantaginis folium quodammodo accedente, munere Parisiensis cujusdam hortulani, qui Burdigalæ vicinis locis delatum asserēbat, primus Petro Coldebergio Pharmacopæo doctissimo Lutetiâ rediens communicavi; is tum in Burgenhout vicino Antuerpię pago hortū alebat.

EORVM autem Doronici generum, quæ in Austriacis, Stiriacisque jugis à me observata, Primum (ut à minoribus initium faciamus) caule est brevi, pedali duntaxat, molli, hirsuto, striato: folia illi rara, parva, crassa, longiuscula, supinâ parte admodum viridia, & quodammodo splendens, omnino tamen villosa, pronâ autem lævia, dilutius virentia, at quæ caulem ambiunt, angustiora sunt, omnia porro peracris saporis: summo caule unicū plerumque fert florem Tertio Lobeliano similem, sed magis aureum, quo evanescente, succedit exiguum semen nigricans, lanugine & pappo coronatum, quod levi aurâ excutitur, & venti arbitrio fertur: radix parva, geniculata, & internodijs distincta, nigricans, crassioribus candicantibus aliquot fibris donata, gustu aromatico.

Primum id observabam in Sneberg, deinde in Snealben & Neuberg: nusquam verò majore copia quam in summo Etscheri jugo, inter saxa, tenui nigrâque terrâ leviter tecta. Floret Julio, nonnumquam etiam Augusto, quo mensē semen tubinde maturitatem consequitur.

ALTERVM

Doronicum II. Austriacum I.

Doronicum III. Austriac. II.

Doronicum IIII. Stiriacum.

HUMILIUS plerumque est Tertium, & capite floris majore, folijs a pediculo statim pane orbicula-

ALTERVM caulem habet aliquando cubitalem, rotundum, striatum, viridem, intus concavum, capitulum in summo caule magnum, ex multis flosculis luteis concavis, & quinque crenis divisis congestum, quod ab alijs longiusculis & in extremo crenatis folijs, fulgore auri splendentibus ambitur, non inodorum: semen superiori simile, cum suo pappo facile evanescens: folia circa radicem longo pediculo inhaerentia, orbiculata fere sunt, sensim tamen a pediculo in latitudinem sese explicant, in ambitu dentata & serrata, quae vero caulem ambiunt, longiora, & ab ipsa statim pediculi sede in latum expansa, omnia saporis acris & amari: radix ex viriditate candicans, minimum digitum crassa, geniculata, & quasi squamata, internodijsque distincta, sed nodis sursum tendentibus, non inferne, ex inferiore geniculorum parte longas agens fibras, albas, satis crassas, & propagines in lateribus, gustu fere succi e glycyrrhizae radice expressi & densati.

Invenitur in Etscher, Durrenstein, & quibusdam alijs Austriacarum, Stiriacarumque Alpium jugis, inter saxa, in profundis scrobibus, ubi perpetuae sunt nives, sed illis repercussione radiorum Solis rupes & saxa ferientis, solutis parte saxi vicina, & veluti in fornix concameratis, nusquam tamen abundantius quam in Durrenstein. Floret Julij initio, aut etiam serius, in hortos vero translatum, ubi non diu permanet, Maio plerumque.

Doronic. III. Austriac. II.

Natalis.

Doronic. I. Austriac. I.

orbiculatis, ut in Cyclamino, alioqui superiori non dissimilibus: radicum item nodi & propagines neque in hoc, ut nec in præcedente, deorsum tendunt (nodi autem in hoc minus apparentes) aut ansarum instar longè à matre sese spargunt: sed quasi matri contiguæ sursum tendunt, & extra terram folia promentes, fibris in tellure sese firmant, ne quis sine fibris, aut utrinque ansatas existimet.

Natalis.

Nascitur in Veytzalben supra Neuberg in Stiria: & eodem quo præcedens genus tempore floret.

DORONICIS etiam adnumero tres sequentes stirpes, quarum Prior in omnibus ferè prætis sublimioribus ad Alpium radices, tum in ipsis Alpibus Austriae sitis frequens est: præsertim verò in Wechsel, ad cujus radices Maio florebat, in ipso autem jugo, qua Septentrionè, & Orientem spectat, serius. Eruebam etiam his proximis annis in cædis silvis ad Mœnum amnem sitis, circiter mille passus infra urbem Francofurtum ad sinistram. Memini etiam in montanis Belgicæ cædis silvis erutam, ad nos Machliniam aliquando ad ferri, Damasnij appellatione.

*Doricum v.
Germanicum.*

EA porrò terna aut quaterna summa tellure fundit folia, Plantagini latifoliæ ferè æqualia, longiora tamen, & ad Digitalis, luteum seu pallidum florem ferentis, foliorum similitudinem magis accedentia, nervis distincta, mollia, viridia, supernè nonnihil villosa, infernè candidiora & læviora, bina semper ex adverso nascentia, gustu nonnihil amaro, & acri: caulem habet ferè cubitalem, nudum, rotundum, hirsutum, qui superiore parte in paucos ramulos divisus, calicem sustinet hirsutum, ex quo magnus emergit orbis multis flosculis luteis in quatuor foliola divisus, constans: eum orbem ambiunt quindena aut plura folia, Doronico latifolio similia, latiuscula, & per extremum crenata, coloris flavi elegantis: semen floribus succedens, ut in Doronici generibus, in pappum evanescit: radix minimi digiti crassitudinem pænè æquat, nodis quibusdam informibus distincta, multisque fibris donata, lateribus propagines fundens, & singulis annis nova germina proferens.

*Doricum
Pannonicum.
sive vi.*

ILLI non valde dissimilem satis copiosè nascentem inveniebã, vicinis Nemetiwywar, munitissimæ Ill. Balthasaris de Batthyan arcu, cæduarum silvarum declivibus: plura tamen secundum radicem habebat expansa folia, minus nervata & angustiora, angustiora etiam quæ caulem ambiabant, perinde tamen ut illa ex adverso nascentia, quæ cù suo caule nonnihil hirsuta erant: ejus suprema pars in plures ramulos dividebatur, sustinètes hirsutos calices, unde emergebant similes ferè flores, coloris tamen aurei elegantissimi, duplici interdum foliorum, medium orbem ambientium, & quodam modo per extremum simbriatorum serie constantes: radix gracilior est Superiore, non paucioribus tamen fibris adnascen-

sibus

tibus donata, quàm illa. Maio etiam florebat. An porro hoc genus Montana Doctissimi viri Simonis de Tovar, an alterum secundo loco descriptum?

Doronicum VII. Austriac. III.

Sextum genus omnium maximum, bicubitale interdum aut ampliorē habet caulem, minimi digiti plerumque crassitudine, striatum, hirsutum, summo cacumine in aliquot alas divisum: folia circa radicem orbiculata, longo pediculo inhaerentia, rugosa, & nonnihil hirsuta, quæ verò nullo ordine digesta caulem ambiunt, ampliora sunt, mucronata, in ambitu leniter dentata, pediculo nullo, sed instar foliorum Peruani Hyoscyami latifolij, Tabacum majus vulgo vocati, caulem latiore basi amplectentia, viridia, hirsuta: flores extremis alarum ramulis insident magni, vicenis aut tricenis oblongis folijs, & orbem satis latum ambientibus constantes, lutei coloris, odoris expertes: semina ut aliorum Doronici generum, striatum, virescentis tamen coloris, quod cum suo pappo, auræ leni flatu defluit, initium ab exteriori ambitu faciēs, quemadmodum & in reliquis Doronici generibus: radix ex viridi candicans, nodosa, squillulæ similis est: sed ubi propaginibus aucta est, crassior fit, & ex multis veluti corporibus in unicum conflatur, & coalescit.

Doronicum maximum Austriacum, sive VII.

Secundum rivos è montibus labentes, locis umbrosis in descensu jugi Wechsel primum observabam, unde in hortum translatum mihi egregie propagatum fuit: sed postea longè majore copiâ, declivibus, silvosis tamen, locis Erscheri & Herren alben inveniebam Augusto flores proferens, cum in

Natales.

Wechsel floreret Junij initio. In hortis cultum Maio flores dat, veluti & in montanis silvis ultra Dravum, Pannoniâ interamni, ubi anno M. D. LXXIX. frequentissimum etiam observabam: semen in hortis Junio maturum.

NULLVM Primi & Quarti generum in Austriacis & Stiriacis jugis observatorum vulgare nomen mihi compertum est: Venatores, pastoresque montani Secundum & Tertium genus *Semswurtz*: hoc est, Rupicaprarum radicem appellant, & adversus vertiginem non minus commendant, quàm Auriculæ ursi flavo flore radicem, viribusque firmandis adprimè utilem esse ferunt. Quartum genus, ut dixi, Alismatis seu Damasonij nomine ad nos missum, nec ab simile videtur illi plantæ quàm Matthiolus pro Alismate exhibet. Meminit etiam hujus, ni fallor, Iosias Simlerus ad calcem Commentarij de Alpibus. *Muterwurtz* ait, à quibusdam dicta, veluti plantago quædam Alpina, folijs plantaginis, leniter hirsutis, flore Doronici, radice aromaticâ.

Semswurtz.

CONYZA.

CAP. IX.

TRIPlicem Conyzam facit Dioscorides, majorem, minorē, mediam: binas priores in calidioribus regionibus sponte nascentes observabam: postremâ etiam vidisse puto.

Conyza varioribus triplex. Conyza major.

MAIOR plures ex eadem radice emittit caules, sesquicubitales plerumque, aut majores, duros, lignosos, hirsutos, pingues, obsoleti coloris: folia in his multa, inordinata, alterius caulem amplectentia, duplo quàm Olcæ majora, hirsuta & pinguis, seu glutine quodam & pinguedine obsita, ex viridi pallentia: flores ut plurimum extremis ramis spicæ instar innascuntur lutei, rotundi, Senecioni ferè similes, & in pappum, ut illius, evanescentes: semen exiguum, cinerei coloris: radix crassa, fibrosa, vivax & multis annis perstans, quotannis novos pluresque caules proferens. Tota planta pinguis, glutinosa, & odorata cum quadam gravitate.

Supra Olyssipponem frequentissima ad collium Tago flumini imminentium radices, Murciano item Valentinôque regno, atque etiam Narbonensi agro juxta vias & vinearum margines. Aliquando apud nos in Belgica scitilibus fata provenit, & egregie flores protulit, ideoque florentem depingendam curabam: verum cum hiems subsequens illam abstulisset & corrupisset, non potuit radix adulta exprimi.

Natales.

MINOR

Conyza mi-
nor.

MINOR raro plus uno assurgit caule, cubitali, plerumque minore, ramoso, hirsuto etiam & glutinoso, sed magis virente quam superioris: folia sunt triplo minora, ad Linariæ folia accedentia, villosa tamen pinguiusque etiam illa: extremi ramuli secundum longitudinem, veluti in Majore, flores sustinent, minores & longè minus splendidos, in pappum similiter evanescentes: radix (omnium quidem quas observavi ejus generis stirpium) singularis, & annua. Tota planta odoratior est Priore.

Marplot.

Crescit autem frequentissime in agris non procul Madritio, viâ quâ Toletum itur. Memini etiam in Galliâ Narbonensi sæpe legere infra silvulam illam, secundum quam via est à Mompelio Peraul, stagnis adjacentem pagum, dum ad maritimam herbarionem proficiscerer. Viennæ Austriæ etiam mihi nata, semine ex Hispanijs accepto, aliquot annis in horto perstitit, ex semine deciduo redidiva. Floret autem cum Majore, sub Autumnum videlicet, & subinde semen profert.

VERVM C.V. Leonhardus Rauwolfius Doctor Physicus, aliud hujus generis circa Tripolim Syriæ observavit, quod primo libro sui Itinerarij describit his verbis.

Conyza mi-
nor Rau-
wolfij, forte
majoris ge-
neris.

Eo loco conspiciebam Tithymalum paraliûm, Conyzae præterea minoris generis, plures ex eadem radice proferens cauliculos, circiter pedem aut paulò amplius altos, quorum nonnulli sunt surrecti, potissima verò pars humi procumbit, novasq; fibras agens, subinde alios cauliculos producit: longiuscula habet Oleæ folia, pinguis, subhirsuta, satis gravis odoris, cui tamen suavitas quædam admixta sit: alioqui floribus & ceteris notis Majore non valde dissimilis.

TERTIAM autem legitimam nemini adhuc cognitam arbitrabar, cum Hispanicæ stirpium Observationes evulgabam, quia hoc nomine ab alijs exhibita, mihi nõ satisfaciebat; sed nec adhuc mihi probari potest. Postea tamen in Austriâ versans, stirpem quandã sponte nascentem inveni, quæ non incommodè referri posse videtur ad Conyzam Tertiam Dioscoridi descriptam, locis non riguis, ipso asserente, crescentem.

Conyza III.
Austriaca,
legitima for-
te Diosc.

PEDALES verò habet interdum caules, rectos, firmos, duros, incanâ lanugine tectos, quibus longa inhaerent folia, Conyzae majoris foliorum amplitudine, mollia, incana, hirsuta, dorso prominente, longiore, quæ circa radicem sunt, pediculo, quæ autè superiorem caulis partem amplectuntur, brevi, aut prorsus nullo: ea trita, non injucundum spirant odore, gustata, amariuscule & acriuscule deprehenduntur: flores extremo cauli, & ramulis illi inhaerentibus insident magni, Helenij florum formâ, multis foliolis luteis medium discum seu orbem pallecentem ambientibus, nullo odore præditi: radix longa, tenuis, nigricans, serpens, subinde ad ipsa capita, undè caules prodeunt, multas candicantes fibras undique spargens, resinaceum quidpiam olet, gustataq; amara & acris deprehenditur, vivax & perennis.

Exit

Conyza media, vulgaris.

Conyza Matth. Baccharis Monspel.

Exit sponte siccis & aridis locis, herbiferis tamen, decliuibus collium ad Zimmetin, qua ad Phasianorum iter est, primo ab urbe Viennâ miliari, ad Badentes thermas, Radalum, Petronellam, atque secundum vias publicas. Floret Iunio.

GRÆCIS porro hæc planta *κόρυζα* dicitur: Plinius *Conyzâ* vocat, & majoris radicem à quibusdâ Libanotin appellari tradit. Theophrastus sexu etiam distinguit, maiorem nominans matrem, minorem, feminam. Gaza pulicariam vertit, propterea forte quam illi Dioscorides enecadis pulicibus tribuit facultatem: nam alia est Pulicaria dicta ob seminis cum pulicibus similitudinem. Hispani quidam *yerna pulgera*, nimirum ob similes, quas dixi, vires vocant.

Natalis.

Nomina.

CETERVM frequentissima etiam est, in omnibus Regionibus quas peragravi, locis riguis, Conyza illa vulgaris, ab omnibus Tertia Dioscoridis aut Media credita, quæ duorum est generum, Major & Minor: utraque pro ratione natalium humidiorum aut sicciorum, luxurians & uberior, aut retorrída. Hujus nullum vulgare nomen intellexi, nec ejus facultates mihi sunt compertæ: iconem tamen Lectoris oculis subijcere volui.

Conyza vulgari
Matth. & Minor.

Quæ verò à Matthiolo Conyzae majoris nomine exhibetur, Conyza esse non potest: sed ad Dioscoridis Baccharim accedere, non inepte forsitan quis censeat, pro qua etiam Mompeliani, cum istic viverent, illam habebant: Salmanticenses verò, nescio quibus rationibus inducti, Helenium vocabant, nullis tamen notis convenientibus. Radicem porro ex vino decoctam propinabant quædam vetula ad profligandam scabiem, in quem usum & nonnulli monachi ex ejus radice & folijs unguentum parabant. Nascitur etiam hæc sponte plerisque Pannoniæ & Austriæ caduis montanis silvis: & illius iconem hic adijciendam existimavi.

Conyza
Matthioli.
Baccharis
Diosc.
ejus facultates.

ALIAM autem plantam observasse in descensu Libani montis scribit Rauwolfius, XII. cap. Lib. II. sui Itinerarij, quæ plurimum ad Dioscoridis Baccharim accedere ipsi visa est: ex notis tamen, quas illi tribuit, potius ad ea Gnaphalij montani genera referenda videtur, quæ à doctissimo Fuchsio & alijs plerisque Pilosella minores appellantur, cum quibus ipse etiam Rauwolfius magnam (ratione florum) affinitatem habere refert.

Baccharis
Rauwolfij.

IACOBÆA PANNONICA. CAP. X.

VULGARIS illa multis Provincijs planta, quæ ab Herbarijs Iacobæa appellatur, etiam in Pannonijs, Austriâ, vicinisque Regionibus nascitur frequentissima. Inveniuntur tamen & aliæ stirpes, quæ, meo judicio, ad ejus classem referri possunt.

Iacobæa vulgari.

PRIMA, Iacobææ vulgari admodum similis, nisi tota mollior esset, caulem habet cubitalem,

Infibæa Pannonica.

talem, striatum, in multas alas inæqualiter divisum, sub quibus folia valde laciniata, mollia, & tenella, saporis amaricantis & acriusculi, odoris non injucundi: flores in extremis ramis rariores quàm in vulgari, minoresque & pallidiores, qui maturi in pappum & lanuginem resolvuntur, cui subest semen vulgari simile: radix, tametsi valde fibrosa, non est perennis, sed singulis annis perit. Tota stirps mollibus villis, & pingui quodammodo lentore est obsita.

Natalis.

Crescit in Pannoniæ & Austriæ cædis silvis, præsertim in Leytenberg: plurimum etiam observabam in silvâ, Zollonock Ill. D. de Batthyán oppido, vicinâ, haud procul à carbonarijs fornacibus. Floret Junio, & semine deciduo quotannis sponte renascitur.

Senecio fastidus.

Quibusdam Senecio foetidus dicitur. Nec multum ab eâ differre videtur, quæ in maritimis Belgicæ aggeribus sponte provenit: minus tamen crassa est, neque adeo succi plena.

Iacobææ Pannon. II.

TERNÆ, quaternæ, aut plura habet Altera folia, latiuscula, in ambitu leviter dentata, caulem cubitalem plerumque, angulosum, gracilem, per quem inordinata sparsa sunt folia, infimis paulò minora, at in supremo, angustiora, lata basi ipsum amplectentia: in summo caule quaterni aut quini, tamquam in umbella nascuntur flores, Iacobææ vulgaris floribus non multum absimiles, ante quàm explicentur, ex atro rubescentes, sed ubi aperti sunt, auri fulgore splendentes, quos in ambitu stipant quindena aut plura foliola per extremum incisa, supernè phœnicea, subtus verò quodammodo rubentia: ij flores maturi in pappum abeunt, cui involutum est semen nigricans, oblongiusculum, vulgaris Iacobææ semini non dispar: radix non valde magna, nigricans, tenuibus fibris candicantibus donata, sub Autumnum nova denuo folia latiora, ad veteris caulis sedem singulis annis producit. Tota planta mollis, & quadam lanugine obsita conspicitur: amaricantis autem est saporis.

Nascitur apud Nemethwywar Ill. Balthasaris de Batthyán, alijsque Pannoniæ & Austriæ inferioris montosis & cædis silvis. Floret Junij initio, & sub ejusdem extremum finem, semen maturum est.

Iacobææ Pannon. III.

CUBITALI interdum excrefcit Tertia caule, firmo, striato, quem ambiunt folia lata, rugosa, mucronata per oras serrata, viridia, latiore basi, & veluti appendicibus quibusdam prædita, infimâ parte quâ caulem amplectuntur, ingrati & nonnihil acris saporis: quæ verò à radice germinant, rotundiora sunt & majora, sed nullas appendices habent, perinde tamen serrata atque superiora: summus caulis dividitur in aliquot ramulos, qui flores omnino luteos sustinent, Iacobææ vulgari similes, multò tamen majores, & ad Bupthalmi amplitudinem accedentes, maturitate in pappum evanescentes: semen observare non licuit: radix satis crassa & candicans, subinde fibras, vulgaris Iacobææ instar, in latera expandit.

Natalis.

Provenit in Austriacis Stiriacisque Alpibus: nusquam tamen abundantius, quàm supra Herren-

Jacobæa III. latifolia I.

Malva trimestris.

Herrenalben, qua longus ascensus est in Durrenstein. Copiosè etiam invenitur non procul à Zollonok. Floret Junio & Julio, in hortos translata, etiam Maio.

CRESKIT in iisdem montibus, sed præsertim juxta rivulos & fluentes aquas, Jacobæa Quarta, longè major, amphoribus & magis mueronatis folijs, prona parte aliquantulum incanis, caule plerumque bicubitali: ceteris notis ferè cum Tertia convenit. Sed maturius quàm illa floret.

Has binas postremas, initio *avvovux* relinquebam, cum nullum nomè meo judicio satis aptum illis tribuere possem: à florum tandem similitudine, inter Jacobæa genera referte, & Jacobæas latifolias montanas cognominare placuit.

Gesnerus in descriptione Montis fracti, ejus meminisse videtur his verbis. Conyza alpinæ genus, sesquicubiti aut amplius proceritate, corymbis florum luteis, fibris radicis cum albis pluribus & confertis, subamaris: à pecore non attingitur. Pastorum plerique Boni vocant, aliqui Goldfrut. Hæc eadem Simlerus ad finem Commétarij de Alpibus.

MALVA TRIMESTRIS.

CAP. XI.

PEDALI altitudine crescit hoc Malvæ *Malva pannonica* genus, caule rotundiusculo, tereti, viridi, lanugine tamen aliquantulum obsito, quem rara & nullâ certâ serie distributa ambiût folia, tenella, viridia supernè, infernè dilutiora: infimo cauli adnata, circinate ferè sunt rotunditatis, in ambitu serrata: supremum caulem & ramulos amplectentia angulosa sunt, ad foliorum Althææ formam pænè accedentia: flores summis ramulis inhæret satis magni, quinque folijs extrema parte lunatis constantes, purpurascens coloris, unguibus saturatiore purpurâ infectis, prodeuntibus ex umbilico staminibus pallidis, villis purpureis: semen in foliaceis capitulis planum: radix est parva, candicans, tenuibus fibris prædita, annua tamè, aut potius trimestris, quam subsequens hiems corrumpit.

Hujus siccam plantam suis floribus onustam, & chartæ implicatam mittebat ad me N. V. Ioannes Hoghelandius anno xc. i. supra millesimum & quingentesimum, ex quâ subjectam iconem delineari curabam.

ALTHÆA PANNONICA.

CAP. XII.

VULGARIS per Pannoniam est, agro- *Althæa* que Viennensi, Althæa illa Belgicæ pratis multisque Germaniæ locis communis.

ALIVD autem genus observabam, & *Althæa Pannonica* etiam in Moraviâ, quod, licet folijs totaque pænè reliquâ facie cum vulgari conveniat: floribus tamen plurimū ab eâ differt, quippe qui

Althæa vulgaris.

Althæa Pan.
xii.Althæa Pan.
xiii.Althæa ar-
borea Lobelij.

Althæa frutex i.

Althæa fru-
tex i.

Natalis.

Althæa fru-
tex ii.

NON minus rarum & elegans est Tertium Althææ fruticantis genus, non à me quidem observatum, sed cujus iconem à me mittebat Iacobus Plateau. Fruticis modo assurgit, stolonibus

qui ampli admodum sunt, Alceæ floribus etiã majores, colore item illi vel respondentes, vel omnino fere candicantes, quibus semen vulgari simile calcibus inclusum succedit.

TERTIVM quoddam genus est, huic formã non valde dissimile, sola in floribus differẽtia, qui minores sunt, vulgari tamen floribus aliquantulum majores.

VERVM & Quartum genus istic reperitur, cujus folia licet incana & mollia, in tres tamen majores lacinias divisa sunt: flores etiã paulo minores superiore, Belgicę seu vulgari floribus magnitudine respondentes, sed colore disparẽs, nempe qui toti carnei, sive incarnati coloris sunt, multis intus staminibus nigricantibus: ceterã notã cum vulgari conveniunt.

Gaudent humidis locis, & secundum rivulos sitis. Florent omnes Julio.

VNGARI vulgarem *seyer malua*, hoc est, albam malvam, & *mazola* appellant.

ALTHAEA FRUTEX.

CAP. XIII.

QVAM Doctissimus Lobelius Althææ arboreæ nomine exhibet, ea nobis aliquando Machliniã nata semine peregrinõ misso, feliciter provenit, atque ex radice crassã lentaque, qualis in Althæa vulgari, duriore tamen & quodammodo lignosa summã parte, aliquot stolonẽs protulit humanæ proceritatis, qui adveniẽte bruma marcescebant, singulis deinde annis novo vere plures protrudebant: flores Augusto demum producentes, semen Septembri, quo à ventis excusso & deciduo, aliæ etiã stirpes sponte renascebantur.

SED aliud genus in Hispaniã observabam, fruticans, aut arbusculæ instar assurgens, crassiusculo stipite, lignoso, in multos magnosque ramos diviso, qui in alios minores, duros etiã, lignosos & minimẽ obsequentes, cortice cinereo lentoque tectos, findebantur: ejus folia Althææ folijs similia, minora tamen, magis rotunda, valde mollia, & prorsus incana: flos extremis ramulis, & inter foliorum exortus nascens dilutẽ purpureus quinque folijs constans, Malvæ vulgari flori non dissimilis, & major quàm in Althæa vulgari: semen planum, Althææ simile.

Illam juxta urbem Horiuëlã tantum, extremis limitibus Valentini Regni, Murciano finitimi, observabam Martio florentem, apud Rhamni prioris alteram speciem, de qua libro primo: an verò perpetua esset fronde, cum Hispanicarũ stirpium historiam scriberem, ignorabam, cum mihi duntaxat eo, quo dixi, loco esset conspecta. Multis autem post annis ex ea stirpe, quæ semine mihi à peritissimo rei herbariæ & diligentissimo Iosepho de casa bona misso, Francofurti ad Moenum nata est, & biennium in testaceo vase adservata, perduravit, deprehendi istam plantam folia non abijcere, nisi alijs novis enatis, ut pleræque stirpes perpetuã fronde virentes, facere consueverunt.

Althæa frutex II.

Alcea fruticosa Cannabino folio.

stolonibus lignosis, cortice nigricante obductis, quali etiam vestiti rami in quos stolones dividuntur: his nullo ordine distributa adnascuntur folia, angulosa, in paucas lacinias dissecta, in ambitu serrata, supernè admodum viridia, infernè quodammodo pallescencia: summis ramis innascuntur flores Rosæ instar ampli, elegantes, quinque folijs constantes, albis, quæ multis purpureis venis prædita sunt: unguis purpurâ floridior, quàm in Sabdarifæ (de qua paulo post) flore, infecti: ex umbilico prodeunt multa stamina flava, & stilius albus multifidus: an semen apud eum tulerit, me latet, vix tamen puto, quandoquidem ad me scribebat, sub Septembris finem illi demum flores protulisse: folia illi decidunt Novembri, extremo Aprili nova denuo germinare solent. Facilius fert frigidioris aëris injuriam: nec aded tenera est, ut Sabdarifa.

Nata forsitan hæc planta semine, quali me donabat superiore anno Ioseph à casa bona, Althææ arboris duorum generû appellatione, recès ab ipso in Creta insula collecto. Vni ex amicis quibus communicabam, provenit planta, quæ sequente anno, nempe XCIII. supra M. & D. valde adolevit: nam ramos protulit bicubitales, cortice viridi tectos, cui inspersa est plurima incana lanugo, seu potius tomentum, ut in priore quod descripsi genere. folia etiam habet incana, angulosa, & per oras dentata, illis tamè majora: flores minores, Althææ vulgaris florum magnitudinem vix superantes, quinque folijs constantes instar reliquarum malvarum, coloris rubri valde diluti, & ad carneum (si ita vocare licet) inclinantis, multis staminibus ex albo pallescentibus in oblongiusculo & crassiusculo stilo nascèntibus & umbilicum occupantibus: floribus defluentibus succedunt plana capita, ut in vulgari malva, semen in orbem serie quadam distributum continentia.

Althæa fruticosa II.

Alcea fruticosa

ALCEA. CAP. XIII.

VARIIS quas peragravi regionibus, Vulgarem Alceam sponte crescentem inveni: cum autem ab omnibus qui Plantarum historiam scripserunt, ejus mentio sit facta, nō existimavi diutius illi immorandū.

Genus tamen illud, quod ex radice capite plures crassas & lentas alias radices Althææ instar fundente, multos stolones seu virgas crassiores, interdum bicubitales producit, quibus inhaerent folia magis laciniata quàm sint vulgaris, ad Cannabina ferè accedentia, & flores innascuntur vulgaris floribus majores, pluribus Vngariæ & Austriæ locis circa sepes nascès observavi: his etiam proximis annis in Hassiâ & circa Francofurtum ad Mœnum conspexi: ut autem facilius agnoscant lectores quam intelligam, illius iconem adjiciendam esse existimavi.

SED peregrinum quoddam Tertium genus memini nobis in Belgica natum, semine à C. V. Alphonso Pantio Ferraria misso, quod à nemine adhuc descriptum arbitror. Illud ipsum etiam Viennæ Austriæ diu in horto alui, atque etiam Francofurti & Lugduni apud Batavos.

Alcea peregrina.

RECENS igitur natum, folia habet silvestris & erraticæ Malvæ panè similia, circinata quodammodo rotunditatis: deinde à radice minimi digiti crassitudinem æquante & in ramos devaricatâ, & summo capite quasi nodosâ, exeunt virgæ cubitales aut ampliores, in ramos divisâ, quibus innascuntur folia, ad jam dictâ modum laciniata, secundum verò extremos caules & ramos, tenuius incisa & multifida, ad verbenæ folia fermè accedentia: flores in summo caule & ramorum extremis copiosi & conferti, quinque folijs constantes, fatis magni, dilutioris purpuræ colore, & quasi albicantes, intercurfantibus tamen purpureis venis: floribus succedunt capitula, semen planum & compressum continentia, alterius quidem semini forma simile, sed multo minus & nigrum, quod maturitate decidens, proximo anno novellas plantas producit: vivax tamen est hujus plantæ radix, & multos annos perdurat, singulis annis novos caules proferens.

ALCEA AMERICANA.

CAP. XV.

Alcea Americana.

LICET elegantissima hæc planta nunc sit vulgaris notitiæ: quia tamen video ejus historiam à recentioribus satis leviter adumbratam, atque ejus iconem non fideliter imitatam, operæ pretium me facturum existimavi, si paulò accuratius illam describerem, & iconem feliciter expressam, qualem à Jacobo Plateau accipiebam, Lectoris oculis subijcerem.

CAULEM autem habet rectum, striatum, purpurascens, binos aut ternos cubitos altum, vel etiam altiolem, si in horto, pingui solo, seratur (in fictilibus fata brevior est) quem ab imo multa ambiunt viridia folia, nulla observata serie, hinc inde sparsa, infima serrata quidem in ambitu, sed non laciniata, quæ medio cauli inhaerent, in tres lacinias dentatas divisa, suprema autem in quinque, Cannabinorum foliorum instar, dissecta, summo fastigio, veluti in gemmularum & angustorum foliorum spicam desinentem: singulares fert in singulis alis calices molliter echinatos, è quibus exit flos magnus quinque folijs præditus, coloris ex albo pallefcens, quorum unguis saturâ & nigricante purpurâ, radiatim in folia se spargente, infecti, ut in Alceæ illius vesicariæ seu Hypecoi Matthioli flore, floris umbilicum occupât multa stamina apicibus flavis prædita, & stilus medius supremâ parte ramosus, albus: floribus valde fugacibus (nam ἐφήμεροι sunt) succedunt

brevia, echinata, acuminata capitula pentagona, interius villis albis obsita, semen continentia quale fere Stramonix: radix quidem multis candicantibus fibris ut plurimum constat, sed non est vivax, nam sequente hieme perit, & singulis annis novâ satione acquirêda, apud nos saltem, quibus rarissimè fert semen: etenim cum sero admodum, nempe sub Augusti finem, vel Septembris initio floreat, & frigoris sit impatiens, primæ pruinx illam corrumpunt. Solis orientis radijs delectari videtur, & frequenti rigatione.

Sabdarifa.

Ex Italiâ primum semen ad nos missum Sabdarifæ appellatione (nescio an tale nomen apud quos sponte nascitur obtineat) deinde ex Hispaniâ, pro genere Malvæ Indicæ elegantis: haud dubiè ad Malvæ seu potius Alceæ classem referenda, propterea Alceam Americanam nuncupavi.

ALCEA ÆGYPTIA.

CAP. XVI.

*Bamia del Cayro.
Alcea aegyptia.*

PEREGRINVM etiam est hoc Alceæ genus, ex Ægypti Alexandriâ primum Italiæ communicatum, inde Germaniæ & Belgicæ, *Bamia del Cayro* appellatione.

ROTVNDO autem assurgit caule, recto, virescente, sesquicubitali: cui inhaerent nulla etiam

Alcea Ægyptia.

Phlomis Lychnitis.

FOLIA autem supra tellurem fundit crassiuscula, Salvia tenuifoliae pæne similia, longiora tamen

etiam serie disposita folia, circa infimam quidem caulis partem Malvæ folijs pæne similia, angulosa & in ambitu serrata, à medio verò caule ad summum, in quinque profundas laciniâs, instar foliorum Sabdarifæ divisa, dilutius virentia: flores in alis nascuntur Sabdarifæ quidem formâ & colore ferè similes, pallescentes videlicet, minores tamen, sed non minus fugaces: his succedunt crassiuscula, longa, pentagona, villis obsita, & mucronata capita, semen Orobi, seu potius Leontopetali seminis instar continentia, lanugine tamen quadam leviter tecta: radix in aliquot fibras sparsa, non vivax tamen: nam primæ etiam pruinae totam plantam corrumpunt, sic ut non mirum sit, si ad frugem pervenire nequeat. Hujus etiam icona à Jacobo Plateau missa, à diligente pictore in lignea tabellâ, me curante, quemadmodum & superior, expressa est.

DILIGENTISSIMVS Prosper Alpinus qui librum de Ægyptiacis plantis scripsit, illius etiam meminit, Bammiâmq; appellat, & frequentissimam in Ægypto nasci tradit. Præterea eam gentem, illius seminibus, non secus quàm Europæi ex Phasiolis, pisif, alijsque leguminibus fercula parare ait, frequentissime autem his ferculis vesci in jure carniû paratis: frigida & humida in primo gradu apud Ægyptios censerî, haberèque vim resolventem & emollientem: proinde pectori ac pulmonibus convenire, vètrè emollire, ac lubricum reddere, fomenti vel emplastri modo folia apposita inflammationes resolvere, dolores mitigare, tumores emollire, concoquere, ac ad suppurationem, suppurandos, movere. Mulieres ad uteri durtiem, ipso referente, fomentis, emplastris, in sessionibus, ex folijs & fructibus procuratis, multa cum utilitate uruntur: in renum verò inflammatione, & calculis ex ijsdem paratum decoctum per os cum saccharo candido sumptum aliquibus diebus, pro selectissimo auxilio habet: ad ophthalmias etiâ, finita fluxione, decoctum collyrij modo usurpant, atque cum eo fovere latus dolens in pleuriticis solent.

Non dubium est, quin illa ipsa sit planta quam Rawwolfius in segetibus nascentem cum alijs quibusdâ stirpibus observabat non procul ab Ana urbe, ad Euphratem sita, ut refert lib. II. cap. v. sui Itinerarij, & incolis Lubie Endigi nomine, hoc est, Phasioli indici, cognitam esse asserit, ex multis autem notis, Theophrasti ἐρυσίμοιο esse censet: quam vocem cur Gaza Trionum latinè reddiderit, causam non video.

PHLOMIS LYCHNITIS.
CAP. XVII.

NON sum ignarus varias stirpes pro Phlomiside Lychnitide proponi ab Herbariarè rei Scriptoribus: nulla tamen, meo judicio, ad Diosc. descriptionem propius accedere videtur, quàm quæ à nobis proponitur.

Bammiâ Alpini.

esculentæ.

ejus facultates.

Lubie Endigi.

Theophrasti ἐρυσίμοιο.

Phlomis Lychnitis Diosc.

Verbascum fil. Matthioli.

Natales.

Λοχνηtis.
Θρακίας.

Candilera,
Menchera.

Horminum silvestre 1.

Verbascum
fil. Matth.

Matulera.

Horminum
fil. 1. Scar-
lea.
Horminum
fil. 11. Co-
lus Iouis.

ra tamen & angustiora, candicantia, inferiore parte densa & ferè albâ lanugine profus obfita: inter hæc exeunt cauliculi dodrantales plerumque, interdum paulò majores, quadranguli, villosi & candicantes: è quorum geniculis binâ folia longiuscula, superioribus similia, inter se opposita alternatim nascuntur, cauliculorum fastigia, breviora habet, & sede latiuscula prædita: flores Lamij, lutei coloris, circa extremos cauliculos verticillatim ex densa lanugine & quasi villis quibusdam pallidis prodeunt, comâ plerumque inflexâ & nutante: radix nigricans est & lignosa.

Exit hæc collibus, siccioribusque, & petrosis locis per universam Hispaniam & Lusitaniam: observaveram & antea in Narbonensi Galliâ.

Floret Maio & Junio, semen autem subrum Verbascum silvestri Salviæ folio ferè simile in vasculis Julio profert.

PHLOMIS hæc Græcis *λοχνηtis*, à quibusdam *θρακίας* appellatur: Latinis *Lychnitis* & *Thryallis*: Mompelliani, dū apud eos vivebam, *Verbascum silvestre* vocabant: Castellanis *Candilera*, Granatensibus *Menchera*, eadem prope ratione dicitur, quia scilicet ejus folia, non modò ficca, sed etiam recentia oleo imposita ellychnij vicem supplere possint si accendantur, quod etiam illis tribuit Dioscorides.

AN ullas alias dotes habeat, neminem veterum scribere memini.

ILLVD verò hîc adijciendum putavi, *Verbascum Matthioli silvestre Salviæ folio*, & quorundam aliorum, magnâ copiâ in jugis illis montium qui Lusitaniam à Bœticâ determinant, nasci, ubi ab incolis *Matulera* dicitur: sunt autem illi montes pars ejus, qui Hispanis *Sierra morena* vocatur, hoc est, mōs niger, & Veterum Mons Marianus esse creditur. Tota etiam Bœtica Silvestri illo *Verbascum* abūdat, quò porò nomine vulgari Bœtici appellēt, nō intellexi.

HORMINVM SILVESTRE.
CAP. XVIII.

HORMINI silvestris appellatione, comprehendendo *Scarleam* vulgo *Herbariorum* nuncupatâ, tum eam quæ à nonnullis *Colus Iovis* vocatur: sunt enim revera *Hormini* genera.

Scarleam porò sponte nascentē, videre non memini: sed in hortis dumtaxat cultam, & valde familiarem. Quæ verò præpinguis & lento humore quomodo perfusis est ramis, flavo flore, *Colusque Iovis* cognominatur; per universam Pannoniam adeò frequens est, ut nihil illâ vulgatius sit ad collium & montium radices, atque etiam ad sublimiorum & editiore loco sitorum hortorum margines, inter sepes & arbores. Nascitur & multis Austriæ locis: atque memini ante multos annos ad lacum *Lemanum* sponte nascentem observare. Est præterea tertium genus vulgo notum, de quo suo loco.

Ceterum ad *Hormini silvestris* classem referendas etiam censeo nonnullas alias stirpes, quarum *Historiam* hoc capite scribere animus est.

ALIQVOT

Hormini fil. II. flores.

Hormini fil. II. caulis cum radice.

Horminum silvest. III.

ALIQVOT habet Prior caules, cubitali interdum longitudine assurgentes, quadrangulos, nonnihil villosos, firmos, geniculatos: folia ampla, hispida, mucronata, in ambitu serrata, rugosa, singulis geniculis ex aduerso adnascencia, Scarleæ folijs haud multum absimilia, minus tamé incana, & odore minus gravi: ex alarum cavis oriuntur ramuli, floribus purpureis (minoribus quàm Scarleæ flores, & Lavendula vix maioribus) verticillatim usque ad extremum onusti, inflexam & veluti procumbentem atque nutantem spicam efformantes: semen in vasculis pusillum, nigricans: radix illi magna, pollicari crassitudine, nigro cortice obducta, dura, vivax, singulis annis nova germina producens.

Horminum fil. III.

Invenitur passim Viennensi agro juxta vias, in montanis pratis circa Mariæ cellâ, & S. Crucis Abbatiam, supra Badéses thermas, & plerisque Alpestribus Austriæ atque Stiria locis: quinetiam apud Marcomânos, & apud Hirtz-pach pagum ferri fodinis nobilem, supra Noribergam Pragensi itinere reperire memini. Floret Junio, semen Julio mense perficitur.

Natales.

ILLIVS porrò silvestris Hormini, quod Gallitrichum quidam cognominant, non meminisse, quia ab alijs jam exhibita: nisi plures ejus species & florum colore, & foliorum formâ nonnihil inter se differentes inveniri observassem.

Gallitrichum.

LONGA habet Prior secundum radicem folia, parte inferiore latiora, deinde sensim in mucronem definentia, nullis lacinijs divisa, sed per oras dumtaxat serrata, supernè viridia,

Hormini fil. IIII. flores.

Hormini sil. IIII. prima species.

Hormini sil. IIII. quarta species.

& nullis villis obsita, rugosa tamen, infernè autem villosa, odore reliquorum Hormini generum gravi, & sapore amaro: caules cubitales, quadrangulos, geniculis distinctos, villis obsitos, quos ad singula genicula, bina semper folia inter se opposita amplectuntur, superioribus paulò minora: extremus caulis plerumque purpurascit, pinguisque est, & definit in longiusculam, præpinguemq; spicam florum hiantium, galeaque editiore præditorum, coloris purpurei saturatoris elegantissimi: semen deinde in caliculis, rotundum, nigrum: radix crassa est, nigra, multis fibris prædita, vivax, singulis annis nova germina proferens, novisque caules producens, secundùm radicem subinde fibras agentes.

Hormini sil.
IIII. species
altera.

ALTERA ejus species, illi quidem similis, sed floris colore variat, qui profus niveus est, folia etiam incana, non virentia: in reliquis notis conveniunt.

Hujus unicam stirpem Maio mense florentem primùm observabam anno M. D. LXXIX. in siccioribus pratis Sopronio Pannoniæ vicinis, & erutam deferebam Viennam in D. Aichholtzj hortum, ubi aliquot annis permanfit, & deciduo semine multiplicata est, atque alijs communis facta.

Hormini sil.
IIII. species
tertia.

TERTIA species majore altitudine excrescit, caule quadrangulo, ut reliquæ species, & folijs ad singula genicula ex adverso nascentibus; sed ejus extima pars non purpurascit, verùm virens est: flores tametsi forma similes, dilutioris sunt coloris: folia inferiora majores habent incisuras, ut nonnihil laciniata videantur, reliquæ notæ conveniunt.

Passim in silvis cæduis, montanis pratis, viarumque marginibus sponte nascitur cum Primâ, non modò in Pannonijs & Austriâ. Sed in Bohemiâ, Moraviâ, tota Germaniâ, & alijs plerisque Provincijs. Floret Maio, interdum etiam Junio.

Illam in hortis Francofurtensibus, fructiferis arboribus consitis, florem variantem conspiciebam, ut qui neque purpurei coloris saturi, neque diluti esset, sed quasi albescentis & cinerei: quæ colorum diversitas facilius observari poterat, quia diversæ stirpes his coloribus præditæ, in eodem interdum horto mixtim nascebantur.

Hormini sil.
IIII. species
quarta.

QUARTAM sponte nascentem non vidi, sed mihi Viennæ nata anno M. D. LXXXVII. semine ex Italiâ misso. Tertiar speciesi valde dissimilis non est: perinde enim assurgit caulibus quadrangulis, geniculatis, in quibus ex adverso, ut in alijs generibus, nascuntur folia rugosa, viridia, sensim in mucronem desinentia: flores verticillatim in summo caule & ramis nascentes, ejusdem cum præcedentibus formæ, galeatos habet, minores tamen, & coloris rubri, semen in caliculis exile, nigrum: radix vivax, singulis annis nova germina producit. Florebat mihi Junio.

Hormini fil. IIII. quinta species.

Hormini fil. v. altera species.

SED & Quinta species Hispanico semine mihi Viennæ Austriæ natâ, illi non valde dissimilis: etenim caules habet non minus altos, quadrangulos, nodis cinctos, villis quibusdam obritos, & folia in singulis nodis ferè similia, paulò tamen duriora, leviora, angustiora, angulosa quodammodo, mucrone magis obtuso, & laxioribus dentibus prædita, præsertim quæ secundùm radicem nascuntur: è caliculis, in extremo caule summisque ramis verticillatim nascentibus, & veluti in spicam desinentibus, emergunt flores reliquis speciebus longè minores, Lavendulæ florum ferè æmuli, nec colore ab illis valde differentes: quibus deciduibus, succedit semen nigrum: radicem habet superioribus similem: & tota planta simili cum reliquis odore prædita. Floret etiam Iunio.

Hormini fil.
IIII. quinta
species.

Nascitur & hæc sponte in Angliâ: nam cum negotiorum quorundam causâ, anno M. D. LXXIX. in eam insulam essem profectus, & in aulâ, quæ tum Grenwycij, quarto infra Londinum miliari erat, versarer, satis frequentem ad Regiæ arcis Hippodromum inveniebam, Septembris initio cum florentem, tum semine onustam.

Masalei.

PEDALI plerumque est Horminum silvestre Quintum altitudine, quadrâgulis caulibus & geniculatis, reliquorum generum instar: folia ad singulos nodos bina, sibi invicem opposita, rugosa, Salviæ foliorum pænè æmula, non tamen incana, per oras non nihil serrata, dura, gustus exsiccantis & amari, odoris verò, quàm superius descripta, jucundioris: flores à medio caule ad fastigium usque verticillorum instar in orbem nascuntur è purpureis caliculis exeuntes, Salviæ similes, sed minores, eleganti colore præditi ex cæruleo purpurascente, & quasi violaceo, interdum etiam dilutiore, nonnumquam verò quasi cineraceo: semen in caliculis nigrum, reliquis generibus minus: radix digiti minimi crassitudinè aliquando æquat, nigroque cortice tecta est, interiore parte flavescente, multos singulis annis producit caules, inferiore, & terræ viciniore parte humi procumbentes, atque è nodis radici proximioribus subinde fibras agentes. Tota denique planta aspectu elegans.

Hormini
fil. v. species
prior.

Vbique circa Viennam Austriæ nascitur, totaque Pannoniâ, secundùm vias, in agrorum, vineorumque marginibus. Integrâ æstate floret, & subinde semen profert.

Est hujus generis alia species longè major, duorum cubitorum altitudinem plerumque attingens, interdum etiam superans: ipsius caules triplo crassiores, quadranguli tamen, & uti alterius, geniculati: folia multo majora, & crassiora, albis maculis magnâ ex parte distincta, qualibus & Salviæ cujusdam, & Menthastrî folia notata videre memini: spica florum longior & crassior, florum verò formâ, coloreque, atque etiam semine, satis conveniunt.

Hormini fil.
v. species al-
tera.

Rarior

Rarior est hæc species Priore, nec nisi in pratis herbosisq; locis, ubi gleba uberior, invenitur: & paulò serius alterâ florere incipit.

*Horminum
sive
minus
Cretic.*

NEC inelegans est Hormini silvestris genus illud minus supinum, quod semine ex Cretâ primùm allato, deinde Lugdunum Batavorum ad Ioannem Hogelandum misso, illi natum est anno M. D. XCH. & sub extremum sequentem Iulium flores tulit.

FOLIA autem promit per terram strata, pollicari longitudine minora, secundùm pediculum angusta, deinde paulatim in latitudinem expansa, rugosa, per oras crenata: caules ejus aliquantulum angulosi, in quibus per intervalla nascuntur bina semper folia sibi opposita: quibus in orbem dispositi incumbunt seni flores albi, Cattariæ vulgaris floribus formâ, & amplitudine pares. Tota planta insipida est.

Nomina.

SILVESTRIS Hormini, ὀρμίνυτῆ ἀγρίῳ, ut dixi, genera videri has omnes plantas, censeo: nemini tamen legem imponere volo, sed cuilibet, quo nomine eas donare velit, liberum relinquo. Mihi verò, Scharlea vulgaris, sive Sclarea (ut quidam dicere malunt) quam Galli *Oruale*, Vngari *Zent lanos sine*, hoc est, S. Ioannis herbam, vocant, Horminum silvestre Primum erit: Colus Iovis luteis floribus, Horminum silvestre Secundum: licet quidam Galeopsim luteam vocare malint, notis reclamantibus tamen: Quod mihi primo loco descriptum est, Tertium: Quod secundo, Silvestre Lobelij, Gallitrichum vulgo dictum, Trago verò *wild Salbey*: Quartum: cujus quinta species semine ex Hispanijs misso Baccharis nomine mihi nata, magna autem illa Plantarum historia, quæ triennio post evulgatas meas Pannonicarum stirpium observationes in lucem prodijt, Sideritidem querno folio appellare videtur: Quod autem penultimo loco descripsi, mihi Quintum erit: rhizotomæ mulierculæ Austriacæ *wild Salbey*: id est, agrestem salviâ nominant, vulgòque venalem proponunt, cum alijs balnearibus herbis. Matthiolus secundam ejus speciem, Horminum silvestre vocare videtur: Lobelius inter Verbasci genera recensere maluit, & Verbascum nigrum salvifolium appellat, quod an luteo flore variet, nunquam observare memini. Sextum autem erit, supinum illud Cretico semine natum.

Oruale

wild Salbey

MENTHASTRVM.

CAP. XIX.

*Mentha sil-
v. stru.*

*1.
Menthastri
montanum.*

Montales.

NVLLAM Provinciam adire memini, in qua non conspexerim Menthastrum, sive Silvestrem Mentham, Græcis ἰδύοσμον ἀγρίον dictam, sponte secundùm aquas & riguis locis nascentem: Binas verò alias, præter eam, plantas observabam, partim in Pannoniâ & vicinis locis sponte nascentes, partim semine peregrè accepto mihi Viennæ natas, quæ ad ejus classem pertinet videntur.

CVBITALI, aut ampliore Prima assurgit caule, quadrangulo, medullâ pleno, multis nodis constante, ex quibus bini semper ex adverso oriuntur ramuli similiter quadranguli, circa quorum extremas partes oblongæ spicæ, verticillatim compositis caliculis constantes, in quibus flores Menthæ silvestris aut illius potiùs Calaminthæ, quam vulgò Cattariam vocant, floribus similes, exalbidi, grati odoris: folia adversis inter se pediculis caulem & ramos ad singulos nodos ambiunt, Menthastro ferè similia, sed magis ad Cattariæ folia accedentia, colore tamen minus albicante quàm illa, aut Menthastrum, sed potiùs viridi, menthastrum odorem referentia, acrem & calefacientem saporem: radix dura, & lignosa ex lateribus propagines spargit, ut reliquæ congeneres plantæ.

Sponte nascentem hanc plantam inveniebam, primùm ad Austriacarum Alpium radices in pratis monasterio S. Crucis vicinis, & ad Rehenaw Præsulis Neubergensis arcem, Augusto florentem: deinde maximâ copiâ in Vngariâ,

ad radices scopuli, in quo extructa est munitissima arx Nemethwywar, Germanis *Epsing* dicta, Illis Viri Balthazaris de Bathyan p. m. qui, dum vivebat, hereditarius Archidapifer erat Regni Vngariæ, & S. C. R. Q. M^{ti} à Consilijs: tum etiam in Leytenberg supra Manderstorff Junio florentem, quo tempore similiter, in hortos translata, flores producit.

Menthastrum II. Montanum.

Menthastrum III. tuberosa radice.

ALTERA, quæ mihi Viennæ semine nata est, & alijs quibus id communicabam, acceptum ex Hispanijs Calaminthæ tertiæ nomine, cubitales habet caules, quadrangulos, re-
ctos, frequentibus, ut superior, nodis cinctos, subhirsutos: folia longiuscula, rugosa, in am-
bitu non nihil ferrata, superioris Menthastrum folijs non dissimilia, magis tamen incana, non
suavis odoris, amari & acris saporis, singulos nodos æquali, sed opposito inter se situ am-
biunt: summi rami cum extimo caule, in molles, canescentes exilium foliorum spicas desinunt,
& inter ea verticillorum ritu compositi nascuntur caliculi, è quibus prodeunt flosculi
candidi, Cattariæ florum æmuli: his marcidis, succedit semen illi par, exile, nigrum: radix
erassa, succulenta, raphano ferè æqualis, foris aliquantulum fusca, in multos hinc inde ad
latera quasi parvos adnascens natos extuberat, alijsque longiusculis fibris donata est, per-
ennis, & plures singulis annis caules proferens: imo ipsi etiam nati à matre abrupti, & terrâ
obruti, novas interdum plantas procreant. Floret Iunio.

Pictor non satis fideliter plantam expressit: nam & inferiora folia latiora esse debebant,
& rugosa, & adnati in lateribus nati crassiores & magis tumentes, & fibræ omissæ, quas ad-
ditas oportuit.

EODEM porrò tempore, quo semen, ex quo hæc planta nata, ex Hispanijs mittebatur, additum
erat etiam aliud Calaminthæ primæ appellatione inscriptum, ex quo pulcherrimum
Cattariæ genus enatum, cubitales habens caules, quadrangulos, geniculatos, multis
ramis præditos: oblonga, angusta, per oras crenata & incana folia, odore quàm in Cattariæ
vulgaris folijs vehementiore, fervido gustu: flores spicatum in extremis ramis nascentes,
candidos, vulgaris Cattariæ floribus respondentes: deinde semen in exilibus calicibus ni-
grum, Calaminthæ semini par: radicem duram, fibrosam, perennem, singulis annis novos
caules proferentem. Floret Iunio & Iulio.

MENTHASTRUM montanum Pannonicum appellari poterit Prior: Alteri, tuberosæ ra-
dicis cognomen addi: Cattariæ verò, Hispanicæ tenuifoliæ nomen aptari.

MARRUBIUM.

CAP. XX.

LEGITIMUM Marrubium multis locis frequens crescit: at in Austriâ & Pannoniâ ra-
rum est, & certis duntaxat locis ijsque paucis sponte nascitur. Aliud verò genus fre-
quentissimum istic conspexi, quod (dum Pannonicarum stirpium observationes evulga-
bam, ne-

Marrubium vulgare.

Marrubium alterum Pannonicum.

bam, nemini adhuc descriptum fuisse arbitror. Ejus Historiam hoc capite dabimus: sed legitimi iconem præponere volumus, ut utriusque collatione facta, facilius agnosci possit quæ sit differentia.

*Marrubium
alterum Pan-
nonicum.*

MULTOS verò ex eadem radice profert Pannonicum caules cubitales interdum, quadrangulos, firmos, nodosos, in plures ramos divisos: folia ad singulos nodos bina, contrario situ nascentia, duas uncias longa, unam lata, in ambitu serrata, legitimo Marrubio pænè similia, sed angustiora, nec ad eò orbiculata, imò paulatim à petiolo in latitudinem excrecentia, sensimque in mucronem desinentia, prorsus incana, non injucundi odoris, amaritudinis tamen manifestæ, & acrimoniæ: flores candidi, marrubij floribus similes, in mollibus & canescentibus caliculis nascentes, verticillorum instar summum caulem summoque ramos ambiunt: radice cum legitimo convenit, quæ singulis annis novos stolones eòsque numerosiores profert.

Ad eò vulgare hoc Marrubij genus est toto Viennensi agro, ut vineorum agrorumque margines, sicci que & graminei campi eo abundant, imò in ipsius urbis (quæ ab aquis sunt liberæ) fossis nascatur. Nullo tamen, quod sciam, apud illos in usu est. Floret Julio.

Natum id apud Belgas, non Hispano semine (nullam enim similem plantam in Hispaniâ videre memini) sed Austriaco.

An porrò, Marva Iantusa Serapionis, cujus meminit lib. de Simpl. Med. ex plâtis, c. 295?

ALYSSVM GALENI.

CAP. XXI.

EX multis quæ Alyssi Galeni nomine circumferuntur plantis, nullam prorsus inveni, quæ descriptioni responderet. Sed in meâ Hispanicâ peregrinatione quâdam observasse arbitror, quæ illius delineationi ita exactè quadrare mihi videtur, ut quin illud ipsum sit, nullum dubitationi locum ampliùs relinqui posse existimem.

*Alyssum Ga-
leni.*

PEDALI verò est altitudine, quadrangulo caule, statim à radice in multos ramos diviso, canescentes omnino, & veluti tomento obductos, circa quos, ad singula genicula bina folia contrariis inter se pediculis semper enascuntur Marrubio similia, breviora tamen magisque crispa & incana, inodora, amara; calices per intervalla verticillatim ramos ambiunt, quinque plerumque aculeis horridi, candidi, è quibus Marrubij flos exilit, sed colore diversus nempe purpurascens: semen in aculeatis vasculis subrufum, Marrubiano semini par: radix dura, multifida, vivaxne an annua, istic observare non potui. Sed semine quod ex Hispanijs attuli, apud meos Belgas nata, eo quo floruit anno plerumque perijt: semine au-

tem ma-

Alyssum Galeni.

tem maturo sponte deciduo singulis annis renascebatur adhuc, cum inde excessi: atque etiam nunc in quibusdam Belgicis hortis conspicui puto.

Vno duntaxat Hispaniæ loco (tametsi non ^{Natalis} dubitem pluribus inveniri) hanc plantam nascentem observabam, ad Elda videlicet pagum, in cœmeterio, quo plurima cœnographia Arabicis litteris sculpta videre licet, Valentino regno, septem sub Horiuëla (Orceli veteribus dicta) miliaribus, sive leucis Hispanicis, eamque florentem, & semine maturo onustam, medio Martio.

CETERVM primo conspectu Marrubium esse censebam, donec & aculeati caliculi, & flos ipse, in memoriam mihi revocarent Alysson quod Galenus lib. secundo de Antidotis in hunc modum describit: Alysson herba est Marrubio similis, asperiores tamen & magis spinosus in furculorum summitatibus orbes habet, florem ad cæruleum vergentem profert. Hanc inter caniculæ æstus colligere oportet.

Nominis autem rationem, atque ipsius ^{Alyssum cur sic dictum.} etiam facultates libro sexto De simp. medic. refert. Nuncupata (inquit) est hæc herba ἀλυσσον, quod mirificè iuret demorsos à cane rabido. Sed & rabienti quoque data, sæpe in totum sanavit: atque hoc ex totius substantiæ similitudine efficit. Dictum prius est, talem facultatem ex solâ percipi experientiâ, & pla-

nè nullâ constare methodo. Quod si quis ad multa experiatur, cognoscet facultatem habere mediocriter resiccantem & digerentem, non nihil etiam abstergentem. Hac ratione & vitiliginem, & maculas faciei à sole prognatas expurgat. &c.

PAVSANIAS in Arcadicis eandem nominis rationem assignat Alyssu: eandem etiam Plinius, cuius tamen Alyssum ab isto longè diversum est.

MEAM autem opinionem de Alyssu Galeni rejicere non possum, licet multis post annis ab evulgatâ meâ Hispanicarum stirpium Historiâ, viderim quæ Nobilis idemque Cl. Vir Fabius Columna scripserit de Alyssu Antonij Coli: nam, ut initio capitis dixi, nullam stirpem videre memini, quæ proximius accedat ad illius Alyssi historiam, quam hæc Marrubium certè esse non potest, quia nec odorem habet Marrubij, nec utriculos lenes ut illud, sed asperos & pungentes, floresque purpurascens, non albos.

GALEOPSIS.

CAP. XXII.

NULLVS Recentiorum quotquot de plantis scripserunt, mihi satisfacit in icone Galeopsis historiæ additâ: nam vel Lamij genus aliquod, vel Scrophulariam vulgarem substituunt, cum ad illarum nullam Dioscoridis descriptio aptari possit. Legitima tamen ejus Auctoris Galeopsis, est adeo frequens multis locis, ut mirum sit, neminem hæcenus in eam animum intendisse.

LEGITIMA porro Galeopsis ex radice fibrosa & singulis annis augefcente, multas ^{Galeopsis vera Diosc.} interdum fert virgas, quadrangulas, quibus alternis inhaerent folia ex adverso nascentia, longis pediculis innixa, urticæ folijs adeo similia, ut prima facie imponere possint, villosa quidem, sed non mordacia: summum virgarum fastigium quodammodo in spicam definit, verticillatimque ambitur quinque aut senis simul nascentibus caliculis in quinque lacinias divisus, è quibus prodeunt longiusculi flores instar florum Lamij hiantes, sed longè minores, coloris ex atro purpurascens, propendentibus labellis, albis quibusdam venis notatis: semina in caliculis quaterna, maturitate nigra, ut in Sideritide 1.

Tota planta gravis odoris est, præsertim umbrosis locis nata: ejus verò quæ in apertioribus locis, ut in recens succisis silvis, crescit, remissior est odor. Floret Junio & Julio.

CVBITALI autem est Altera Galeopsis caule, interdum etiam majore, quadrangulo, ^{Galeopsis maxima Pannonica.} crasso, secundum radicem rubente, frequentibus geniculis prædita, è quibus bina semper inter se opposita nascuntur folia, Vrticæ folijs haud absimilia, per oras similiter crenata, sed lon-

Galeopsis legitima.

Galeopsis maxima Pannonica.

sed longè majora, palmaremque amplitudinem sæpissimè superantia, hirsuta quidem, sed non mordacia: à medio caule sursum versus, ad singulos nodos, orbiculatim seni, octoni; nonnumquam deni nascuntur flores, non simul, sed successivè sese explicantes, Lamij floribus multo majores, saturè rubri & tamquam purpurei, galeæ instar hiantes, labro inferiore (cujus laciniatæ oræ) bifido, & frequentibus ad latera barbulis prædito, interiore parte purpureis & candidis lineis depicto, quatuor staminibus cum stilo sub galeâ latentibus, odore gravi, & ingrato, uti tota planta, si teratur, gustu etiam insuavi & amaro: laciniata vascula, deciduis floribus, quaterna semina continere deprehenduntur Mollucæ similia; radix crassa, fibrosa, perennis, singulis annis augetur pluresque stolones proferens.

Maximæ.

Maximâ copiâ nascitur in silvosis illis montibus, arcu Grebén Ill. Balthazaris de Bathyan, in Pannoniâ interamni sitæ, vicinis, supra Warasdinum, ubi florentem Maio mense eruebam anno M D LXXIX. & inde delatam in hortum Viennæ transferebam, in quo multos perstitit annos mirificè augetur, & semine deciduo nascentibus novellis plantis, vicinas areolas & pulvinos implens.

γαλιόψις ἢ γαλεόβδολον.

GRÆCIS porro dicitur Prior planta γαλιόψις ἢ γαλεόβδολον: Plinius Galeopsim & Galeobdolon appellat, atque iisdem verbis, quibus Dioscorides, totius stirpis historiam, ejusque facultates describit. Alterius nullum nomen intellexi.

LAMIUM.

CAP. XXIII.

VRTICAE illius innoxia & morsu carentis, quam Plinius Lamium appellat, variâ sunt genera, cum foliorum formâ, tum floris amplitudine, exilitate & colore inter se differentia: ea cum sint ab alijs proposita, huc inferre non est necesse. Sed alias quasdam stirpes in medium adferre lubet, quæ non minorem affinitatem cum Lamio habere videntur, quam illa.

1. Lamium Pæ-nopium 1.

PEDALES & majores interdum habet Prior caules, quadrangulos, hirsutos, Lamij æmulos, quibus, per intervalla, adversis semper pediculis, bina, veluti in Vrticarum genere, innascuntur folia, Melissophyllo ferè similia, rugosa, atrâ viriditate nitentia, gustu aliquantulum acri: flores ex singulis nodis inter folia terni aut quaterni prodeunt, omnes antrorsum spectantes & propendentes, longiusculi, inodori, Lamij florum quodammodo æmuli, majores tamen, & nullâ galeâ insigniti, solo labro inferiore promisso, & reliquis folijs

Lamium Pannonic. i. versicolore flo.

Lamium Pannonic. i. albo flo.

folijs (quę in quibusdam floribus ex albo purpurascunt, aut dilutiore purpurâ nitent) majore, purpurei coloris: utriculi ex quibus flores prodeunt, satis laxi & capaces, ex viridi pallentes, semen magnum, nigricans, inæquale continent: radix crassiuscula, & aliquantulum nodosa, multas fibras agit, & singulis annis novos caules profert, instar Urticę, & aliarum similiarum plantarum.

Copiosę in Leytenberg, monte Badensibus thermis imminente, Gumpostkirche, Medeling, & alijs editis Austrię & Pannonię locis, umbrosis & silvosis invenitur. Nascitur etiam in editis illis silvis Francofurto vicinis ad dextram, Septentrionem versus. Floret Maio, semen maturum est Junio. Reperitur etiam niveo flore, sed rarissima. Apud Lausamiam verò in Allobrogibus, nullam aliam stirpem videre memini, quàm quę album florem ferret, anno videlicet M. D. LIII. dum è Narbonensi Galliâ per Helverios in patriam redirem.

Natales.

Lamium Pannonic. i. albo flore.

2. Ejus in Austriâ speciem alteram observabam, non valde ab illâ differentem, nisi quod infirmiores haberet caules, frequentiores etiam, ex radice singulis annis repullulantes, folia item paulò angustiora.

Lamij Pannonici i. speciei altera.

FUCHSIVS & Tragus hanc plantam Melissophyllon appellarunt, cum tamen exigua odoris gratiâ prædita sit, nec apes ejus floribus valde delectentur: & haud scio an apta sit ad alvearia intus confricanda, alliciendarum aut retinendarum apum gratiâ, ut est vulgaris melissa, quibusdam citrago, ab odore citrij mali, dicta, quę omnium Doctiorum judicio verum *μελισσόφυλλον* censetur. Ego ad Lamij genera potius referendam arbitror.

Melissophyllum Fuchsij.

μελισσόφυλλον legitur.

II.

Lamium Pannonicum alterum seu exoticum.

EXOTICA est Altera, cui, dum primum nata est, subrotunda sunt folia, urticę folijs similima, nisi ampliora ut plurimum essent, molli lanugine villosa, pingui & lento quodam veluti rore leviter aspersa, dum novella sunt, in ambitu serrata, longis pediculis fulta, inter quę altero anno emergit caulis vel sexangulus vel quadrangulus (utriusque enim formę nascuntur) molli lanugine pubescens, per quem ex intervallis, æqualiter, sed ad verso semper situ, in nodis sparsa sunt folia, modò terna, modò bina, superioribus minoribus, & brevioribus petiolis hærentia, è quorum alis, nunc bini, modò terni, pro foliorum numero, exiliunt pediculi, unciales, tenues, firmi, hirsuti, ternos vel quinos flores sustinentes, concavos, anteriore parte nonnihil hiantes, exiguo labello prominente, & tenui stilo cum staminulis emergente, præditos, coloris è viridi pallecentis: floribus succedunt capitula, Lini ferè, aut potius Scrophularię vulgaris, mucronata, exili nigro semine plena: radix urticę similis, obliqua & multis fibris capillata, cujus caules hieme pereunt, sed novo vere, interdum etiam ante hiemem alij plures ex ea ad latus renascuntur.

Hanc stirpem primùm florentem observabam Viennæ Austriæ in meo hortulo ad parietem natam nescio quo semine, anno M. D. LXXVIII. subsequens hiems auferebat quidem, sed deciduo semine prognata sunt insequente anno aliquot plantæ, quæ demùm altero vere flores protulere. Floret Maio, semen Junio maturum est: deinde tota planta radicitus perit. nonnumquam tamen ex radice etiam repullulat.

Si quis me hanc plantam minus aptè inter Lamij genera reposuisse putat, liberum illi esto, vel ad Galeopsia, vel aliam quampiam congenerem referre.

III.
Lamium III.

SED & ad Lamium fortè referri possit elegans hæc planta, quæ ex radice, vulgari (ut mihi relatum) urticæ simili, plures profert cauliculos pedales, teretes, quadrangulos, frequentibus nodis cinctos, ad quos alternatim bina contrario situ in longis pediculis æqualiter nascuntur folia, Lamio, sive Urticæ non mordaci vulgari, & fœtidæ, quæ purpureo flore est, similia, proximius tamen ad Hederæ terrestris sive Chamæcissi vulgaris folia accedentia, inter quæ caliculi terni, quaterni aut quini, continentes flores, hederæ terrestris vulgaris floribus forma proximos, hiantes, nulla supernè galea imminente, sed latiusculo dumtaxat folio reflexo, mixtis coloribus cæruleo, albo, & purpurascete insignitos.

Nascentem numquam videre contigit: sed iconem suis coloribus diligentissimè expressam, mihi dono dabit anno M. D. LXXIX. Ill. Dn. de Batthyán: mutilam tamen & sine radice, uti hic expressa est. Aliquot post annis radicem urticæ similem esse intellexi.

BETONICA.

CAP. XXIIII.

Betonica vulgaris duorum generum.

NULLI sunt in Pannoniâ, Austriâ, vicinisque Provincijs montes herbosi, nullæ silvæ, nullæve prata, in quibus non abundantissimè proveniat Betonica usitata flore rubro sive purpureo: quæ duorum generum est. Vna enim breviorum florum spicam habet, & maturius floret. Altera autem longiore, molliore, & magis fuscâ est florum spicâ, illaque etiam serius flores suos explicat: solet præterea hæc postrema in majorem altitudinem excrescere, quàm prior, licet eodem loco utraque sponte nascatur, vel eadem pulvino excolatur.

Betonica albo flore.

VERVM istic mihi observata est alia Betonica, cui multa sunt folia rugosa, subhirsuta, in ambitu serrata, Betonice vulgaris foliorum prorsus æmula, non aded tamen fuscâ viriditate nitentia, sed dilutiora: quadrangulares caules, geniculati, subhirti ex illorum medio exeunt,

Betonica.

Sideritis 1.

exeunt, & in pedalem altitudinem excre-
scunt, subinde extremâ parte in alas sese di-
videntes: folia in singulis geniculis caulem
& quali situ ambiunt, humi fuis minora, nul-
lo pediculo fulta, odorata, quemadmodum
& illa, gustus amaricatis: summi caules & ra-
mi in densam caliculorum spicam desinunt,
è quibus flos emergit vulgari formâ similis,
sed coloris omnino albi: semen deinde in
vasculis, Betonice vulgaris semini par, fu-
scum: radix non dissimilis, vivax, singulis an-
nis augetur, & plures caules producens.

Crescit in ascensu montis Neuberg, Et. Natalis.
scheri jugi & alijs quibusdam editioribus lo-
cis: sed omnium abundantissime supra Zee-
hof, magno ultra Garingam miliarium ger-
manico, quâ iter est in Herrenalben & Dur-
renstain. Floret istic Iulio, in hortos translata
maturius aliquanto, ubi egregie augetur.

Hujus meminit diligentissimus peritissi-
musque Cordus lib. II. Hist. Plant. cap. CLIX.

SIDERITIS. CAP. XXV.

SIDERITIDIS, multa, ab his qui Stir-
pium Historiam scripserunt, adferuntur
genera, quæ forsitan non omnibus adhuc
cognita: quædam tamen in medium adferre
est animus, quæ ad Sideritidis Primæ Dio-
scoridi Heracleæ cognominatæ, classem re-
ferri posse videntur.

PRIOR caules habet quadrangulos, cu-
bitales; hirsutos, geniculatos, folia ad singu-
los nodos bina, ex aduerso nascentia, rugosa,
villis obsita, Tertie folijs majora, per ambi-
tum serrata, graviter odorata, gustus amari-
cantis & acrisculi: ramuli ad singula par-
tè genicula nascuntur minoribus folijs obsiti:
flores summum caulem verticillatim ambien-
tes in spicam desinunt, galeati aliquatulum,
candidi, odorati, hiatus sive rictum sangui-
neis notis conspersum habentes: semen in
pentagonis vasculis inæquale, nigrum: radix
dura, lignosa, ex summo capite plures interdum
proferens caules.

Passim in Galliâ, Germaniâ, Pannoniâ, Natalis.
Austriâ, siccioribus agrorum & silvarum ce-
duarum marginibus obvia est, hæc Sideritis.

HVMILIOR est Altera, neque pedalem
excedit altitudinem, in raras divisa ramulos, II.
folijs priori similibus, mollioribus tamè: flo-
res ampliores, albi, pallescente labro, & pau-
cis rubris punctis asperso, verticillatim in
utriculis caulem supremosque ramulos am-
bientes, breviorè quàm in superiore, &
quasi mutilatam spicam conficiunt, ut in
Prunellâ vulgo dictâ.

Nusquam non occurrit in agris, & inter
segetes multis Pannoniæ & Austriæ locis:
circa Triebswinckel autem frequentissima.
Floret Iulio.

LONGIORE est Tertia folio quàm Mar-
rubium, satis ad Salviæ folium accedente, mi-
nore tamè, querni ferè folij divisura, scabro,
villis

Sideritis VII.

Natalis.

Sideritis IX.

Sideritis V.

villis quibusdam prædito, nec injucundi gustus nec odoris: caules fundit quadrangulos, palmum ut plurimum excedentes, interdum procumbentes, duros, hirtos, candicantes, quorum summitates per intervalla verticillati orbis coronant, ut in primo genere, orbis vasculis constant, in quibus flos prior par, ex candido nonnumquam purpurascens, quo evanescente, semen in vasculis nigricans reperitur: radix dura, lignosa, vivax.

Frequens occurrit aridis & petrosis Castellæ veteris locis, æstate flores, quibusdam etiam locis, in Autumnum usque floribus onusta conspicitur.

ALIQVOT habet Quarta ramos procumbentes, quadrangulos, tenues, villis quibusdam obsitos, quos per intervalla contrario semper situ bina cingunt folia, Primæ ferè similia, paulò tamen minora, à medio ad extremum serrata, nonnihil etiam villosa: summos ramos verticillatim ambiunt vascula in quibus flores, prioribus formâ similes, quantum ex delineatione colligere potui, propterea de colore nihil pronuntio, neque de semine, quod superiorum semini par esse verisimile est: radix nõ videtur vivax, sed coanno, quo planta flores protulit, perire.

QVINTA, medium caulem habet sursum rectum, quadrangulum, deinde, statim à radice, multos in latera spargit ramos, humifusos, quadrangulares, quibusdam villis pubescentes,

Sideritis vi. Pannonica.

Sideritis vii.

befcentes, geniculatos, quos bina semper inter se opposita, ad singulos nodos, amplectuntur folia, præcedētis folijs penè similia, minus tamen serrata, inter quæ, ab imo ad summum usque, verticillorum ritu nascuntur in vasculis flores, superioribus etiam formâ similes, quorum color (ni fallor, nam in arvis Belgicæ illam olim observasse puto) albus: nec hujus radix vivax esse videtur.

Harum duarum postremarum, cum illius quæ septimo loco describetur, icones ad me mittebat Jacobus Plateau anno M. D. XC. ipsius manu eleganter expressas (quemadmodum & pleræque aliæ ab eo acceptæ) quarum priores nudæ omnino, solo duntaxat Sideritidis alterius nomine adscripto: tertiæ autem quædam notæ adjectæ.

SEXTA pedalem non superat altitudinem: caulis illi quadrangulus, ab radice statim ramosus: folia secundum radicem, priori genere non breviora, eodem modo venosa, sive nervis quibusdam excurrentibus prædita, sed molliora, nec in ambitu serrata, at, quæ summum caulem & ramos ambiunt, breviora: flosculi statim à ramorum exortu, ipsos & caulem, in caliculis quinque lacinijs constantibus verticillatim ambiunt, primis longè minores, & è vasculis vix prominentes, formâ tamen illis similes, fusci coloris, labello autem parte interiore pallido: semen superiorum semine minus, nigricans: extremos porro ramos caulemque, foliorum pallescentis coloris coma occupat, totâque adè planta molli lanugine prædita est: radix albescens, lignosa, aliquot fibris hirta, sed non vivax, quippe quam maturo semine subsequens hiems penitus tollere solet, non minùs quàm Alteram & Quartam.

Frequentissima est in Pannoniæ Austriacæque inferioris arvis & inter segetes, macro & sterili solo. Floret Junio & Julio, semen subinde maturum etiam Julio.

PLURES ex eadem radice promit Septima caules, pedales, quadrangulares, lignosos, surrectos, in quibus, ad singulos nodos, bina nascuntur folia, sibi invicè opposita, angusta, hysopi vulgaris foliorum quodammodo æmula, saturatius virentia: flores Quintæ, minores & Lavendulæ floribus non valde dissimiles, nonnihil pallescentes, in orbem nascentes, inter latiuscula, breviora, serrataque folia summos caules ambiunt, & illa extremorum foliorum coma flavescit: radix longa est, dura, lignosa, pallescentis fusco infecti coloris, aliquot annis perdurat, frigidisque patiens hiemem in horto ferre potest. Floret Julio & Augusto.

DICITUR Græcis σιδερίτις ἢ ἡρακλεια, Latinis etiam Sideritis. Prima vulgo Herbariorum in Galliâ & Germaniâ, Tetrabil & Herba Iudaica: Tertia etiam apud Hispanos Tetrabil. Prima Vngaris Tiz tös fru, id est, nobilis herba dicitur. Prima & Sexta rhizotomis Viennensibus mulierculis fucus per fraud. Quartam & Quintam (ut dixi) Sideritidis alterius nomine acci-

Sideritis vi.

Natales.

Sideritis vii.

σιδερίτις ἢ ἡρακλεια.
Tetrabil.
Herba Iudaica.
Fucus per fraud.

ne accipiebam: Septimam verò pro Alpinâ, sive montanâ Sideritide: ea aliquid affine habere mihi videtur cum Sideritide montanâ Lobelij.

Facultates.

Sideritidis illita folia, referente Dioscoride, suapte vi, vulnera sine inflammationis periculo jungunt. Primam & Sextam in usum desiccata adservant rhizotomæ mulierculæ. Nam præterquam quod adversus capitis dolorem, quem Stiri Sucus præ appellat (unde herbæ nomen) ipsum decocto illius lavari utile censent, à nescio quo indocto empirico edoctæ: earundem etiam decocto pedes & alios artus defatigatos, aut alioqui rigentes, utiliter foveri prædicant. Hoc equidem scio, quosdam ad crurum erysipelata (Belgæ de roose/ Germani die rote appellat) curanda, Primæ recens collectæ & adhuc virentis decocto non sine felici successu usos esse, crura fovendo, aut decocti fumo leniendo.

OCIMASTRUM VALENTINVM.

CAP. XXVI.

*Ocimastrum
Valentinum.*

APPELLABANT hanc plantam Doctiores in Valentinâ Hispaniæ Academiâ, Ocimastrum, tametsi Dioscoridis descriptioni exactè non conveniat: malui tamen hoc nomen illi relinquere, quàm aliud aliquod indere incertum, aut plantæ cuiuspiam à Veteribus descriptæ minus respondens. Nam quòd nonnulli, ex solo picturæ intuitu conjecturam facientes, hanc meam iconem, quam ex verâ plantâ exprimi curabam, Marrubio aptare maluerint, causam non video, quandoquidem hujus folia, tametsi frequètibz venis prædita, Marrubij folijs sunt multò molliora, & minùs crassa, neque ulla odoris gratiâ, qualem illi suo Marrubio tribuunt, commendantur.

UT Vt tamen nominare libeat, pedali est altitudine, ramis quadrangulis, villo obsitis: folia illi ad singulos nodos ex adverso sita, Ocimi medij, formâ & magnitudine, gustu adstringente: circa summos ramos flores proveniunt in orbis dispositi, Marrubij instar, Ocimi floribus similes, in vasculis pungètibz. semen, quale Marrubio, nigrum: radix Vrticæ aut Lamij radicem æmula, an verò perennis aut annua, nihil pronunciare possum.

PROVENIT copiosè circa rivos ex flumine Guadalunni vulgo appellato, id est, album flumen ductos, ad urbem Valentiam in Hispanijs, ubi eam initio Aprilis florentem & semine prægnantem observabam, nusquam alibi mihi conspectam.

*ἀκμμοειδὲς
φιλταίριον.*

ἀκμμοειδὲς porro, quod quidam φιλταίριον cognominant, semen in vino potum, vipera- rum, ceterarumque serpentium moribus medetur, teste Dioscoride: & cum melle, vino, myrrha, & pipere Ischiadicis datur.

PRVNELLA ET BUGVLA.

CAP. XXVII.

DIXIMVS in Pannonicarum & Austriacarum stirpium Observationibus, eadem Prunnellæ, & Bugulæ genera apud eas gentes inveniri, quæ alijs Provincijs cõmunia sunt: nonnulla tamen etiam istic nasci, quæ ab alijs minimè observata esse agnoscebam, de quibus peculiare caput institueramus. Cùm autem in eadem nunc etiam sim sententiâ, illud ipsum caput hîc repetere voluimus.

*Prunnella r.
non vulgaris.*

HABET autem illarum plantarum Prior, caulem quadrangulum molliter hirsutum, geniculatum: folia in singulis geniculis bina, ex adverso sita, nonnihil villosa, vulgaris Prunnellæ folijs fermè respondentia, gustu amaricante: capitula in summis caulibus crassiora quàm in vulgari: flores illius floribus formâ quidem similes, sed longè majores, nec ingrati odoris, ventre (quod pictor non observavit) laxiore, galeaque saturatiùs plerumque purpurascente, tametsi inveniuntur aliquando dilutiores, & quasi exalbidi, interdum etiam subcinerei coloris: semina in singulis vasculis, ut plurimum quaterna: radicem nigram, multis crassiusculis & candicantibus fibris præditam, novisque propaginibus sese, annis singulis, augentem.

Narales.

Eam primùm in Vngariâ & Austriâ, deinde etiam multis alijs Provincijs nascentem inveniebam,

Prunella 1.

Prunella II.

Bugula carneo flore.

veniēbam, editioribus & gramineis locis, minus tamen uberem & luxuriātem, quā in Austria crescit. Floret Iunio, Julio, & Augusto, semen Iulio & Augusto maturum est.

ALTERI dodrantes similiter & quadranguli sunt cauliculi, villis obsiti, ramosi, è singulis nodis bina cōtrario semper inter se situ proferentes folia, non ut vulgaris subrotunda, sed longa, & in aliquot profundas lacinias divisa, gustu, quēadmodum in vulgari, adstringente: flores summo caule summisque ramis spicatum, ut in vulgari, nascētes, à quibus quidem formā non differunt, sed color subinde variat: nam vel niveus est, vel cineraceus, vel carnei coloris, vel purpureus, quali colore etiā Mompelliano agro, post monasterium Egremont nuncupatum, ad silvule marginem Septentrioni oppositū olim colligere memini: semē alteri persimile: radix fibrosa est, ex qua prodeuntes singulis annis novæ virgæ, fibras plerumque agere solent.

*Prunella II.
non vulgaris,
albo flore.*

Gaudet & hæc herbosis & gramineis locis, licet & alijs quæ à fluminibus nonnumquam inundantur, inter saxa invenerim. Floret maturius superiore, nempe Maio, tametsi etiam Iunio.

TERTIA, non differt ab eā quam vulgo Bugulam & Consolidam mediam vocāt, vel formā, vel viticulis summā tellure repētib, quæque nunc flore caruleo, interdum cinereo, atque etiā omnino niveo invenitur: illis tamen

*Bugula car-
neæ coloris.*

tamen hæc paulò tenerior est, florésque habet ab ijs quos enumeravi, colore diversos, sunt enim in hac rubri diluti, sive carnei.

Florentem cum alijs congeneribus primùm observabam anno M. D. LXXVII. non procul Zollesnoock, in acclivi nemorosi cujusdam collis: deinde iterum subsequente anno, ad monasterium Maurpach è prato quodam aliquot ejus plantas eruebam: conspiciebam denique anno M. D. XCI. in exculto horto Philippi Stephani Sprengeri Palatinalis Pharmacopæi etiam Maio florentem, qui mihi referebat illam frequentem nasci circa Heidelbergam, unde transtulisset quam in suo horro alebat.

CETERVM quæ Bellis media à Matthiolo, major autem à Lobelio nuncupatur in Observationibus, & à vulgo ex Consolidæ minoris generibus censetur, frequentissima est in Alpinis pratis, unde illam sæpius in hortum transtulimus, cum Viennæ agerem.

PARIETARIA SILVESTRIS quorundam.

CAP. XXVIII.

CVR hanc nonnulli Parietariam silvestrem appellent, causam non video, cum neque ad parietes, neque ad macerias sponte nascatur, imò potius loca culta fugiat, & silvestribus gaudeat. Quia tamen aliquam affinitatem cum proximè descriptis habere videtur, proximum illis locum dare visum est, & illam in tres species distinguere.

Parietaria silvestris I.

Parietaria silvest. II.

Parietaria
sil. quorundam I.

QVADRANGVLO Prior assurgit caule, pedali, nodoso, villis quibusdam hirsuto, in quo alternatim ad nodos bina semper ex adverso nascuntur longa folia, secundùm pediculum lata, & sensim in mucronem desinentia, aliquantulum villosa: summus caulis & rami desinunt in foliorum comam superioribus minorum, ad pediculum laciniatorum, mollique lanugine pubescentium, coloris purpurei, modò saturatoris elegantissimi & violacei: inter quæ bini semper inter se oppositi flores nascuntur longiores, concavi, aliquantulum hiantes, superiore labro nonnihil reflexo, & villoso, inferiore latiusculo, & deorsum propendente, coloris initio lutei, deinde omnino aurei, omnes tamen, licet alternis contrario situ nascentes, antrorsum exporrecti & spectantes, quod pictor nò observavit: radix candicans est, quam subsequens hiems corrumpit.

Parietaria
sil. quorundam II.

ALTERA caulem etiam habet pedalem, rarò ampliorem, quadrangulum, nonnihil interdum purpurascens, statim à radice in ramos divisum, qui alternatim, æquali semper, attamen contrario, situ nascuntur: sub his expanduntur folia oblonga prioribus ferè similia, virentia, ingrati & aliquantulum acris saporis: flores in summis ramis inter pinnata & angusta

Parietaria silvest. III.

Verbena vulgaris.

angusta folia nascuntur, ut in priore, minores, lutei coloris, qui tamē in marcescentibus exalbescit, rictu manente luteo: radix cum superiore convenit.

Crescunt in sepibus & silvarum marginibus, umbrosisque locis Vngariæ, Austriæ, Moraviæ, Bohemiæ, atque etiam Germaniæ.

Ad has referenda esse videtur, quæ in omnibus ferè Provincijs inter segetes nascitur. Etenim superioribus quodammodo similis est, licet angustiora habeat folia, & quæ comam efficiunt, tenuius etiam laciniata, totaque rubra aut carnei coloris: flores item prioribus formâ similes, coloris tamē varij: nam labrum inferius cum galeolâ & extremâ caudâ, purpurascent, media pars, quæ circa rictum turgēt, lutea est: succedunt in caliculis vascula fuscum semen continentia.

Sunt omnes annuæ, & maturo semine perire solent: florent autem Maio & Junio.

Quo nomine hæ donari debeant, me ignorare fateor: sunt tamen qui priorem silvestrem Parietariam appellaverint, nescio qua ratione ducti. Alteram Cratæogonum: Tertiam, triticum vaccinum, & Melampyrum & *σελεφῆρον* Theoph. lib. de Plantis vii. cap. x. quem & sequutus Plin. lib. xxi. cap. xvii. inter spicatas recenset: nec desunt qui Alopecurum Plinij esse putent. Plinij tamen Alopecuros, si quis diligenter perpendat, à Theophrasti Alopecuro, haudquaquam differre comperietur: Atrebatæ mei à comæ colore *rouge herbe*, id est, rubram herbam cognominant.

Nullum, quod sciam, in medicinâ usum obtinuerunt: sed plerumque negligi solent. Posterioris autem semen, in Occidentali Flandriæ parte, ubi copiosissimè inter segetes (rusticorum plerûque negligentia, qui eam tempestivè non evellunt) nascitur, panem vitare solet, & magis atrum reddere: quinimo ijs qui eo vescuntur, caput gravedine plerumque tentari solet, non secus atque si lolio victitassent.

VERBENA. CAP. XXIX.

COMMVNEM Verbenam in omnibus, quas perlustravi, regionibus nascentem conspexi: sed aliud elegans genus in meo per Hispanias itinere observabam, cujus historiam hic damus.

QUATERNI aut quini sunt illi cauliculi, angulosi sive quadranguli, quales vulgaris Verbena habet, tenuiores tamen, supini, & in terram procumbentes, nodosi seu geniculati: ad singulos nodos nascuntur sub ramulis folia, colore quidem à vulgaris folijs non differentia, sed multò magis incisa, & multifida: flores in summis ramulis spicæ in modum congesti nascuntur, ut in vulgari, etiam ex cæruleo purpurascentes, minores tamen: semen illi æquale est, nec radix dispar.

Salmanticensi agro frequens, & quibusdam alijs Castellæ locis, juxta semitas, ubi minor, exsucca & retorrída, tum etiam declivibus, fluminibus.

Natales.

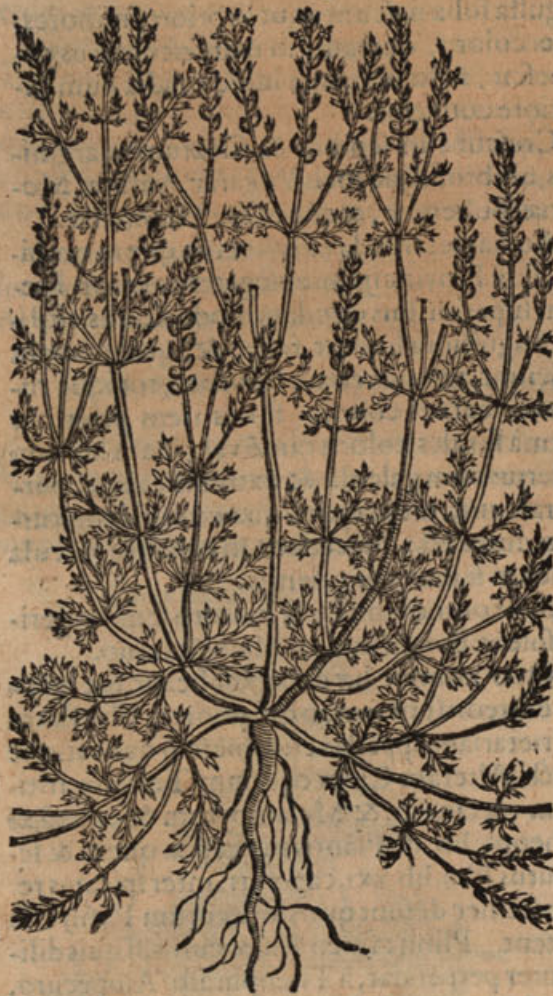
Pariet. sil. quorum. III.

Cratæogonũ.
Melampyrũ.
σελεφῆρον
Theoph.
Alopecuros
nonnullorum.

rouge herbe.

Verbena spina.

Verbena supina.

ἱερὴ βοτάνη.
πριπέριον
ἑπίτιον.

Heliotropium
majus.

Heliotropium
supinum.

Heliotropium majus.

Natalis.

σκορπίουρο.

ἡλιότροπιον.

Helioscopiū.
Verucaria.

Facuistetes.

fluminumq; ripis, præsertim verò ad fluvium Thormim, qui Salmanticam & Albam urbes alluit, ubi major & vegetior.

Florebat istic Julio & Augusto, & simul semen ferebat, quo in Belgicam delato, & terræ commisso, natæ sunt nobis aliquot plantæ, quæ cum seriùs flores dedissent, illarum semen non potuit excoqui & perfici, atque ita nobis perijt illud genus: annua enim est planta, quæ semine producto, perire solet natalibus etiam locis.

GRÆCIS ἱερὴ βοτάνη, id est, Sacra herba, & περιπέριον ἑπίτιον, hoc est, Verbenaca supina dicitur, præsertim secundum genus: nulum vulgare illius nomen intellexi.

Ejusdem cum vulgari est temperamenti, proinde ad eadem utilis erit proculdubio, & aliquanto fortè efficacior.

HELIOTROPIVM MAIVS.

CAP. XXX.

HELIOTROPII majoris historia, ab omnibus, qui de re Herbariâ scripserunt, est tradita: quia tamen illius aliud genus, à nobis observatum, hoc capite describere cupimus, primi vulgaris iconem illi præponere voluimus.

EST verò genus illud quod observabam, Majori perquam simile, minus tamen: graciliores enim fert ramulos, in multas alas divisos, aliquantulum lanuginosos, humi stratos: folia majori, sapore, colore, formâ similia, minora tamen, & Ocymi folijs proxima: extremi ramuli scorpionis caudæ instar etiam incurvantur, eisque ordine insident (ut in majore) candidi flosculi, quibus succedit semen, non quadrifariam, ut in illo, divisum, aut quaterna simul juncta, sed unicum ferè semper, interdum geminum, illo majus & oblongius, fuscum, quodam cortice sive membranâ tamquam pericarpio inclusum: sub folijs aliquando etiam latent pedicelli, terna aut quaterna dumtaxat semina sustinentes: radix parva, foris nigricans, hieme perit, & deciduo semine singulis annis novæ plantæ renascuntur.

Ad quorundam agrorum margines, præsertim ubi Melopepones seri solent, Salmanticæ reperiẽbam: Florebat sub finem Iulij & Augusto, quo mense, & interdum Septembri, semen ejus ad maturitatem perducì solet.

PROCVLDVBIO Heliotropij majoris genus est, licet nonnulli cerebrosius asserere malint Heliotropium minus esse: minus quidem est altero, sed aliud minus proximo capite dabimus. Græci σκορπίουρον, quòd ramuli cum floribus scorpionum caudæ modo inflectantur, & ἡλιότροπιον, quòd ejus folia cum sole circumagantur, appellant. Plinius etiam Helioscopium & Verucariam vocat: mihi Heliotropium supinum erit.

CETERVM, ut ejusdem cum majore est temperamenti, ijdem etiam viribus pollere verisimile est. Dioscorides porrò scribit, deco-

rum her-

Heliotropium supinum.

Heliotropium minus Tricoccum.

Etum herbae ex aqua, fasciculo manus plene, potu, pituitam, bilemque per alvum extrahere: contra scorpionum ictus ex vino potum, & illitum prodesse: ad alligari ad conceptus arcendos: folia infantium destillationibus, quas syriaseis vocant, podagris, luxatibusque, utilissimè illini: menses ciere: partus, tritam & impositam, pellere: illitum semen fornicantes verrucas pensileque & thymos, & epinyctidas exsiccat: praeterea, aiunt, inquit, per horam unam ante accessiones, seminis grana quatuor cum vino, quartanas: tria verò, tertianas finire. Plinius autem addit Magi Heliotropium quartanis quater, in tertianis ter alligari jubent, ab ipso agro: in plerisque alijs facultatibus Dioscoridi suffragatur.

HELIOTROPIVM MINVS TRICOCCVM.

CAP. XXXI.

MINVS Heliotropium unico affurgit caule, pedali, ramofo; illius folia superiorum folijs dissimilia, non nihil ad Xanthij, plurimum verò ad Solani somniferi folia accedunt, mollia & candicantia: flos pusillus, racematim cõgestus, luteolus, inutilis, quippe qui sine semine perit; veluti flos Ricini, & quarundam aliarum stirpium, quæ sua semina è floribus non producant: ex alarum tamen cavis dependent ex longis petiolis, sub folijs quasi occultatae, sine flore enatae siliquæ triangulae, quales Tithymalorum, sed asperiusculæ, scabrae, nigricantes, in quibus semen cineracei coloris, quod dehiscentibus siliquulis exilit, quemadmodum Tithymalorum & Ricini semina: hæc capita sive siliquæ pannis affricatae, florido viridi colore eos inficiunt, qui temporis momento in caeruleum, cumque elegantem, mutatur: radix inutilis, nec vivax: ut quæ singulis annis, uti priores, pereat, & novæ plantæ, semine deiduo renascantur.

Heliotropium minus.

Salmanticensi agro frequentissima est hæc planta, multisque alijs reliquæ Hispaniæ locis: nascitur etiam copiosè in Gallia Narbonensi. Iulio & Augusto floret, & subinde semen etiam maturefcit. Nobis in Belgio, atque Viennæ Austriæ sæpius fata, & aliquoties nata, ad frugem numquam pervenit.

Natalis.

Ἡλιοτρόπιον μικρὸν Græcis, Heliotropium minus Latinis dicitur: Plinio etiam Tricoccum, qui ejus historiam cū Scorpioide Dioscoridis cõfundit: Castellanis *Tornasol*, Narbonensibus *Tornefol*: quæ voces à Græco nomine deductæ videntur.

Ἡλιοτρόπιον μικρὸν.

Tornefol.

Dioscorides ait, herbam cum suo semine potam, adjecto nitro, hyssopo, nasturtio, & aqua, latas teretesque tineas excutere: pensiles verrucas, achrocordones vocatas, cum sale illitam, tollere.

Facultates.

PHYLLVM duplex est Veteribus, qui tamen in eius descriptione dissentire videntur. Nam quod Theophrastus marificum facit, id Dioscoridis feminificum videtur. Præterea Theophrastus Phyllo Ocymi folia tribuit, Dioscorides Oleæ. Nos ex ipsis veris & legitimis plantis quas frequenter vidimus & collegimus, utriusque generis descriptionem concinnabimus.

Phyllum marificum.

Phyllum feminificum.

Phyllum marificum.

MARIFICVM (Theophrasti enim sententiam potiùs sequemur) pedali, ut plurimum, cubitali interdum est caule, quadrangulo, firmo, ramoso: folia illi Oleæ, seu veriùs Ziziphæ Cappadociæ, incana, lanuginosa, mollia, bina semper certo ordine & per intervalla (ut in omnibus penè quadrangularem caulem habentibus plantis animadvertere licet) disposita, acidi & salsi gustus: inter quæ, iuxta ramulos, nascuntur bini globuli, uni & eidem pediculo inhærentes, ut in Mercuriali mare, vel (ut Theophrastus ait) fructus sicut oliva, cum primum ex musco, sive flore, emergit, geminus, testiculi hominis instar, quo continetur semen Tithymali semini non dissimile, rotundum, cinerei initio coloris, qui tandem ad cyaneum vergit: radix minimi digiti crassitudinem & longitudinem nonnumquam æquat, duræque est, lignosa, candida, in multos ramos fissa.

Phyllum feminificum.

FEMINIFICVM, quod Dioscoridis est Marificum, superiori profus est simile: altius tamen plerumque assurgit (licet infirmioribus caulibus) & numerosiora habet folia: præterea, flos oleæ modo mucosus & ex herbaceo pallescentis coloris, longis tenuibusque inter folia petiolis insidet (quem in Marifico vix observare licet, fructu statim ex alarum cavis enascente) semenque rarè admodum perficit, quod globulis etiam, nunc binis, modò pluribus eidem pediculo inhærentibus continetur. Puto tamen ex prioris semine utrumque plantæ genus nasci, quemadmodum in Mercuriali, Spinacijs, Cannabi, alijsque nonnullis plantis accidit.

Utraque calidioribus regionibus, in quibus sponte provenit, tota incana est, & quodammodo tomentitia, longèque minoribus folijs, quàm in frigidioribus, ubi rarè vivax est. Illud etiam utrique commune cum Mercuriali, Cynocrambe, & Heliotropio minore, ut erutz radices, temporis successu cæruleum colorem contrahant.

Notas.

Nascitur utraque multis Hispaniæ, & Galliæ Narbonensis locis, secundum vias, ubi Aprili, interdum etiam maturius floret: in Belgicâ verò, non nisi æstate nobis flores dabit, & singulis annis, ex semine deciduo novas plantas producebat.

Cantabrica quorundam.

Convolvulus Altheæ folio.

GRÆCVM nomen huic plantæ est φύλλον & ελαιόφυλλον: Latinum, Phyllum: & primū qui dem genus ἀρρηνογόνον, alterū θηλυγόνον Theophrasto: cōtra verò Dioscoridi, ut diximus. Hispani agro Salmanticensi utramque vocabant *Yerna de Santa Guiteria*, Granatēses verò, *Carra*.

Arrhenogoni potu masculi sexus fieri paratus, ut Thelygoni feminei, Theophrastus & Dioscorides scriptum reliquere. Salmantenses utriusque decoctum, quibuscumque animalibus à cane rabido demorsis, propinabant, magno, ut inquebāt, successu. Granatensibus, Mauritanis præsertim, ad muliebres morbos, frequenti in usu erat.

CANTABRICA quorundam.

CAP. XXXIII.

MVLTI tenuibus, adeoque junceis ex eadem radice prodeūtib; ramulis, prædita est hæc planta, humi procumbentibus, pedalis, interdum cubitalis longitudinis, duris, flexibilibus tamen, lanuginosis, qui in summo aliquot flores proferūt purpurascētes, inodoros, convolvuli æmulos, minores, unico folio constātes, sed ita implicato, ut quinque videantur, florum oris in totidem angulos desinentibus, & dum clauduntur, complicatis: folia per ramulos nullo ordine sunt sparsa, longa, angusta, tenui lanugine obducta, salicis folijs haud absimilia, gūmosa si quis mordeat, & aliquantulum amara: radix candicans, singularis, infirmā parte ramosa est, & vivax.

Frequens est multis Hispaniæ & Lusitaniæ locis, mihi ante in Galliâ Narbonensi observata. Postea illam etiam inveniebam in colle Thermarum urbi, vulgo Baden, imminente, quarto ab urbe Viennâ Aultriacâ miliari. Floret Maio & Junio, nonnumquam & Autumno. Apud Belgas, semine ex Hispanijs accepto nata, non nisi Julio & Augusto, ubi nullum semen perficere observabamus, tametsi magnā diligentiam testaceis conservatam: calidioribus autem locis, in quibus sponte nascitur, semen fert in vasculis convolvulo nō absimilibus, minoribus tamen, fuscum, angulosum, inæquale.

SUNT qui hanc Cantabricam Plinio lib. xxv. cap. viii. appellatam putent. In eadem, inquit, Hispaniâ, inventa est Cantabrica, per Divi Augusti tempora à Cantabris reperta. Nascitur ubique, caule junceo, pedali, in quo flosculi oblongi, velut calathi: in his semen perquam minutum. Et eodem capite, ejus, cum Dictamno & radice Aristolochiæ, drachmam in vini hemina sæpius bibendam jubet, contra serpentium morsus.

CONVOLVVLVS Altheæ folio.

CAP. XXXIIII.

FLORIS cum Convolvulo similitudo facit, ut hanc plantā, alioqui non cōgenerem superiori, nec forma illi respondentē, subnectā.

VEPRIBVS atque fruticibus adnascitur hæc planta, illisque convolvitur, alioqui si admniculis caret humi jacet, nec sese attollit: nam infirmioribus est cauliculis seu viticulis, gracilibus,

Cantabrica Plinij quibusdam.

Natalis.

Cantabrica Plinij.

Convolvulus Altheæ folio.

EE

cilibus, pedalis aut cubitalibus, villis quibusdam obsitis: folia habet inordinata, Hedera, aut Althææ folijs ferè respondentia, minora, incana, in ambitu crispa, nonnumquam serrata, & aliquantulum laciniata, gummosa si gustetur, subacria, & subamara: flores ex alarum sinu promit longis pediculis inhærentes, convolvuli floribus similes, unico folio instar calathi aut campanulæ constantes (sed ita implicato, ut ex pluribus folijs constare videatur) ex purpureo candicantes, interdum omnino purpurascens: radix tenuis, exilis, fusca, per summos cespites repit, & subinde alias plantas producit.

Natalis.

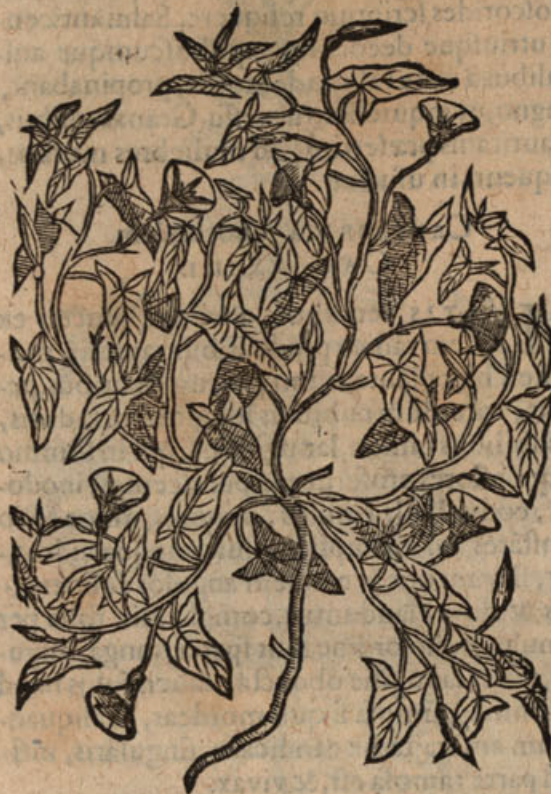
Convolvulus minor.

In collibus juxta Tagum flumen lato solo, in Beticâ, plurimisq; alijs Hispaniæ locis nascitur. Floret Martio & Aprili. Ad Tagum autem, etiam Decembri florentem inveniebam.

Ad quam stirpem Veteribus descriptam referri hæc planta, cui, à viticulis, vicinis fruticibus aut herbis se implicantibus, Convolvuli nomen indidi, possit, ignoro: nisi quis fortè, laesionem, cujus Plinius lib. xxii. cap. xxii. meminit, esse existimet. Valentini convolvolum folio Althææ, Hispani vulgari nomine *Campanilla*, id est Campanulam, Lusitani *Verdezilla* appellabant; & ad vulnera curanda efficacissimam esse tradebant.

In flore Plinij.

Volubilis minor.

VOLVBILEM porrò illam minorem (quandoquidem in Convolvuli mentionem incidimus) quam Dodonæus Smilacem lævem minorem nominat, passim in cultis arvis nascentem, frugibusque se convolventem & implicantem, nonnumquam etiam in incultis, & ad agrorum margines crescentem, florem valde variare agro Francofurtensi observabam: Nam vel omnino niveus erat; vel albus quidem, sed in quo secundum quinque complicationum longitudinem subpurpurascens color elucebat, umbilico etiam albo, aut omnino purpureo: vel prorsus purpureus, radijs secundum complicationes albis: vel medio inter utrosque colore: vel radijs crassioribus, saturatiùs purpurascens, reliqua parte albis.

Lysimachia lutea communis.

LYSIMACHIA. CAP. XXXV.

Lysimachia vulgaris magna varietas.

Lysimachia lutea II.

PRÆTER Lysimachias vulgares, quarum hinc icones proponimus, historiam autem non tradimus, quia ab alijs satis luculèter est descripta: luteam videlicet, purpuream, filiquosas cognominatas, quarum alix annuæ dumtaxat, alix vivaces longè lateque serpente radice donatæ sunt, & inter has quæ à C. V. Conrado Gesnero Chamænerion vocata, flore niveo interdum à me reperta, tum quæ caruleo est flore (nam & hæc omnes in Pannoniâ, & vicinis Austriâ atque Stiriâ regionibus, vel secundum rivos, vel in montanis pratis sponte nascuntur) duo alia genera, dum Viennæ Austriæ vivebam, minimè ab alijs descripta observabam.

CUBITALI plerumque assurgit Primum caule, interdum etiam ampliore, firmo, duro, lanuginoso, & villis obsito: hunc ambiunt ordinatâ quadam serie quaterna plerumque simul, nonnumquam etiam terna adversis inter se pediculis, folia, mollia, aliquantulum incana, primæ, quæ luteo flore est folijs minora, acidi initio saporis, deinde salivam cientis, infernâ parte nigris punctis distincta: circa summum caulem, ex singulorum foliorum sinu prodeunt vel ramuli aliquot floribus onusti, cum singularibus aliquot

Lyfimachia purp. communis, major.

Lyfimachia filiquosa major.

Lyfimach. filiq. III. Chamenerion Gesn.

quot floribus, vel singulares duntaxat flores, præsertim summo caulis fastigio, lutei, cum quadam gravitate odorati, veluti quinis mucronatis folijs constantes, sed qui tamen infima sede cohærent, & simul defluunt, cum totidem staminibus flavis: radix geniculata, ex singulis ut plurimum geniculis novas propagines producens, & subinde fibras agens, quibus telluri firmiter inhæret.

Crescit in Alpium Austriacarum, aliarumque ^{Natalit.} vicinarum regionum convallibus, & pratensibus locis plurima, atque etiam in cædis quibusdam silvis, quæ ad montium radices sunt: observabam præterea non procul Viennâ plerisque locis secundum aquas. Floret Junio.

HUMILIVS est Alterum genus, vulgari Rubrà sive Purpureâ, cubitalem altitudinem raro superans: caules illi teneriores, graciliores, quadranguli, cacumine in plures ramulos, ex adverso inter se nascentes, divisi: folia vulgari minorâ, & angustiora, sibi invicem etiam opposita, si mordeantur, lenta & quodammodo gummosa, deinde nonnihil acrimoniæ & amaritudinis excreantia: quæ in summis ramulis nascuntur, confusum habent ordinem, neque seriem ullam servant: inter quæ caliculi emergunt rariores, minores, neque aded barbati, aut verticillorum instar caulem ambientes ut in Purpureâ vulgari Lyfimachiâ, plerumque hexagoni, ex quibus prodit flos sex foliolis constans, colore rubro, aliquot staminibus ex umbilico prodeuntibus: radix dura, lignosa, non repens ut superior,

Lyfimachia purp. II. sive minor.

Lyfimachia cæruleo flore.

Lyfimachia lutea II.

Lyfimachia purp. II. sive minor.

Lyfimachia
lutea III.
sive minor

sed ex eodem corpore multos caules singulis annis proferens, & subinde lateribus se propagans, multisque fibris inhaerens.

Provenit multis Pannoniæ locis, in humidis pratis & Danubij insulis, frequentissime verò, ultra Posonium, vulgo Presburg dictum, itinere Tirnaviensi. Floret cum vulgari Iunio & Iulio.

NON dubium est, quin ad Lyfimachia genera utraque hæc planta referri debeat: adeò illi facie sunt similes.

SED nec à Lyfimachiarum classe forsitan reiicienda elegans plantula, cujus siccam stirpem, cum plerisque alijs Kaufburno ad Alpes sito ad me mittebat Francofurtum anno M. D. XC. Doctissimus vir Rudolphus Schlickius Doctor Medicus, posteaquam Heidelbergâ, ubi Professoris publici munereungebatur, ad illam urbem evocatus est, ut πολίτης esset. Is, dum vicinos montes (quâ tum negotia permittebant) stirpiû perquirendarum gratiâ adit & lustrat, plurimas (ut ex ijs quas ad me misit deprehendi) illis similes quas in Austriacis & Stiriacis Alpibus observatas, in Pannonicarum stirpium historiâ descripsi, invenit, & inter reliquas etiam hanc, cujus historiam quàm exactè fieri poterit, & iconem fideliter expressam, hîc subijciam.

HABET autem illa pedalem caulem, tenuem, striatum, cavum, multis nodis septum, ab imo

Lyfimachia lutea III. sive minor.

Lyfimachia lutea altera Lobelij.

ab imo brevibus binis folijs, vel potius vaginulis, ad singulos nodos ex adverso nascentibus cinctum, quæ circa medium caulem nascuntur, longiora sunt, angusta, tenella, ex viridi palléscentia, tenuibus quibusdam venis obliquè secta, ex quorum sinu, enascuntur unciales pedicelli, tenues, sustinentes florû muscosorum, & quinq. flavis foliolis constantium (prodeuntibus ex medio longiusculis tenuibus staminulis cum apice aureo) veluti spicâ: radice nititur longâ, hac illac se spargente, ad cujus internodia frequentes crescunt tenues, & quasi capillares fibræ, qualibus pleræque aquaticæ stirpes donatæ sunt: adnatis se propagat.

Nascitur hæc, Schilickio referente, riguis locis ad Alpium Kaufburno vicinarum radices.

EANDEM esse puto, cum illa, aut certè illi valde similem, quam noster Lobelius, in Appendice ad calcem Stirpium historiae Teutonico idiomate evulgatæ, sic describit, exhibita etiam ipsius icone, quam nos etiam adiecimus, licet radices & infima caulis pars, non satis scitè expressæ mihi videantur.

ANTE quinquenniû, inquit, Alterum hoc genus Lyfimachie lutee frequens inveniebam in humentibus fossis circa Gandavum, è regione palatij Principis, deinde inter Tenermundam & Gandavum: anno autem MDXXCI. in Hollandiâ circa Amstelrodamum magna copia inter harundines è quibus ædium prætexta conficiuntur. Radix fibrosa, rubris maculis infecta, hac illac repit vulgaris Lyfimachie instar, caulem ferens pedalem, quem ambiunt bina & bina folia, communis Lyfimachie folijs angustiora, ex viridi pallentia, inter quæ flosculi nascuntur in longa capitula congesti, mollibus illis salicis capitellis luteo flore præditis non dissimilia.

GALERICVLATÆ Lyfimachie satis luculenter à Lobelio descriptæ non meminifsem, nisi alteram illi congenerem videre mihi contigisset, lectam in Itinere à Doctissimo Medico Gulielmo de Mera ex Italiâ redeunte, & in sportulis adservatam. Lobelianæ porro bini illi flores ex foliorum, contrario situ in cauliculis quadrangulis nascentium, sinibus prodeuntes, semper in anteriorem partem propendent adeo æqualiter, & contigui, ut ex eodem sinu orti videantur, quod pictor in unico duntaxat nodo & geniculo observavit, plantam delineando. Nascitur etiam illa copiosè in Vngariâ, Austriâ, Stiriâ, Moraviâ, Bohemiaque, secundum rivos è montibus defluentes, rusticis neglecta.

Lyfimachia galericularia Lobely.

AT quam à Mera accipiebam, dodrantalis est altitudinis, statim secundum radicem ramulos in latera fundens, graciles, virides, frequentibus foliolis, angustis instar foliorum lini, sed brevioribus, obfisos, inter quæ nascuntur singulares, interdum gemini caliculi

Lyfimachia rubra minima.

Valeriana Indica.

Valeriana
Indica.

Valeriana annua altera.

Valeriana
aestiva.

longiusculi, quales ferè in *Lyfimachia rubra* minore, è quibus emergit flosculus quinis foliis constans ex purpura cæruleis: quibus defluentibus, succedunt capitula membranacea caliculis inclusa, exili semine candicante plena: radix longiuscula, fusca, aliquot fibris donata.

VALERIANA INDICA. CAP. XXXVI.

SEMINE ex Italiâ misso *Valerianæ Indicæ* nomine, nata est hæc nova, & paucis abhinc annis Europæ cognita elegans planta, quæ primum ex terrâ emergens, non valde absimilis est illi quam *Belgæ* *veldt-croppen* id est, campestem lactucam, appellât, *Lugdunensis plantarum historia*, *Polypremnum Cassiani* in *Geoponicis* esse, asserere videtur, *Lobelius* *Phu* minimi appellatione donavit. Inter media folia caulem promit pedalem, nonnunquam cubitalem, concauum, tenellum, angulosum, nodosum, & ad singulos nodos in bina brachia, ut plurimum, diuisum, adnascens utrimque ex aduerso singularibus folijs, binas uncias plerumque longis, unam latis, mollibus, crassiusculis, sinuosis interdû, & in lateribus aliquantulum incisus, insipidi fere gustus: singula deinde brachia ex geniculis prodeuntia, in breves alios ramulos dividuntur, ferentes summo fastigio multos in caput congestos flosculos, longiusculos, extremâ parte apertos, & in quinque lacinias diuisos, quarû duæ superiores, breviores & latiores, inferiores autem tamquam labra pendulæ, & media reliquis longior, coloris omnes vel carnei, vel prorsus nivei, odoris expertes: singula deinde capitula in longitudinè & latitudinè augefcunt, semenq; ostendunt crassiusculum, fungosum, nigricans: radix parva est, cædida, quam subsequente hieme perire, ipsa experiètia docuit.

Floret interdum Maio & Iunio maturius fara: subinde tamen in hiemem usque flores & semen proferentem vidimus.

VALERIANA ANNUA, seu Æstiva,
CAP. XXXVII.

HAEC statim à radice multa folia promit humi diffusa, viridia, instar foliorum *Calcitrapæ* vulgò appellatæ, sive *Cardui muricato* capite, laciniata, inter quæ prodeunt aliquot caules rotundi, cavi, ramosi, binos cubitos fere alti, virentes, quem ad singulos nodos utrinque ex aduerso amplectuntur folia inferioribus minora, laciniata etiam, *Valerianæ silvestris* vulgatoris foliorum æmula: summis ramis extimoque caule sustentur tamquam umbellæ florum quinque folijs constantium, non dissimilium floribus *Valerianæ Indicæ* anteriore capite descriptæ, coloris rubri dilutioris ad carneum tendentis: in ramulos excrescunt tandem illæ veluti umbellæ, & semen ferunt quale pæne *Valerianæ rubræ*, sed minus: radix alba, & satis lignosa,

Valeriana silvestris I.

Valeriana fil. r. minor.

Valeriana fil. alpina i. latifolia.

lignosa, quam tamen subsequens hiems corrumpit. Floret estate, & subinde in Autumnum usque floribus & semine onusta conspicitur.

Nata est Francofurti ad Mœnum in ex-culto horto Ioannis Myleri Pharnacopæi diligentissimi & rei herbariæ studiosissimi, semine illi communicato, quod è Belgica acceperam à Iacobo Plateau, anno, ni fallor, MDXC.

VALERIANA ALPINA & Saxatilis. CAP. XXXVIII.

NON minus vulgaria sunt in Austria, Stiriâ, vicinisque Provincijs duo illa Valerianæ silvestris genera à Neotericis prodita, quàm in universâ Germaniâ, & alijs plerisque regionibus. Verùm duo alia in Stiriacis & Austriacis Alpibus observasse existimo, quæ alibi mihi conspecta non fuere: quibus vulgarij icones præfigendas censuimus, ut ex collatione discrimen facilius agnosci possit.

PRIMUM affurgit palmari cauliculo, interdum etiam pedali, terete, rotundo, viridi quem ambiunt oblonga folia in binas aut ternas crenas profundiores nonnumquam divisa: alia verò majora ex radice prodeunt, ad hederæ trachelivæ formam accedentia, minora tamen & teneriora, amari gustus: flores in summo caule quasi umbellatim nascuntur, ut in alijs Valerianæ generibus, pu-

Valeriana
Silvestris al-
pina i. latifolia.

gilli, albi, quibus succedit exiguum semen, forma alioqui alijs silvestribus Valerianis simile: radice

Valeriana fil. alpina ii. saxatilis.

Nardus mont. primum germinans.

radice serpit nodosâ, albicante, odoratâ, & cum aliquâ adstrictione amariusculâ, ex quâ aliquot capillares fibræ dependent.

Natales.

Crescit in ipsis Austriæ & Stiria Alpibus, locis umbrosis, inter saxa: nusquam tamen uberior quâ in Durrenstein, in quo omnes alpinæ plantæ magis luxuriare & adlescere videtur. Floret Iunio & Iulio, deinde semen paulatim maturescit.

Valeriana fil. alpina ii. saxatilis.

ALTERI bina aut terna à radice exeunt folia, Bellidis montanæ foliorum pænè æmula, è quorum medio caulis assurgit pedalis, gracilis, rara habens folia inter se opposita, angustiora, & minora: supremus caulis in ramulos finditur, qui flosculos sustinent albos, reliquis Valerianæ silvestribus similes, semen, quod subsequitur, non etiam diversum: ejus radix aliarum Valerianarum Alpinarum modo in saxorum fere commissuris serpit, nec minus odorata est superiore.

Provenit inter saxa ad flumen Myrtz quod monasterium Neuberg alluit, qua ex eo monasterio iter est in Hohenbergerin & Spital. Invenitur & in alijs locis, sed istic primum observabam: Floret sub Iunij finem, & Iulio, interdum maturius, nonnumquam serius, pro cæli & aëris naturâ atque temperie.

DE Valerianis consulendum censeo Fabium Columnam virum acerrimi iudicij.

MONTANAM Nardum in illis montium iugis invenire non contigit, tametsi summâ diligentia perquisiverim. Verùm anno M D XCII. eam ad me mittebat Neapoli doctissimus vir Ferdinandus Imperatus è monte Virgineo erutam, ex quâ numerosas postea nactus sum plantas: quin & semine deciduo pleræque felicitur natæ in meo horto.

Nardus montana.

TUBEROSAM porrò habet ea radicem quæ quotannis adnatis alijs valde se propagat, multisque & quasi capillaribus fibris infimâ parte & summo capite prædita est, ex quâ stolones oriuntur folijs ex atro virentibus supernè & splendentibus, nec in ambitu serratis infimâ parte, onusti, deinde alijs in lacinias dissectis, uti pænè Valerianæ majoris folia, sed minora, quoque stolones magis adlescunt, eos magis dissecta vestiunt folia, ex adverso semper sita: summo caulis fastigio confertim nascuntur flores Valerianæ silvestris floribus non dissimiles, odorati, minus tamen quàm radix, quæ silvestris Valerianæ radicem odorem valde æmulatur.

Hujus autem quam proponimus iconem, non ex adultâ, sed ex primum germinante plantâ, altero post quam illam accepissem anno, Francofurti exprimi curabam.

NARDVS.

M IN I M E dubium est, quin hæc plantula ad silvestrium Valerianarum classem sit referenda, aded illas odore, & nonnihil etiam formâ, præsertim saxatilem modò descriptam, refert.

Nardus alpina.

INTEGROS interdum cespites occupat serpendo, & latè summâ tellure sese inter muscum diffundèdo: oblongi procumbentèsque humi ramuli, tenues, plurimis veluti foliis, aut siccis squamis circumsepti, subinde fuscas & nonnihil capillatas fibras agunt, summâ parte in unicum, aut bina ternave extuberant capitula, aliquot longis, secundùm caput angustis, deinde in latitudinè paulatim sese laxantibus folijs, satisque crassis & succulentis plena, colore, dum primùm emergunt, viridi, deinde sub Autumni initium, aut Æstatis finem, flavescente, gustu amariuscule: palmaris aut dodrantalis, nonnumquam etiam major inter ista emergit cauliculus, satis firmus, ut in minoribus Valerianis silvestribus geniculatus, bina ad singulos nodos inter se opposita habens exigua foliola, cui, circa summum, ex singulis alis enascuntur pedicelli, binos aut ternos flosculos coloris pallidi sustinètes, quibus succedunt semina, Valerianæ silvestri Alpinae, saxatili præsertim, secundo loco superiori capite descriptæ, proxima, paulò tamen minora.

Nardus alpina, sive Nardus Celtica.

Tota plantula aromatica est, & radicem Valerianæ silvestris odorem æmulatur.

Copiosè nascitur in Iudenberg summo Stiriacarum Alpium jugo inter muscum, saxosis locis, unde plantas cum suis cespitibus erutas, & plerasque alias elegantes stirpes referebat anno M. D. LXXVI. C. V. Doctor Ioannes Aicholtzius Medicus ac Professor Viennensis, veterè amicitia mihi conjunctus, quarum non-

Nardus.

nullas suo horto aliquot annis aluit. Nascitur & in Tyrolensibus atque Saltzburgensibus montibus, teste C. V. D. Ioachimo Camerario, Inclytæ Reipublicæ Noribergensis Archiatro.

Mense Augusto floret sub ipsis ferè nivibus: folia deinde promit cum illæ dissolvi & diffluere incipiunt. Legitur autem ab incolis sub Augusti finem, & Septembris initium, cum folia flavescere incipiunt: tum enim summam habet odoris gratiam, quâ caret dum folia primùm promit, & adhuc viridis est.

INCOLÆ Speick appellat, nomine è latinâ voce desumpto: Pannones, quibus frequens ejus usus est in capitis lotionibus, *Bechy sin*, hoc est, Viennensem herbam nominant, quia Viennâ copiosè ad eos transfertur.

Speick. Bechy sin.

SE D V M M A I V S L E G I T I M V M.

CAP. XL.

T R I V M Sedi generum historiam Dioscorides nobis reliquit, majoris, minoris, & tertij, cujus facultates à reliquis generibus sunt diversæ. Majoris descriptionem hoc capite dabimus, minoris proximè sequente.

M A I V S, frutex est potiùs, quàm herba, duorum cubitorum nonnumquam altitudine, brachiali verò crassitudine, multos ferens ramos pollicaris crassitudinis, aut majores, qui in multas alas dividuntur digitalis crassitudinis, summo fastigio veluti in orbem desinentes, multis folijs confertim & imbricatim sibi mutuo incumbentibus constantem, perinde ac in Sedo majore vulgari, sive Cotyledone alterâ Diosc. Carnosa sunt autem ea folia, succi plena, & linguæ instar efformata, hoc est, ab infimâ sede paulatim in latum sese dilatantia, in ambitu, crebris & minutis veluti dèticulis aded leviter serrata ut vix appareât, gustu paululum adstringente: cortice denso, carnosò, succulento totus frutex cinctus est, cujus membrana exterior subfusca, maculisque, seu potiùs sedis foliorum vestigijs respersa, ut in Thymalo characiâ. Interdum summis majoribus ramis emergit crassus & veluti foliosus quidam

Sedum majus legitimus.

Sedum majus legitimum.

Natales.

quidam pediculus, tanquam thyrsus gerens multarum gemmarum, quæ successu temporis in flores sese explicant ex flavo pallescentes, stellarum instar in aliquot folia divisos, cum suis staminibus. Iam maturefcere incipientibus floribus, & ad seminis efformationem properantibus, gracilefcit hic pediculus: semen exile est & nigrum. Semper viret hæc planta: nam ante quàm vetera folia abijciat, nova semper producit: & facillè ramulis pangitur.

Conspectus mihi est primùm hic frutex in Royuëlos Lusitaniæ oppidulo, dum Madritio Vlyssipponem proficiscerer, deinde Vlyssipponem & vicinis locis frequentissimùm in ædium tectis & muris inveniëbam, sponte etiam nascentem prærupto & scopuloso colle, non procul à Scyntri arce regiâ, quinto ab Vlyssipponem milliari. Denique Hispali in fictilibus. Nascitur & in Italiâ: habeo enim sesquicubitalem fruticem ex ramulo dodrantali ad me misso natum. Is mihi nondum floruerat dum hæc scriberem: ea de causa nihil de ejus flore pronunciare possum, sitne candidus, ut quidam scripsere, an ejus, qui in Lusitania crescit, colorem referat. Apud Belgas, Lusitaniâ usque à me missum aluerunt aliquot annis in fictilibus, rei herbariæ studiosi: sed tandem perijisse existimo, vel negligentia (nam non vulgari curâ indiget) vel hiemis inclementiâ, hiemis enim injuriam ferre nequit frigidioribus

regionibus, nec cellæ cameratæ aërem conclusum patitur, ut bis aut ter meo damno expertus sum: propterea in vaporario cõservare solebam cum Opuntia vulgo creditâ, quæ à nonnullis Ficus Indica cognominatur, Hispanis verò *Tuna* dicitur, & *Canna Indica*. Florebat Vlyssipponem Decembri & Ianuario: apud Belgas numquam florere voluit.

LEGITIMUM id esse Sedum aut Sempervivum majus, Dioscoridi ἀειζων τὸ μέγα dictum, nemo est qui inficias ire possit, si in Stirpium cognitione mediocriter versatus sit. Nam quod hætenus pro Sempervivo majore habitum est, & adhuc à quibusdam habetur, nihil aliud est, quàm Cotyledon altera Dioscoridis. Sedum autem majus Lusitani *Ensayon* voce nonnihil veterem Sedi appellationem referente, Hispani *Yerua puntera* (communium Cotyledone altera nomine) vocant.

VETERES Sempervivi majoris folijs ad erysipelata, herpes, & phlegmonas usi sunt, etiam ad ambusta & podagras per se vel cum polentâ illitis: epiphoris etiam folia imposita vel succum inunctum prodesse tradunt, & plerasque alias facultates tribuunt, quas apud ipsos Auctores requirere licet: Lusitanicæ mulieres ad detergendos capillos, & repurgandos dentes usurpabant.

SEDUM MINVS.

CAP. XLI.

Sedum minus duorum generum.

MINVS Sedum in duo genera distinguit Dioscorides. Primum, quod temperamento & facultatibus majori est simile: alterum quod vi acri est præditum. Prioris varietates species ab alijs exhibitæ: nos aliquot, à nemine proditas ante quàm meas Observationes evulgarem, addemus, interpositis tamen quarundam imaginibus quæ ab alijs sunt descriptæ, quia in ijs Provincijs, ubi hæ nascuntur, etiam admodum sunt vulgares.

Sedi minoris I.

ILLARVM igitur Prior quarum icones sunt depictæ, quæ & mihi Sedum minus Primum futurum est, vulgaris illa est in muris editisque aridioribus & sabulosis nascens, vulgo vermicularis cognominata, à teretibus, brevibusque, vermiculorum modo folijs, albo flore.

Sedum minus II.

ALTERA, cujus pænè similia sunt folia, sed frequentiora & densius in caule stipata, in muris & macerijs etiam nascens, sed priore minus frequens, humi procumbens & fibris subinde se firmans. Sit mihi hæc etiam Secundum genus Sedi minoris.

Sedum minus III. sive palustre.

DODRANTALEM habet Tertium genus Sedi minoris (quod in Pannonicis observationibus secundo loco mihi descriptum) cauliculum, subrubrum, succulentum, tenerum: foliola

Sedum minus i.

Sedum minus ii.

Sedum minus iii. five palustre.

liola longiuscula, subhirsuta, succi plena: flosculos in summis cauliculis quinque foliolis constantes, purpurascens, aut carnei coloris, cum aliquot internis staminibus: totidem succedunt cornicula quot fuerunt in singulis flosculis foliola, initio viridia, deinde purpurascens, semen exile continentia: radix exigua est & inutilis, secundum quam, ex infimo caule, surculorum propagines in orbem humi diffusæ sunt, multis exiguis foliolis Sempervivi minoris fervidi (quod Octavum genus erit) ferè similibus, minoribus tamen, angustioribus, & obtusiore mucrone præditis, cinctæ, saporis insipidi & aquei.

Florens hoc genus observabam uliginosis locis apud oppidulum Freying, qua Pragâ iter est Noribergam, sub finem Iunij, cum anno M. D. LXXIX. in Belgicam & Britannia proficiscerer.

TERTIA verum Dioscoridis Sedum minus est, teretibus, crassis, succo plenis & mucrone præditis folijs, flavis floribus. Vulgo in hortis alitur, atque ejus folijs solent Galli in acetarijs quemadmodum Portulacæ folijs uti: sed & sponte nascitur in Hispanijs in muris & mactarijs. Ejus verò duo sunt genera: Vnum cujus summus caulis in ramulos divisus sese inflectit instar summitatum Scorpiuri sive Heliotropij majoris, id mihi Quartum Sedi minoris genus erit: Alterum cujus ramuli summo fastigio non incurvantur, quod mihi Quintum Sedi minoris genus esto.

Sedum minus Diosc. sive minus IIII.

Sedum minus V.

Sedum minus VI.

SEXTVM Sedi minoris genus, in Pannonicis Observationibus primo loco positum, affine est jam

Sedum minus IIII.

Sedum minus V.

Sedum minus VI. five alpinum I.

Sedum minus VII.

est jam memoratis: nam summâ tellure serpit, ut illa, numerosisq̃ue & succulentis ramis præditum est, quos ambiunt longiutcula & mucronata foliola, Secundo Dioscoridis Sempervivo, quod Galli *Triquemadame* appellant, & illis in usu esse jam dixi acetarijs conficiendis, haud multum absimilia, minus tamen crassa, planiora, & gustu valde exiccante: flores in cauliculis palmaribus numerosi, majusculi, quinque folijs constantes, ex luteo colore aliquantulum pallefcetes: radicem habet in crebros ramos divisam, qui, per terram sparsi, tenues fibras agunt.

Crescit in Sneberg alijsq̃ue Stiriacarum Alpium jugis, in Tauro monte Carinthiæ & Iudenberg: & Montibus Kaufburno vicinis. Floret sub finem Iulij, & Augusto.

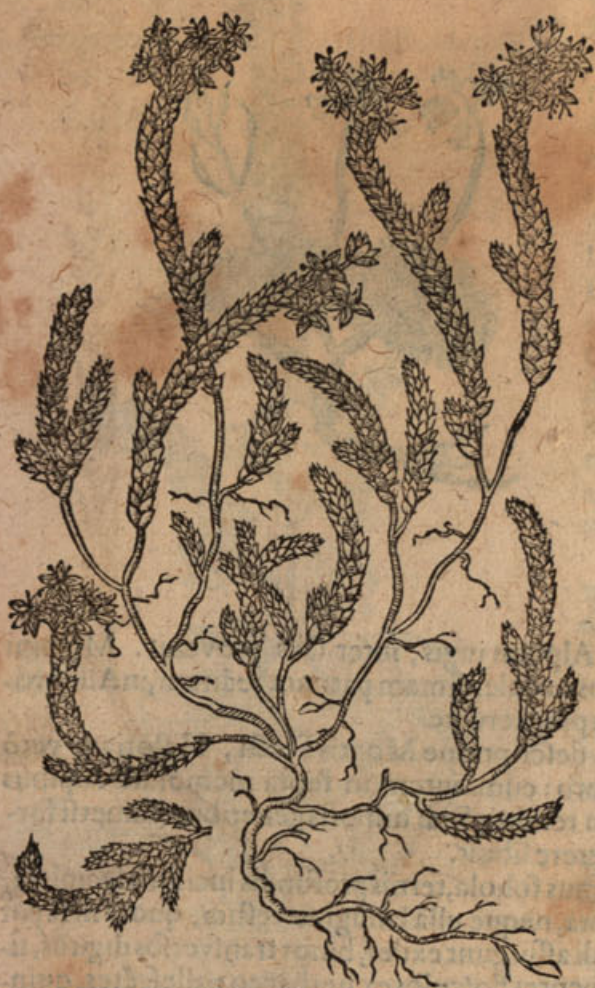
IN rupibus veteribusq̃ue muris nascitur Septimum genus cum in Hispaniâ & Lusitaniâ; tum in Galliâ Narbonensi præsertim Mompelij ubi id observabam quando istic vivebam in muris suburbiorum, ad portas urbis protensis. Non valde absimile est Sempervivo tertio Dioscoris: sed folia paulò crassiora sunt, candidiora, teneriora, nec, ut illa, fervidi gustus, sed

viribus Secundo respondentia & frigida: flos item ejus candidus, qui in Tertio Dioscoridis luteus: semen exiguum est, & subruffum. Floret Junio, semen Julio maturum.

Sedum minus VIII. five Diosc. IIII. *ἰλλεβρα*.

OCTAVVM genus, est Dioscoridis Tertium, quod ab aliquibus *ἀνδροάχνη ἀγρία*, & *τηλέφλον* vocari asserit, à Romanis illecebram. Habet id crassa & succulenta etiam folia, frequentia, sibi invicem ferè incumbentia: flores luteos. Vulgaris est notitiæ: nam passim in tectis, muris & petris nascitur, etiam in aggeribus, salebrosis & aridis locis quæ tenui gramine obfita:

fita:

fit: aded autem vivax, ut tenuissima ramulorum fragmenta facillimè radices agant. Vim habet excalfactoriam, acrem, & exulcerantem, teste Dioscoride, & ipsa experientiâ.

NONVM, quod Tertium est in Pannonicis Observationibus, compactis & sibi invicem insidentibus est foliolis, valde exiguis, crassis, cinerei coloris ad cæruleum quodammodo tendentis, ut tota planta (quæ acidi saporis est) nihil ferè nisi muscus quidam videatur: pedicelli è medio foliorum exiliunt, duas pænè uncias longi, graciles, juncei, in quibus terni plerumque flosculi, quinque foliolis constantes, candidi coloris, cum aliquot intus luteis staminulis: cum in semen abeunt flores, cauliculi aliquantulum excresecunt. Mirum in modum propaginibus serpit & radices agit alterius Cotyledonis ritu, integros cespites, cujusdam musci instar, interdum occupans.

Præruptis Snealben jugi locis, atque inter saxa nascitur, quâ descensus est ad Monasterium Neuenberg, atque etiam in Sneberg. Invenitur & in monte Fracto, teste Gesnero. Julio & Augusto floret.

DECIMI folia paulò majora sunt & longiora, crassiuscula; in ambitu villis obûta, gustu etiam primùm acido, deinde amariuscule & excalfaciente: adnatis se propagat, atque è medio foliorum, hirsutum pediculum profert, longitudine cum præcedente parem, in quo seni plerumque velut in umbellâ dispositi sunt candidi flosculi, quinque foliolis constantes, umbilico luteo.

Invenitur in Sneberg & vicinis jugis. Sub finem Junij & Julio istic floret.

VNDECIMVM longiora nonnihil habet folia, graminis modo angusta, dura, viridia, lævia, subacidi initio saporis, deinde ingrati: unicus aut alter inter folia erumpit cauliculus lævis, gracilis, junceus, trium ferè unciarum longitudinis, rarò major, in quo unicus, interdum bini sunt flosculi, superiore majores, candidi, medio lutei, quinque foliolis, cordis, ut vulgo pingitur, formam referentibus, præditi.

Serpit & hoc reliquorum instar, iisdemq; cum Decimo locis crescit, atque eodem cum illo tempore floret.

SVNT etiam Duodecimo angustiora folia, rigidiora, aliquantulum hirta, ab imâ sede in circuitum sese expandentia, Cotyledonis alterius, & reliquorum montanorum Sedi minoris generum modo, gustu quidem adstringente, nonnihil tamen amaro: ex horum medio unciales exeunt pediculi, firmi, nudi, qui summo fastigio quinque aut sex flosculos coloris lutei gestant: deinde crassiusculas mucronatâsque siliquulas, semen exile, planum, fulvescens continentes: radix crassiuscula est, longa atque candicans, quæ, ex summo capite, multas plantulas adnatas & simul junctas producit.

Natiles.

In summis Austriacarum & Stiriacarum Alpium jugis, inter saxa provenit. Meminidum olim è Narbonensi Galliâ per Helvetios in dulcissimam patriam redirem, in Allobrogum Alpiibus cum alijs plerisque venustis stirpibus eruere.

Hujus etiam obiter meminit Gesnerus in descriptione Montis Fracti, Historiam verò tradunt Pena & Lobelius Adversariorum libro: cum autem in supra memoratis Alpiibus frequenter etiam collegerim, huic capiti, cum reliquis Sedi minoris generibus (tametsi fortè non per omnia ejus facies respondeat) inferere libuit.

Sedum minus XII.

NUMEROSA habet Decimum tertium genus foliola, ternis profundis incisuris laciniata, ut Ajugæ ferè folia, minora tamen & viridiora, neque ullâ lanugine vestita, quorum sapor admodum adstringens & exsiccans: cauliculi assurgunt exiles, binos transversos digitos, siue sesquunciam longi, singuli singulares sustinentes flosculos ex herbaceo pallefcetes, quinque foliolis constantes: radice serpit multis exiguis fibris capillata, & multas propagines è lateribus generâte, ut integros cespites interdù occupet, muscùmq; quendam ementiatur.

Crescit in summo Sneberg jugo, inter saxa recenter à nivibus libera. Floret Augusto.

QVO nomine à montanis pastoribus & venatoribus omnes illæ plantæ in Austriacarum Alpium jugis nascentes, quas hîc ordine descripsi, donatæ sint, hætenus intelligere nõ potui: & haud scio an illis ullum nomen indiderint, solent enim ejusmodi minuta negligere. Ego Sedi parvi generibus adnumerandas esse censeo. Si cui autem mea sententia minimè placet, alioq; nomine insignire malit, per me semper licebit. Septimum porrò, Dalechampsius, siue quisquis is fuerit qui Generalem illam Plantarum Historiam Lugduni expressam scripsit, ἀειζων δασύφυλλον cognominare videtur: quæ sanè appellatio omnibus Sedi generibus quorum folia sunt crassa & densa nõ minus quàm, illi peculiariter, convenire potest. Illud verò mirum, quod Duodecimum genus non inter Sedi genera recèseat, tametsi ejusdem temperamenti esse asserat, sed Phyllum Arrhenogonum Dioscoridis esse velit. cujus quæ cum hac plantâ sit affinitas, Doctioribus, qui in Stirpium cognitione versati sunt, dispiciendum relinquo.

ἀειζων δασύφυλλον

Facultates.

CETERVM Dioscorides similes facultates tribuit Sempervivo parvo, quibus pollet magnam præcedente capite descriptum: Tertium autem genus, quod in hoc capite Octavum est, illitum cum axungia, strumas discutere ait. Nisi quis supposititias esse has facultates dicat, & Dioscoridis textui insertas, ut non sine judicio censet Fab. Columna, qui vulgarem illam Sedi quam Octavo loco reposui speciem, nõ ἀειζων nominat (similes enim sunt omnium Sempervivorum facultates) sed facie ἀειζων referre dicit, & Plinij alterum vel tertium dactylum, quem postremo cap. lib. XXI. Natur. Histor. describit, esse suspicatur, cui opinioni acquiesco.

Dactylus Plinij 2. 3.

COTYLEDON.

CAP. XLII.

UMBILICI VENERIS, siue Cotyledonis historiam alij tradiderunt: mei tamen instituti esse putavi (quandoquidem alteri ejus generi peculiare caput damus) hoc capite brevem illius descriptionem retexere.

Umbilicus veneris.

HABET autem multa folia à radice prodeuntia, summa tellure confertim stipata, in acetabuli formam tornata, hoc est, orbiculata, & in medio, umbilici instar, depressa, succulenta, tenera, inter quæ exit caulis non valde firmus, aliquot folijs præditus, non orbiculatis ut inferiora, sed longiusculis, & extremâ parte quæ latiuscula est, crassâque & succi plena, in tres

Cotyledon, Vmbilicus Veneris.

Cotyledon altera i. Sedum vulgare.

tres plerumque crenas divisis; ex quorum sinu procedunt interdum ramuli, qui, cum caule, à medio ad summum fastigium multis flosculis sunt onusti: longiusculis cōcavis & propendētibus instar pusillorum tintinnabulorum, coloris ex herbaceo candicantis, qui firmiter inhærentes, unà cum caule siccantur, & tandem pereūt: maturi flosculi occludunt parvas siliquulas plenas exili fusco semine, quod sponte decidens, numerosas circa matrem, & in vicinis, si quæ adfunt, vasis fictilibus, generant plantulas: radix est tuberosa, non bulbi modo efformata, sed potius orchidis pleniorē radicem referens, modò orbiculata, interdū tuberis aut Aconiti hiberni radici similis, ut illius instar confringi, & fragmentis pangi possit.

Sponte verò nascitur non modò in muris veteribus & parietinis: sed etiam in tectis, muris sive parietibus, ex argilla formaceis, saxi & rupibus, humi interdum solo fertili, ad Olearum, Chamæripes, & Corrudæ radices, atque etiam in annosis Suberis arboribus sponte crescētē observabam plerisque Hispaniæ & Portugalliæ locis.

GRÆCIS hæc planta κοτυληδών dicitur, ab aliquibus σκυτάλιον, ab alijs κυμβάλιον Dioscoride referente; Latinis Vmbilicus Veneris. Galli Latinos sequuti *Nombri de Venus* appellant; Salmanticensium vulgus *Vasillos*, id est, acetabula aut vascula nuncupabant à cava folij capacitare acetabulū referente.

Sacris ignibus, strumis, inflātionibus, pernionibus, illitu auxiliari, stomachi ardorem refrigerare, folia cum radice cōmanducata, calculos frangere, & urinam ciere, atque hydropicis ex melle dari, auctor est Dioscorides.

COTYLEDON ALTERA. CAP. XLIII.

ALTERIVS Cotyledonis nomine intellico Sedum majus vulgare, ex Dioscoridis mente, cujus in Austriæ montanis alia inveniebā genera nulli ex Neotericis Scriptoribus, quod sciam, observata, quæ hic ordine describemus.

PINGVIA, crassa, numerosaque habet Primum folia, circa radicem densa, Acetabulo alteri, sive Sempervivo vulgari majori (cujus iconem præfiximus, ut differentia conspici possit) similia, minora tamen, & in ambitu leviter dentata, succulenta, & gustu acido: inter quæ multa in ambitu capita è similibus sed minoribus folijs cōgesta exoriuntur, longis pediculis inhærentia, quæ tandem aucta in novas plantas efformātur: ex ipsius matris umbilico emergit caulis dodrantalis, foliosus, rectus, ferēs in ramulis florem alterius Cotyledonis instar albicantem, magnum, sex folijs cōstantem, cui succedunt siliquæ, seu vascula totidem angulis discreta, semine exili plena: radix Sempervivo vulgari majori similis, minus tamen

Natales,

κοτυληδών,
σκυτάλιον,
κυμβάλιον.

Nombri de
venus.
Vasillos.

Facultates.

Cotyledon al-
tera Disc.
Sedum ma-
jus vulg.

Cotyledon al-
tera 11.

tamen crassa, candicans, subinde novas plantas præter jam dictas è lateribus fundens. Frequens est in omnibus jugis urbi Viennæ vicinis, atque in Austriacis Stiriacisque Alpibus. Floret Julio.

Natales.

Altera specios.

2. ILLIS ipsis locis invenitur aliud genus huic valde simile, per omnia tamen minus, & cujus etiam folia magis sunt dentata.

Cotyledon altera III.

Cotyledon altera IIII. five Matth.

Cotyledon altera III.

CONFERTIS, frequentibus, pinguibusque sive crassis, atque in orbem digestis est etiam Tertium genus folijs, Superiore tamen minoribus, nec dētatis in ambitu, tametsi aliquantulum hispida appareant, sub quibus, è radicis capite, aliæ similes plantæ crassis fibris præditæ, in orbem sese propagant, & radices agunt: è matris umbilico, palmaris, nonnumquam etiam dodrantalis, exilit caulis, succulentus, rubescens, multis crassis succiq; plenis & mucronatis folijs cinctus, angustioribus quàm superiora, & mucrone purpurascēte, qui suprêmâ parte in ramulos dividitur, multis floribus superioris Cotyledonis alterius floribus formâ similibus onustus, minoribus tamen, duodenisque, ut plurimum, angustis, mucronatis, stellæque instar decussatis folijs constantibus, coloris ex rubro purpurascētis, totidem filiquulis in caput aut veluti coronam compactis, floris umbilicum occupantibus, & vicenis quaternis staminibus eam ambientibus: semen illis filiquulis sive loculis aded exile, ut oculorum aciem propemodum effugiat: radix mediocriter crassa & fibrosa est, alterius Cotyledonis modo. Plantæ quæ florem tulerunt, cum in hac tum in superiore intereunt, perinde atque in Cotyledone alterâ, sive Sempervivo majore vulgari, succedentibus matri reliquis in orbem prolibus.

Natales.

Crescit in Taurinarum Aspium jugis non procul Saltzburgo: ubi floret Julio, in hortis autem, in quos translata fuit cum reliquis ejus generibus, etiam Maio.

Cotyledon altera IIII.

HVIC etiam numerosa & conferta sunt folia, oblongis ligulis similia, crassiuscula, mucronata, nonnihil per ambitum crenata, candicantia, acido & subadstringente gustu: è quorum centro, seu medio foliorum exortu caulis interdum cubitalis, ut plurimum autem pedalis duntaxat, assurgit, superiore parte hirtus, brevioribus folijs inordinatim nascentibus septus, summo fastigio ex singulis foliorum alis pedicellos emittens, quibus insident bini aut terni flores colore albi, è quinque foliolis compositi, internè veluti sanguineis guttis aspersi, umbilico pallido & splendēte decem staminulis cincto: semen continetur in capitulis exile, nigrum: radix subest fusca, tenuis, fibrosa, cui, secundum matrem, multæ aliæ in orbem adnascuntur plantæ, ut integrum cespitem aliquando tegant, vulgaris Sedi majoris instar.

Nascitur

Nascitur non modò in Sneberg, sed & in reliquis Austriae & Stiriae Alpibus, saxis & scopulis inhaerens: in quibus floret Iunio & Iulio: at in hortos translatum, Maio: semen profert Iulio, aut maturius. Natales.

Istius Quarti generis Cotyledonis alterius descriptionem prætermittere non potui, licet à Matthiolo & alijs eius historia sit prodita, quia meo iudicio succinctior apud eos est quàm oportebat.

QVINTVM etiam genus invenitur affine Quarto, sed mollius, angustioribus & longioribus folijs, non dentatis, sed alba duntaxat lanugine hirsutis, minus etiam incanis, brevioris crassiorisq; pediculo & multis folijs septo, quæ plerùmque tam supernè quàm infernè non nihil hirsuta sunt: paucioribus floribus hinc inde secundùm caulem ad singulas alas sparsis. Cotyledon altera.

Observabam hoc genus in Etscherianis jugis, mense Iunio suis floribus onustum. Natales.

GRÆCIS vocatur ἑτέρα κοτυληδών ea planta quam vulgus Herbariorum hæcenus pro Sempervivo majore habuit: Latinis Cotyledon altera. Eandem licentiam sibi sumpsit in Quarto hujus genere, quam in Duodecimo Sedis minoris genere, qui Historiam illam Generalem Plantarum scripsit, vult enim Phyllum Thelygonum Dioscoridis hoc esse, quemadmodum illud Arrhenogonum. ἑτέρα κοτυληδών.

DIOSCORIDES porrò Cotyledonem alteram scribit ad eadem utilem esse, ad quæ Sempervivum commendatur. Facultates.

RHODIA RADIX.

CAP. XLIIII.

MEDIAM quandam naturam obtinere quodammodo videtur Rhodia radix, inter Cotyledonis alterius priora genera, & Telephium vulgo nuncupatum: sed Telephio magis affinis judicari queat. Propterea illi peculiare caput inter utramque stirpè dare volumus: non quod ejus historiam tradere habeamus in animo, vulgaris enim est notitiæ, atque ab alijs descripta. Quia tamen aliquoties sponte crescentem conpexi & erui, facere non potui, quin illius mentionem facerem. Rhodia radix.

Illam autem maximâ copiâ nascentem observabam in scopulis jugi Durrenstain, cujus in hac Stirpium historiâ crebro meminimus, & florem variantem mensibus Iulio & Augusto: nam quædam plantæ illum pallecentem habebant, aliæ veluti rubescentem: semen in exiguis vasculis, quemadmodû in Telephio, exile, quasi scobis instar. Quæ in hortis ali solet, maturius floret. Natales.

VOCATUR porrò hæc planta Græcis ροδία ῥίζα, Latinis Rhodia radix, quod resiccata ejus radix, rosam redoleat: eodè nomine Officinis nota. Montani pastores, ubi sponte nascentem observabam, etiam ab odore rosæ, illam appellare noverant Rosen wurz. ῥοδία ῥίζα.

DIOSCORIDES capitis doloribus utilissimam esse tradit, si rosacei momento commixta, fronti & temporibus imponatur. Rosen wurz. Facultates.

TELEPHIVM.

CAP. XLV.

NON ignoro ambiguum esse, an quas hoc capite describam plantas, commodè ad Telephij historiam accommodari possint: cum tamen illarum pleræque, apud rei Herbariæ scriptores tale nomen obtinuerint, malui illud retinere, quàm nullo nomine donatas eas relinquere.

HABET autem Prima, duos, tres, pluresve caules ex radice prodeuntes, cubitales, succulentos, in latus se inclinantes, in quibus ordinata sunt folia, hoc est, ex intervallis bina semper adversis pediculis nascentia, crassa, succi plena, ut in Crassulâ majore, sed majora, & magis carnosa; flos in extremis ramis quasi umbellatim nascitur, quemadmodum in Crassulâ majore, pallidus: radices illi plurimæ, glandulosæ, Crassulæ vulgari similes. Telephium 1. sive Hispanicum.

Nascitur in Hispaniæ umbrosis quibusdam locis: unde ad Belgas delata, facile comprehendit & aucta est: valde enim vivax est, ut etiam rami in terram depacti statim radices Natales.

Telephium I, Hispanicum.

Telephium II, vulgare.

agant: eam ob causam, pauci apud Belgas erant horti, cum illinc excederem, in quibus non aleretur. Floret cum Crassula.

Telephium
Austriac.

Illi omnino similem, modo eadem non sit, ad Austriacarum Stiriacarumque Alpium radices, locis umbrosis sponte nascentem inveniēbam.

Telephium
vulgare si-
ve II.

ALTE RA, quæ vulgo Fabaria & Crassula à foliorum crassitudine dicitur, promit etiam plures à radice caules, succulentos, pedales aut ampliores, satis fragiles, & folia in illis inordinata, sive hinc inde sine ordine per caulem sparsa, crassa quidem & succulenta, Hispanici Telephij folijs tamen minora, frequentiora & magis conferta: flores in summis caulibus congestos, coloris albi; radix nodosa est, & multis veluti napis constans, ut superior: cum quâ etiam floret.

Telephium
III. purpu-
rascente
flore.

Alitur hæc in hortis, sponte etiam in veteribus muris Septentrioni expositis nascentem observabam.

Telephium
IIII.

TERTIA huic non valde dissimilis, à me inspecta ad agrorum margines inter vepres nascens, viâ cavâ & umbrosâ non procul à Rotenburgo Hassiæ oppido ad fluvium Fuldani sito, cui rariora tamen erant folia; flores etiam superioribus colore dissimiles, qui ex purpurâ rubescentes erant.

QUARTAM observabam anno MDCXC, in montibus illis Francofurto vicinis, & quâ Septentrionem spectat, oppositis; eam in hortum transferebam, ubi mihi singulis annis egregiè floruit, aliarum tempore.

EX radice autem crassiuscula, & bulbis instar parvorum naporum, multisque etiam fibris prædita, aliquot singulis annis (nam vivax est) produxit caules cubitales, quibus innascuntur folia satis frequentia, inordinata Secundæ folijs pænè similia, crassa, succulenta, in ambitu tamen nonnihil crenata & veluti sinuosa: summæ virgæ comam, umbellæ instar, flosculorum quinque foliolis constantium, ferunt, coloris gratissimi ex rubro purpurascens, quibus evanescentibus, succedunt capitula pentagona, in quibus tenuissimum, instar scobis, semen, fuscum: ingruente hieme marcescunt illi caules & pereunt.

Telephium v.

HVIC non valde dissimilis videtur, quam Lobelius exhibet purpureo flore præditam, nisi radicem haberet paucioribus (ut mihi quidem videtur) napis constantem.

Telephium
VI.

PEREGRE ad nos mittebatur, dum Machliniæ commorabar, Sextum genus, non Telephij, sed alterius plantæ nomine: si quis tamen accuratius observabit, asserere auisim, iudicaturum nullam ex prædictis proximius ad Telephij à Dioscoride nobis propositi historiam accedere, quàm istam: habet enim cauliculos humi procumbentes instar Portulacæ, folia illis fere patia, coloris ærugineum quodammodo referentis: flores in extremo caule confertim

Diosc. forte

Telephium v. purpureo flore.

Telephium vi. Cepra Pancij.

Telephium legitimum Imperati vii.

confertim nascentes instar florum Crassulæ sive Fabariæ, coloris purpurascens: multas habet radices fibrosas, atque ipsi etiam caules procumbentes facile fibras agunt, perinde ac Semperviva illa prima minora. Hoc autem peculiare habet ista plâta, quod nulla hiemis injuriâ offendatur, sed brumam & pruinas contemnens, perpetua in suo vigore & viriditate permaneat.

SEPTIMUM Telephij genus, mihi Viennæ Austriæ natum anno M D XXV. semine Florentia misso à Josepho de Casa bona: postea etiam Francofurti ad Mœnum crevit Ioanni Mylero Pharmacopæo semine, quod acceptum Neapoli à Doctissimo humanissimoque viro Ferrante Imperato Telephij legitimi nomine ipsi cõmunicabam: ex cujus Myleri horto plantam unam eruebã, quam pictori exprimendam darem. Siccam verò hujus plantam etiam ad me Francofurtum mittebat cum alijs stirpibus Amplissimus vir Iac. Anto. Cortusus, Ignoræ adscriptâ notâ, quam tamen apud eos frequentem in hortis nasci assereret.

MULTAS autem à summo radicis capite producit tenues virgas, summâ tellure diffusas, pedales, interdum breviores, aliquando longiores, non sunt enim omnes æqualis longitudinis, quas incõdito ordine sepiunt multa folia, præsertim novellas, & quæ nondum florem ferunt (nam quæ flores dant, rariora

Telephium
vii sive le-
gitimum Im-
perati.

plerumque habent folia) minora quàm reliquorum generum, minus crassa, neque adeo succulenta,

culenta, neque adeo fragilia, coloris quidem viridis, cui æruginæ quidpiam admixtum fit: extremæ virgæ, multis flosculis quinque foliolis albis constantibus, & confertim nascentibus, onusta, quibus marcescentibus succedunt angulosa vascula exili, fusco semine plena: radix minimi digiti crassitudinem interdum acquirit, lenta, candicans, in aliquot ramos divisa, & quibusdam fibris donata, vivax, & singulis annis plures novas virgas producens, veteribus corruptis. Floret cum Crassulis.

Nomina.

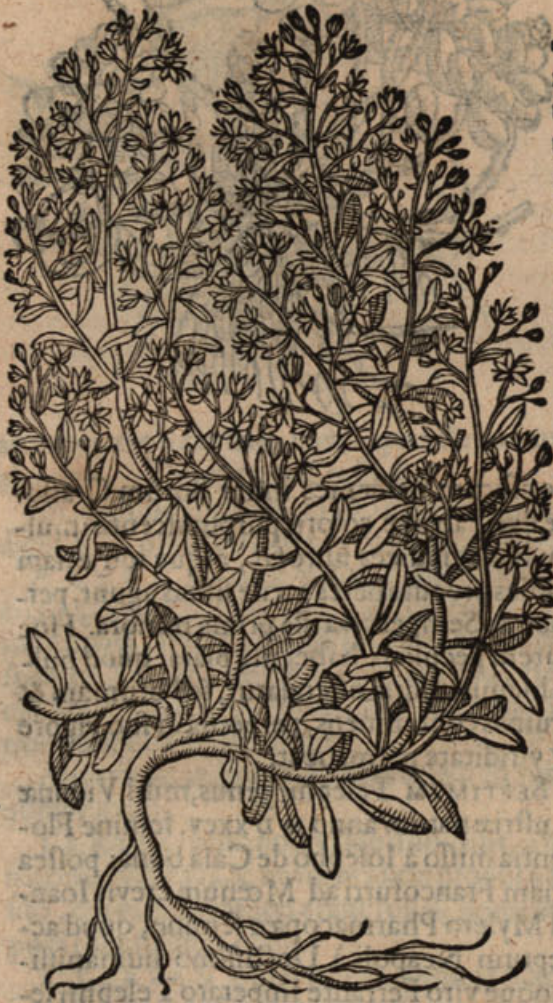
PRIMUM genus vocabant Telephium Hispani: Crassulis sive Fabarijs adnumerandum: nam facie & facultatibus respondent, priora quatuor genera. Non ineptè tamen ad Telephij classem referri etiam possint, præsertim Sextum, ut dixi, genus, nobis, ante multos annos in Belgicam missum à C. V. Alphonso Pancio Ferrariensi Medico Cepæ nomine, Germani Secundum, & Tertium genus Enabentraut/Wundkraut/Settheime/Schmerwurtzel. Quartum Enabentraut weibte appellant: Galli secundum Orpin. Græcis Telephium dicitur τηλεφιον.

Facultates.

TELEPHII autem folia, teste Dioscoride, senis horis illita, vitiliginem sanant, sed postea locus hordeaciâ farinâ illini debet: peruncta ex aceto in sole, idem quoque præstant, sed ubi inaruerunt, absterguntur. An porro Telephij genera hoc capite descripta, similibus facultatibus sint prædita, me latet. Hoc autem observavi, priora duo genera, ab crucis non minus plerumque infestari solita, quàm Brassicas.

Cepæ Matthioli.

Cepæ.

Facultates.

Bistorta major.

Britannica Diosc. forse.

Bistorta alpina minor.

Natales.

SED quoniam in Cepæ mentionem incidimus, frequens in Belgicis hortis ali solebat, semine ex Italiâ misso nata plâta illa, quam Matthiolus pro Cepæ proposuit, cauliculo dodrantali, ex parvâ & inutili radice prodeunte, in terram procubente atque in multos ramulos fisso, cui ad singulas alas adnascuntur folia crassiuscula Portulacæ folijs minora & angustiora: summis deinde ramulis albi flosculi quinque foliolis constantes, quibus succedunt tenuia, ut in Crassulis, capitula exili, scobis instar, semine plena. Annua autem est, singulis annis deciduo semine sponte resurgens. Sitne verò legitima Dioscoridis Cepæ nec ne, hæreo, atque aliorum acriori iudicio relinquo.

CETERVM Dioscorides, sive Cepæ folia, in vino pota, urinæ stillicidio, & vesicæ scabie laborantibus opitulari scribit, maximè autem id præstare, si cum decocto asparagi quem *μαύραριον*, hoc est, corrudam vocant, bibatur.

BISTORTA.

CAP. XLVI.

AD Austriacarum & Stiriacarum Alpium juga, acclivibus locis & circa scopulorum radices sponte nascitur Bistorta illa major quæ vulgo in hortis ali solet, folijs pænè Rumicis, infernè incanis, nodoso caule, spicato flore subpurpureo, quæ fortasse non incommodè Dioscoridis Britannica censerî possit. Ejus iconem hic subjunximus, quia de altero ejus genere pu-

milo nobis, in hoc capite, erit sermo.

CAULICVLVM autem promit dodrantalem interdum, sed ut plurimum palmarem, tenuem, geniculatum, gerentem summo fastigio exiguam, candicantium flosculorum spicam: folia vulgaris Bistortæ majoris folijs multò minora, unguis humani latitudinem raro excedentia, nonnumquam tamen paulò majora, longa, dura, venosa, per oras reflexas venulis quibusdam ita distincta, ut serrata videantur, superne virentia, infernè verò incana, non secus ac majoris folia: excusso flore, qui albus est, paulo grandior fit spica, quæ plerumque simili, quo major, semine onusta est, non raro tamen, seminis loco, multa foliola brevialia & viridia in capitula congesta profert, quibus sponte decidentibus, plantulas ejusdem generis in eadem in quâ alebatur areolâ, & vicinioribus natas sæpe vidi: radix vulgari longè minor, contorta tamen & geniculata, foris nigricans, intus alba, multis tenuibus fibris capillata, gustu, uti tota planta, adstringente.

Nascitur in summis Austriacarum & Stiriacarum Alpium jugis tenui gramine vestitis: floretque Julio. In hortos verò translata (ubi formam & magnitudinem non immutat) maturius.

Bistorta major.

Bistorta minor.

CERTVM est ij dem facultatibus esse præditam, quibus major: de quâ multa alij Scri-
ptores, quæ non est operæpretium hîc repetere.

Βρετανικὴν porro Britannicam, vim habere adstringentem, privatim depascentibus oris & Britannica
facultates.
tonsillarum ulceribus accommodam, & valere ad reliqua quibus adstrictione est opus, scri-
bit Dioscorides.

RVMICIS autem, qui huic plantæ congener videtur, non minus varia genera observa-
re memini in jugis illis Alpium Austriacarum & Stiriacarum, quàm in alijs Regionibus
inveniuntur.

Ατ ὄξαλιδος, Oxalidis genus in jugo Wechsel observabam, sativo multò majus, folijs Oxalis maxi-
ma mōiana.
valde amplis: cui hoc peculiare erat, ut in caulis nodis & geniculis, subinde veluti tubera
quædam adnascerentur, è quibus folia tandem sese explicarent: quæ tubera tellure obruta
(periculum enim feci) sui generis plantas protulerunt.

NASCITVR etiam in omnibus illis jugis, præsertim circa humidiora illa loca, ad quæ Rumex lati-
folius vulgo
Rha affirma-
tus.
armenta, stationem istic habentia æstivis mensibus aquationis gratiâ convenire solent, fre-
quentissimè, magnum illud Lapathum amplis & circinatis quodammodo folijs, nonnullis
perperam Rha estimatam. Sed non habet radicem qualis vulgo pingitur, Raphani aut Hip-
polapathi modo in terram profundè demissam: imò summâ tellure Acori fere & Iridum
instar jacet, brachiali interdum crassitudine, fibris subinde se firmans, antè ut Acorum,
& Polygonata augmentum sumens & progrediens, intus ex luteo purpurascens. Ea resicca-
ta, Rha substantiam æmulatur, nec minus eo inficit.

ARISTOLOCHIA.

CAP. XLVII.

TRIA Aristolochiæ genera Dioscorides constituit, rotundam, longam, Clematitin:
Plinius quartum addit, pistolochiam.

ROTVNDÆ unicam speciem veteres faciunt, Anguillara plures inveniri scribit, ego bi-
nas dumtaxat observavi.

Prior multis ex una radice germinibus, cubitalibusq; interdum palmitibus constat, qua- Aristolochia
rotunda 1.
drangulis, quibus, ex intervallis, folia inhaerent, mediæ inter malvæ & hederæ folia magni-
tudinis, mollia, venosa, colore ex viridi nigricante, brevi pediculo: his incumbunt oblongi
flores, cavi tubæ instar, ex purpura nigri, teste Dioscoride, quorum labrum prominulum,
seu extrema pars, latior est, quàm in longæ aut clematitidis flore, & tota nigricans: his succe-
dit fructus rotundus, parvi Melopeponis forma, qui multa grana continet ordine disposita,
lata,

Aristolochia rotunda 1.

Aristolochia longa 1.

lata, nigricantia, intercurfantibus quibusdam membranis, & materiâ etiam fungosâ, albâ, singulis granis interposita, quod reliquis Aristolochiæ generibus commune est: radix est ampla, tuberosa, rugosa, foris fusco, intus buxco colore prædita, cortice crasso, & (ut Theophrastus ait) carni adhærente.

Natales.

Crescit pingui solo, in pratis & humidioribus agrorum marginibus Hispaniæ, Narbonensis Galliæ, & sicut intelligo, etiam Italiæ. Floret calidioribus regionibus incunte Vere, in Germaniâ & Belgicâ non nisi Maio & Junio.

Aristolochia rotunda 11.

Altera ramulos seu palmites habet prioris, sed frequentiores & breviores; folia longæ quidem formam & colorem æmulantia, sed majora, longioréque pediculo quàm superioris fulta: florem ex albo purpurascens, interius fuscum, Longæ flori panem similem: ejus fructus priore longior, pyri in modum turbinatus, graciliore quàm in illa meta: semen planum, minus priore & rufum: radix superiori similis, cortice tamen magis flavo.

Floret paulò maturius superiore, omnéque semen ferè abjecit, quando prioris maturefcere incipit. Hanc non nisi campestribus & inter segetes sponte nascentem conspiciebam, deinde cultam in horto Pharmacopæi cujusdam Viennensis, cui, atque etiam ipsis Doctõribus, ignotum erat primum genus, quemadmodum & cetera Aristolochiæ genera; præter Clematitiam primam Superiore firmior est, & injuriarum hiemis tolerantior.

Aristolochia longa 1.

LONGE cauliculi etiam quadranguli, duos palmos longi, interdum longiores, in multos ramos divisi, humi, uti Rotundæ, diffusi: folia quàm illius minora, firmiora, dilutioris coloris, longiore pediculo fulta. Soldanellæ foliorum panem forma: flos similiter oblongus, concavus, ex viridi candicans, Rotundæ alterius florum effigie, sed extimâ parte, coloris magis herbacei, intus, ut reliquorum, villis obsitus: fructus pyri in morem turbinatur, sed nõ ad eò tenui metâ, ut alterius rotundæ fructus, qui maturitate dehiscens semen ostendit latum, rufum, & tandem fuscum. Hujus radix digiti crassitudine est Dioscoridi, & dodrantali longitudine, quod de triennibus & junioribus plantis intelligendum autumo: nam adultarum longè amplior magnitudo, etenim multas eruere memini, quæ crassitudine brachium, longitudine pedem æquarent. Adultæ verò omnes plerumque extrema parte obtusæ sunt, & æqualis ferè per totam longitudinem crassitudinis, subinde tamen cuspidate ramosa: juniores gracilescent, multasque fibras habent.

Natales.

Provenit campestribus locis inter segetes, & quibusdam vinetis in Narbonensi Galliâ: memini & novo vere florentem eruere in insula medijs in stagnis sitâ, ubi templum Magalona nuncupatum, olim Episcopi Mompelliani sedes, circa oppidulum Villa nova nominatum, secundo à Mompellio miliari.

Quædam

Aristolochia Clematidis vulgaris.

Aristolochia Clematidis Batica.

Quædam etiam differentia in Aristolochiâ longâ observari potest : nam illius quam in Hispaniâ observabam (tametsi Gallicæ fere per omnia similem) flos à diligentius inspicientibus nonnihil differre deprehendetur, quippe cujus extima pars interiore parte purpurei coloris sit, qui in alia herbaceus: Hispanicę item radix extremâ parte non est gracilis in novellis plantis, ut altera, sed plerumque obtusior, & ipsa radix brevior.

Aristolochia longa L.

Nascitur in Hispanijs inter vites, regno Valentino frequentissima, ubi Martio florentem & jam semen perficere incipientem eruebam: Vtraque autem cum in Germaniâ, tum in Belgicâ frigoris est impatiens, & diligenti curâ adservari debet. Aliquoties Viennæ periculum facere volui, an hiemem in horto ferre posset, etiam abietis frondentibus ramis tecta, ut reliquæ, quas hac ratione conservare solebam, plantæ: sed operam lusi, & semper corruptæ sunt. Itaque accepto damno prudentior factus, in vasis fictilibus postea semper alui.

Natales.

CLEMATITIS præcedentes magnitudine superat, caulem habet firmiorem, rotundum, striatum, supra cubitalem altitudinem assurgentem: hujus folia reliquarum folijs multò ampliora, ex viridi pallescentia, longo pediculo fulta, formâ Longæ, vel potius Rotundæ alterius folia referentia: flos pallidus, copiosus in singulis alis, qui in alijs generibus singularis, longæ floris formam quodammodo referens, quo evanescente succedit fructus reliquarum fructu major, exigui mali magnitudine, semen continens quale est reliquarum Aristolochiarum, sed majus. Hujus radix, quæ reliquis cum gravitate quadam est odoratior, tenuis & ad minimi digiti crassitudinem nunquam accedens, longè latèque serpit, & altissimè sub terrâ mergitur, adeo vivax, ut etiam frustulatim concisa, facillimè renascatur, & magna difficultate eruat: quâ de causâ subinde molestiam ijs adfert, qui illam semel in suos hortos receperunt.

Aristolochia Clematidis vulgaris.

Editiora amat loca, & nonnullis Narbonensis Gallicę vinetis adeo frequens est, ut vina ab illius odore vitium contrahant. Invenitur & in plerisque alijs Gallicę, Hispanicę, Vngarię, Germanicę superioris & inferioris, locis. Floret cum reliquis.

Natales.

ALIVD Aristolochiæ genus circa Hispalim itinere Olyssipponensi, plurimisque alijs Baticę locis, in dumetis, vepribus, & vetustis quibusdam oleis sponte nascens observabam, quod ad Clematitin meritò referri posse videtur.

Id longa, ramosa, tenuia, striatâque habet sarmenta, quibus vicinas sepes & interdum arbutulas superat, ijs se cõvolvens & implicans Convolvuli aut Lupuli modo. Folia illi reliquarum Aristolochiarum folijs similia, seu potius generis illius Apocyni, quod in maritimis nascens, Mompelliani Scammoneam meo tempore appellabant, extremo mucrone acumina.

Aristolochia Clematidis Batica.

acuminato, supernè lævia & viridia, infernè ex purpurâ albicantia, longo pediculo innixa: flos Aristolochiæ longæ incurvus, oblongus, ex purpurâ nigricans, intus tenui lanugine plenus, longissimo omnium pediculo insidens: fructus (ut ex illius rudimento colligere licuit) reliquarum Aristolochiarum fructui similis, tale etiam esse semen, ex eo quod Doctis. Vir Simon de Tovar mittebat observavi, fructus verò æque magnus ac in Clematitide vulgata, & à pediculo dehiscens: radix prælonga, sarmenticia, Smilacis asperæ instar (cum cujus crassioribus fibris magnam habet affinitatem) nunc per summa serpens, mox altè sub terrâ se condens, pallidi coloris, non ingrati saporis, gustata enim, aliquantulum adstringens deprehenditur, & manifestæ acrimoniæ. Tota planta odorata est.

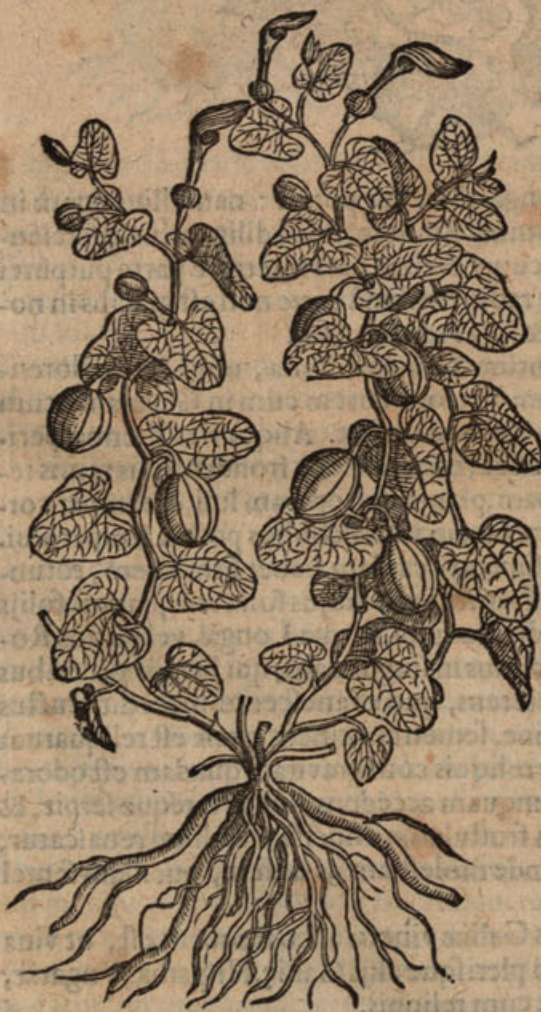
Natales.

Nascitur pingui solo, ijs quæ commemoravi locis, semper istic virens & Ianuario Februarioque florens: etiam circa Cordubam mihi observata.

H V I V S neminem facere mentionem scripsi, cum Hispanicarum quarundam Stirpium Historiam publici juris facerem, præter unum Petrum Bellonium, qui eam in Cretâ observasse scribit lib. I. Observationum cap. xvii. Idem nunc denuo assero: nec me mover, quod, qui Generalem illam Plantarum Historiam Rovilianis typis Lugduni expressit, scribat. Hujus neminem meminisse ait Clusius præter Bellonium &c. Dodonæus tamen eandem Clematitidis nomine depinxit &c. Fatetur Clusius, sed à se acceptam, & totam adeo Aristolochiarum historiam, cum Purgantium historiam meditaretur Dodonæus, ipsi liberaliter (ut & pleraque alia) communicasse ait. Sed & ipse Dodonæus istic expressè refert, circa Hispalim plurimisque alijs Beticæ locis, in dumetis & vepribus Carolum Clusium offendisse: addit Clusius toto etiam decennio, ante quàm ille Purgantium Historiam evulgaret. Et unde quæso hæc hausisset Dodonæus, qui tum temporis pedem è Belgicâ numquam extulerat, quàm ab his qui peregrinas lustrassent regiones? Sed ea est quorundam supina negligentia, ne dicam, sôcordia, ut solâ iconum inspectione contenti, tantum otium non sumant, ut ipsarum Stirpium historiam legere dignentur. Sed de his satis: redeamus ad Aristolochiarum Historiam.

Pistolochia.

Pistolochia.

Natales.

Aristolochia
peregina
Rauwolfij.

Rhasus, Rumigi.

PISTOLOCHIA cauliculos magna ex parte pedales habet, nonnumquam majores, angulosos, striatos, & ut Aristolochia Longa, ramosos, tenuiores tamen: folia Longæ folijs non dissimilia, nigriora, minora, magis rugosa, & aliquantulum in ambitu sinuosa: florem Rotundæ priori formâ æqualem, minorem tamen, & aliquando nigrum, interdum ex herbaceo flavescens: fructum Rotundæ primæ fructus effigie, verum minorem: semen etiam simile: densis est radice capillamentis, junci, ut rectè Plinius ait, plenioris crassitudine, buxæo colore.

Oritur in Olivetis, & petrosis Hispaniæ Galliæque Narbonensis locis. Serius floret reliquis Aristolochiarum generibus: ac hoc peculiare ejus fructus habet, ut, dum maturuit, eâ, qua pediculo adhæret, parte, dehiscat ut in Bætica Clematitide: longæ verò, & reliquarum, ab extremâ.

Novvm autem & peregrinum Aristolochiæ genus circa Halepum Syriæ inter oliveta observabat C. V. Leonhardus Rauwolfius Augustanus Medicus, cujus meminit Lib. I. sui Hodæporici cap. ix. ab incolis *Rhasus* & *Rumigi* appellatum.

Id odore quidem præditum, sed illo ingrato, habebat quatuor cauliculos albicantes, prope radicem fili instar graciles, quibus circa superiorem partem utrinq. inhærebant septem vel octo folia sibi invicem objecta, tenella, cinerèi

coloris, magnitudine & incisuris florifloræ Filicis folijs valde similia, nisi quod in fima parte & cauliculis proxima, rotundas veluti auriculas adnatas haberent, ut in minori Salviâ: inter inferiora verò folia, quæ paulo majore interstitio ab invicem distant, flores Aristolochiæ, aliquanto tamen majores, colore magis fusco, & longiore pediculo subnixi: radix satis profundè demissa, nostro Pyrethro plane similis, gustu amara, unde colligere licebat, eam siccare, & nonnihil calefacere.

Nomina.

Hæc porò planta Græcis ἀριστολογία nuncupatur, quod, ut refert Dioscorides, ἀριστὰ τὰς λογείας,

λοχίαις, id est, optima puerperis existimetur: Romanis Plinio teste, Malum terræ. Sed id nomen rotundæ potius convenit, quæ Græcis ἀριστολοχία στρογγύλη, ἢ θήλαια, Aristolochia rotunda & femina vocatur. Secunda ἀριστολοχία μακρά ἢ ἄρρη, Aristolochia longa & mas appellatur, item à nonnullis δακτυλίτις, dactylites. Tertia κληματίτις, Clematitis, quasi Sarmentitia cognominatur: & primum quidem ejus genus, à plerisque, pro legitimâ Longâ usurpatum, Gallis *Sarrasine*, Narbonensibus *Fauterne* dicitur, Germanis *Dstertuzer*. alterum autem ejus genus Bœticæ rusticis ineptè *carça parilla*, quasi rubus viticula. Quartam Plinius Pistolochiam vocat, quam nonnullos à numerosis radicis capillamentis πολύριζον cognominare scribit lib. xxv. cap. viii.

Malū terra.
ἀριστολοχία
θήλαια.
ἀριστολοχία
μακρά.
δακτυλίτις.
κληματίτις.
Sarrasine.
Fauterne.
Dstertuzer.
carça parilla.
πολύριζον.
Fauteritium.

CETERVM Aristolochiæ radix teste Galeno lib. vi. de Simp. Med. facult. multo est ad medicationes utilissima, amara & subacris. Sed ex illis omnium subtilissima est rotunda: Longa minus quidem tenuitatis obtinet, quàm Rotunda, abstergens ac digerens, sed non minus calfaciēs, imò forsan plus etiam. Itaque in quibus usus est modicæ absterfionis, comoda est longa: at in quibus crassum humorem validius extenuare oportet, illic usus est rotundæ. Quæ Clematitis appellatur, fragrantior est, itaque eâ ad unguenta utuntur unguentarij, sed ad sanationes infirmior.

Paulus Ægineta Aristolochiam Clematitin inter medicamenta simplicia quæ bilem purgant, recenset. Aëtius Tetrabibli primæ sermone tertio, pituitam ac bilem evacuare testis est.

Clematidis autem primæ, sive vulgatoris folia, inter plana saxa confracta & trita, ligneas affulas, spinâque corpori infixas adposita, valenter extrahere, inflammationes subsequutas curare, experimento didicerat doctissimus vir D. Michael Lingelius, Medicus & Professor Viennensis.

Plinius, Pistolochiam convulsis, contusis, ex alto præcipitatis, radice potâ ex aquâ, utilissimam esse tradit.

ARISARVM.

CAP. XLVIII.

DVORVM est generum Arisarum, tamen Veteres unici historiam posteritati reliquerint.

Arisarum latifolium i.

VNUM, Hederæ aut Smilacis ferè folia habet, tria aut quatuor, viridia, mollia, fatis tamè carnosâ, acris saporis, oblongo pediculo innixa, anteriore parte, qua pediculo adherent, utrimque pinnata, Ari foliorum instar, sed obtusioribus & quasi orbiculatis angulis: inter quæ pediculus duas uncias longus, multis rubris maculis distinctus emergit, cui oblongus flos insidet, monachalis cuculli sive Aristolochiæ floris modo efformatus, amplior tamen, extremâ parte fulci coloris qui deorsum radiatim redit, in ceteris albus, caninum olens, pistillum obtusum, incurvum, & veluti ex cucullo prospiciēs continens, ut pictura demonstrat, quæ ex illâ, quam ipse cû plerisque alijs in Hispanicâ meâ peregrinatione observatis exprimebam, fideliter delineata est: radix rotunda, globosa, Ar minor, foris nigricans, intus alba, aliquando etiam tuberosa & oblonga, initio dulcis, deinde acris, minùs tamen Ari radice (licet veteres contra sentiât) fibris aliquot supra eam expansis, ut in Orchidibus.

Arisarum latifolium i.

Aliud ejus genus etiam invenitur paulò amplioribus folijs, & rotundioribus aliquantulum atque mollioribus, pluribus tuberculis se propagans, oblongâque & crassâ radice sæpius in latum & obliquum spargens.

Arisarum latifolium alterum.

ALTERVM diversâ prorsus est formâ: nam ejus folia longa sunt, & angusta, instar ferè Plantaginis angustifoliæ foliorum, viridia, splendentia, quina, aut sena, post quæ flos seu cucullus longior & mucronatus, retrorsum inflexus & albicans prodit, è cujus rima oblongus veluti vermis exilit, spithamæ interdum longitudine, inflexus, coloris aut purpura/centis, aut ex purpureo virescentis, non ille quidem obtusus extrema parte, sed mucronatus: fructus racemi instar confertus, albus (non ruber, ut quidam, qui non observarunt, prædidere) vix terrâ emergens suo tempore subsequitur.

Arisarum angustifolium.

Arisarum angustifolium.

Natalis.

Arisarum, & Aris.

Iaro. Frailillos.

Latifolium in collibus Lusitaniae frequens salebroso & lapidoso solo, in sepibus & iuxta vias: ubi Novembri & Decembri floribus suis praeditum eruebam, atque etiam nonnullis Beturiae locis solo foecundo & pingui, secundum publicas vias & hortorum aggeres, ubi Ianuario & Febuario. Alterum autem illius genus umbrosis locis nascebatur ad Olearum radices pone urbem Vlyssiponem. Inde in Belgicam translata, numquam florere voluerunt: imo nisi magna diligentia & cura, fidelibus, ut plerumque alie plantae ex ferventioribus regionibus delatae, adserventur, pereunt.

Angustifolium sponte nascens non vidi, sed ad nos peregre delatum, in hortis alebamus cum in Belgica, tum Viennae Austriae: florebat Vere: Julio & Augusto sine folijs fructum proferebat. Vivax magis hoc est, neque tanta cura indiget. Illud anno M. D. XCII. accipiebam ab Imperato, Neapoli missum.

GRAECVM hujus plantae nomen est ἀρισάριον ἢ ἀρίσις: Latinum, Arisarum: sed & Aris Plinio dicitur, qui eam duplicem facit, albam gemino caule, alteram uno tantum. Lusitanis Iaro dicebatur, quod nomen etiam Aro commune est. Amatus Lusitanus Frailillos, id est, fraterculos Hispanis appellari asserit, quia, forte, ejus flos monachalem cucullum aemulatur.

Arum Byzantinum.

Facultates.

Arum Byzantinum.

ILLITV nomas sistere tradit Dioscorides, & ex radice collyria fieri ad fistulas efficaciam. Amatus addit Germanos inferiores contra pestis contagia uti: quod satis mirari non possum, quandoquidem ejus tempore Arisarum toti Belgicae fuerit incognitum, & anno demum M. D. LXV. quo illud Antuerpiae ad amicos Olyssipone mittebam mense Ianuario, istuc innotescere ceperit Latifoliu. Angustifoliu vero post meum ex Hispanijs reditum ex Italia primu accipiebamus.

ARVM BYZANTINVM.

CAP. XLIX.

CVM ante aliquot annos hujus Ari tuber cum alijs tuberibus bulbisq; Constanti-nopoli allatis, Viennae acciperem, habebam, utrum ad Ari, an Arisari genus referrem: deinde cum folia proferre cepit, primis duobus annis pro Arisaro latifolio habui, ducente me in eam sententiam foliorum quadam similitudine. Nam ea conspiciebam satis ad Arisari latifolij folia accedentia, nec valde mucronata, sed potius orbicularem figuram referentia: nec radicem valde dissimilem. Verum postquam ea augeri cepit, digitalem longitudinem adquisivit, multis tuberculis inaequalem, & uncialem aut ampliore crassitudinem, multasq; proles adnatas habuit:

folia item protulit longè majora, ad Ari foliorum formam plurimum accedentia, nec illis minus splendèntia supernè & infernè: ejus autem florem dumtaxat videre contigit anno

M. D. XCVI.

M. D. XCVI. licet toto octennio ante aluiffem, fingulis annis novo vere emergentem, atque interdum etiam ante brumam. In vernis tamen folijs quandam differentiam observabam, non quod ad formam & figuram attinet, sunt enim illa prorsus similis formæ, sed inæqualis magnitudinis & (quod valde mirabar) in quibusdam plantis, licet ex eadem matre abruptis (unicum siquidem tuber Constantinopoli accipiebam) folia erant nigris aliquot exilibus maculis distincta, alia minimè: tum etiam flos colore variat, nam plantæ maculis nigris notata folia habentes penicillum purpureum folliculo inclusum habuerunt, aliæ verò candidam Maio mense anni M. D. XCVI. atque postrema folia ante brumam plerumque germinare solent, alterius novo vere dumtaxat.

COLOCASIA.

CAP. L.

QVATERNA aut quina habet folia, *Colocasia* carnosa Nymphææ foliorum modo, sed nervosa admodum, & pluribus venis si- ve fibris eminentioribus exteriore parte contexta, incanâque amplissima, ut plerumque Personatiæ folia magnitudine superet, numquam madentia, etiam si aquis immergantur, longis, crassis, firmisque pediculis subnixâ: radice crassa, magnâ, duplici ut plurimû, & lagenulæ instar efformata (tales certè eruebam plerasque radices ad Monasterium Pera longa, & ex illis hanc iconem ipse istic exprimebam) quæ alijs ad latera adnatis se propagat, & fibris aliquot nititur.

Frequens est multis Lusitanix locis circa *Natales* rivos, ex Africâ, ut intelligebam, primum eò delata. Videbam etiam omnium maximam, & amplissimis folijs Hispali in arcis Regiæ horto: ubique tamè vel florem, aut fructum ferre negabant: percõtabar enim serio, quia nullum in omnibus plantis florum rudimentum aut vestigium conspiciebam.

LVSITANIS Mauritanos sequutis *Inhame* *Inhame* perperam dicebatur, Bæticis *Alcoleaz*, quæ *Alcoleaz* vox proculdubio à Colocasia deducta est, Castellanis *Manta de nuestra Señora*, id est, *Manta de N. Señora* Chlamys D. Virginis (à folij nimirum amplitudine) quæ tamen appellatio, illi etiam Tussilaginis generi, quod vulgo Petasites

æstimatur, communis est. Cùm verò hæc planta plerasque noras cum veterum Colocasiâ communes habeat, nihil aliud mihi persuadere possum, quàm illam ipsam esse, quæ Græcis *κολοκασία* dicitur: nec me movet quod alij Arum Ægyptium appellare maluerint. Nam *κολοκασία* per Lusitaniam valde à mancipijs Æthiopicis expetitur, eaque crudâ & coctâ vescuntur.

BELLONIUS lib. II. Observationum cap. XIX. refert Colocasiâ Alexandriæ, urbibusque *Natales* & pagis vicinis frequentissimam in foro venalem inveniri, Ægyptiosque rarè cibum sumere, quin Colocasia adponatur cum carnibus cocta: propterea magnum ejus vestigal per univèrsam Ægyptum esse. Capite autem XXVIII. ejusdem lib. negat eam aut florem aut fructum ferre. Ejus verba hîc subiiciam, quia Veterum de Fabâ Ægyptiâ sententiam suspectam habet.

AGRI, inquit, plurimis locis, Oryzâ, Papyro, Musâ arbore erant confiti, interdum etiam Colocasiâ. Quia verò hujus Colocasiæ, quæ etiam Lotus & Faba Ægyptiâ appellatur, fructum, magnâ diligentia frustra perquisivimus, illiusquæ inquisitione Gairi incolis ridendos *Faba Ægyptia* nos præbuimus, occasionem sumpsimus inquirendi, cur Veteres eam Fabam Ægyptiam nominarint, cùm fabas non ferat: tandem hanc erroris originem esse deprehendimus. Herodotus auctor vetustissimus, duarum Stirpium in Nilo nascentium meminit, quarum altera sit rotunda radice (quæ Colocasia est) altera quidpiam olivarum nucleis simile, quodam capite ferat. Reliqui post eum auctores, alter alterius verba sequuti, ad arbitrium deinde descripserunt. Nam quod Theophrastus spinosam illi radicem tribuit, rem aliter se habere, ipsa experientia docet. Dioscorides de Faba Ægyptia agens, Theophrasti verba ferè expressit, & utrumque interpretatus est Plinius. Hæc Bellonius. Quo loco etiam addit sponte nascentem ad rivulos in Cretâ se invenisse, Ægyptios verò magnâ curâ & diligentia colere.

VERVM evulgatâ Hispanicarum Stirpium Historiâ, meam & Bellonij sententiam confirmabat

Colcas.

firmabat Mag^{cus} & Generosus vir Hieronymus Beck à Leopoldstorff, Liber Baro Austria-
cus, Bellicæ annonæ per Vngariam Præfectus, Cæsari à Consilijs, idemque multis peregrina-
tionibus clarus, qui assererat hanc plantam ab Arabibus *Colcas* appellari in Ægypto,
isticque adeo frequentem esse, ut nullus sit rusticus, qui magnos ejus acervos non habeat.
Ejus radice coctâ, vesci illos, perinde atque Germanos rapis, quibus tamen minus grata sit.
Nullam verò aliam ejus sationem intellexisse, quàm è nucleis ad latera adnatis: quos vel
avellanæ, vel nucis juglandis magnitudine luto vel argilla involutos, in flumen secundum
ripam demittant. Has postea crescere, & novam messem generare.

SED & doctissimus Rauwolfius, qui illam toto anno venalem Tripoli Syriæ conspexit,
ut quâ incolæ frequenter vescantur, & tantâ copiâ in Halepo coli asserit, ut ejus radice non
minor numerus hominum alatur, quàm in Germaniâ rapis licet illis, & flavâ pastinacâ non
careant: addit in rivulis sponte nascentem observasse, florem autem vel fructum num-
quam vidisse.

POSTREMVM omnium, ad confirmandam meam de Colocasîâ sententiam, acce-
dat testimonium C. V. Prosperi Alpini, Medici Itali, qui aliquot annis Medicam artem
in Ægypto exercuit. Is in eo Libro quem de Plantis Ægypti scripsit, cap. xxxiii. in quo
de Colocasîâ, sic ait.

Colcas.

NVLLA planta magis nota Ægyptijs, Colocasîâ, quam illi *Culcas* (pronuntiandum
u, ut ou, Itolorum & Germanorum more) vocant, neque magis in usu, quando omnes,
hujus plantæ radices in jure coctas, atque alijs multis modis in cibis paratas assidue esitent,
non secus, quàm nostri rapas. Agri Colocasîjs pleni ibi spectantur, atque, quod mirabi-
lius videtur, nemo illorum aliquam ipsarum plantarum floribus vel fructibus usquam præ-
ditam vidit. Ego ex innumeris illis viventibus à me sæpe inspectis, nullam unquam flo-
rentem, aut cum aliquo fructu, vel aliquo caule videre potui. Ex quo dubitandum vi-
deretur, eam plantam esse Græcorum Fabam Ægyptiam. Planta hæc ibi spectatur folijs
Nenupharis, longioribus, Ari proximis, sine caule, flore, aut fructu: ejus radix magna, crassa,
Chinæ radicibus similis cernitur, sapore subamaro, & acri cum aliqua viscositate, quæ co-
cta dulcescit: quotidie passim toto anni tempore per urbem innumeræ radices venduntur,
viliori pretio. Hinc sane multum semper miratus sum Dioscoridem, Ægyptiæ fabæ flores
atque fructus tribuere, & eam Colocasiam esse prodere: quam tamen nusquam, ut dixi,
floruisse, nullumque fructum dedisse viderim, aut aliquem vidisse unquam audiverim. Sed
hanc litem alijs dirimendam libentissimè relinquo. Eam tum crudam, tum coctam, avi-
dissime veneri indulgentes mandunt, quia putant semen multum gignere, & libidinem
prævalidè movere. Hæc Alpinus.

Dioscoridis
lapsus.

Facultates.

Faba Ægy-
ptia, sive
Colocasîa,
non est Arû
Ægyptium.

FACESSANT igitur, qui eam quam exhibeo plantam, Colocasiam sive Fabam
Ægyptiam esse negant, quia flore & fructu caret; sed Arum Ægyptium esse, cerebrôsè &
pertinaciter contendunt.

QUIA porrò Dioscorides Lotum Ægyptium quibusdam notis cum Faba Ægyptia si-
ve Colocasîâ convenire ait; audiamus quid idem Alpinus de eo sentiat: nam subsequente
ejusdem libri capite sic scribit.

Lotus Ægy-
ptius.
Nymphæa,
Nuphar.

PROXIMO de Colocasîâ cognito errore, hîc alius de Loto Ægyptio animadvertitur,
quando hæc planta planè eadem sit, quam nostri Nymphæam, Arabes *Nuphar* appellant.
In toto quidem flumine Nilo Ægyptia loca lambente, nulla alia planta est inventa, quæ
notas Loti præ se ferat, quam Nymphæa ipsa, quæ profecto similis est (ut de Loto asserit
Dioscorides) Colocasîæ, seu Fabæ Ægyptiæ, floremque fert album (loquor de ma-
jore Nymphæa) Lilio valde similem, quem clarius expressit Theophrastus, qui dixit: &
flos candidus, lilijs foliorum angustia proximus: verè enim hic majoris Nymphææ flos
est, qui Sole occidente clauditur & sub aqua occultatur, oriente verò supra aquam assur-
git, foras exit, & aperitur. Quod non modo in Ægypto, verùm in multis Italiæ locis in hac
plantâ observatur. Et quid? nonne etiam ex flore caput producitur, Papaveris capitibus
valde simile, in quo multa semina minuta, qualia verè milij existunt, continentur, radixque
crassa est? Non possum non vehementer admirari Theophrastum, Dioscoridem & alios
omnes, qui distinctissimis capitibus Lotum Ægyptium à Nymphæâ se junxerint, cum utra-
que unum atque idem planè sit, & mirandæ ad Solem conversiones de Loto celebratæ,
eædem sint, quæ in communi Nymphæâ ab omnibus animadvertuntur.

Veterum er-
ronea per sua-
sio de Loto
Ægyptio.

Rafelnil.

Loti Ægy-
ptij, sive
Nymphæa
facultates.

Ægyptij caules crudos cum suis capitibus, per æstatis calores mandunt: subdulces enim
sunt, atque humidi, valdeque refrigerant & humectant: eos appellant *Rafelnil*.

Vtuntur præterea floribus & folijs contusis ad omnes calidas inflammationes, & succo,
præsertim ad demulcendos dolores à causâ calidâ obortos, lacte atque rosaceo oleo mixto:
eodem itidem modo, oleo quod ex floribus parant, ad calidos dolores, inflammationes, ex-
ustiones, ulcera, & dolores capitis in febricitantibus, vigilijs, tum exterius folia contusa
applicant, tum ejus succo cum oleo & aceto frontem & tempora illinunt: ad concilian-
dum autem somnum, syrupum ex eo paratum usurpant, & tum seminum tum radice pul-
verem ægrotis cum ejus decocto exhibent. Vfus radice, seminumque secreti loco habetur

apud

Nymphæa alba, Lotus Ægyptia Alpini.

Nymphæa lutea major.

apud multos, ad gonorrhæam, & in mulieribus ad album profluvium firmandum, & ad dysenteriam. Multi verò ab hujus plantæ usu abstinere ejus loco alia potius usurpantes, metuentes ne & Veneris desiderium & vires imminuantur: apud eos enim omnes comperitum est, seminum & radicis usum, homines reddere valde frigidos & ad Venerem tardos: eam ob causam multis ibi sanctis heremitis in usu esse audio, ut facilius cælibem vitam ducere queant. Hæc Alpini.

Verùm, ut demus, plerasque notas quas Dioscorides & Plinius Loto Ægyptio tribuunt, Nymphææ etiam convenire: radix tamen dissimilis est. Quia autem ea Alpini est opinio, nos Nymphææ utriusque iconem addere hîc voluimus, illius nempe quæ florem album habet, cujus radix quæ alioqui affabrè delineata fuerat, nescio qua incuriâ fuerit corrupta, & alterius cui flos est luteus.

BATATAS.

CAP. LI.

TRIA hujus plantæ sunt genera, quæ Bæticam peragrans observabam, colore externo inter se differentia, etiam gustus suavitate: nam aut cortex externus quodammodo rubescebat, sive purpurascens erat (& hoc genus præstantissimum judicabatur) aut pallecebat, aut albus erat: singula tamen genera albam interius carnem habebant.

PRODUCVNT autem illa Cucumeris silvestris modo sarmenta humi diffusa, satis crassa, succulenta, lævia, quibus inhærent folia utcumque carnosa, ex viridi canescentia, Ari folijs, seu potius Spinachij haud dissimilia: florem an fructum ferat, à nemine intelligere potui, radice autem fit satio: ea plerumque dodrantalis est, grandis raphani nonnumquam amplitudine (nam memini Londini me ineunte anno M. D. XXXI. recentes admodum, & optimi quidem generis emere, quarum una libram & amplius pendebat) inæqualis, cui raræ & breves adnatæ sunt veluti fibræ: binæ autem, ternæ, vel plures ex eodem tamquam capite dependent aliquando radices, Siferis radicum instar, vel etiam singulares, imò parte obtusiores, deinde sursum progrediendo graciliores.

Sponte nascitur in novo orbe, vicinisque insulis, unde primùm in Hispaniam delatam ferunt: nunc in multis Bæticæ maritimis locis seritur, vel integra, vel in talleolas secta: principatum autem obtinet Malacæ nata, quæ & Gades, & Hispalim; imò Vlyssipponem etiam usque deferri solet. Habuimus etiam aliquoties in Belgio satis recentes, sed quæ germinare noluerint, imò brevi corruptæ sunt, frigidiore nimirum regione. Sed & quas

Camotes.
Amotes.
Ajes.

Vsu.

Londini emebam, diuturniore morâ (nam Vien-
nam deferre volebam) ante quam telluri committere
possem, corruptæ sunt.

AN Veteribus fuerit cognita hæc planta, hæreo,
propterea nullum nomen græcum aut latinum ad-
do: Hispani *Batatas*, nonnulli autem *Camotes*, aut
Amotes, quidam etiam *Ajes*, tamen non nihil, ut
aiunt, inter se differant, sitque *Batatas* radix longè
tenerior & suavior.

Estur verò ab ipsis incolis, aut cruda, aut cocta:
nunc Hispanis etiam in delicijs ob saporis gratiam
& teneritatem, præsertim si sub cineribus cocta, &

exteriore tenello cortice repurgata, deinde in orbes concisa, ex pauxillo vino, stillatitijque
rosarum liquoris & sacchari momento edatur. Sunt qui ex oleo, aceto, & sale escent: nec
desunt qui radices recentes coctas & repurgatas saccharo condiant, & in usum seruent. Sed
& radix non cocta, dum corrumpi incipit, si cultro secetur, non secus rosam olet, quam
ipsa *Rhodia* radix.

QVI plura de hac radice volet, consulat C. V. Iulij Scaligeri *Exercitationem* CLXXXI
cap. xvii. lib. xv. de *Subtilitate* ad *Cardanum*: in primis verò cap. iiii. lib. vii. *Primæ partis*
Historiæ generalis & naturalis Ferdinandi Oviedi.

LECTORI porro non ingratum facturum existimavi, si *Batatas* historiæ, alterius cujus-
dam crassæ radices descriptionem subijcerem, quandoquidem *Indiæ Occidentalis* & insu-
larum quarundam incolis familiari in usu est.

Igname sive
Inhamebi-
soria.

VARIÆ autem interdum est formæ radix illa, & *Igname*, sive *Inhame* appellatione ex
D. Thomæ insulâ, sub æquatore sitâ, non procul à provinciâ *Manicongo* continente, dela-
ta anno M. D. xcvi. Nam munere honestissimi viri *Willelmi Parduyn* civis *Middelburgen-*
sis in *Walachria Zelandiæ* insulâ, deinde doctissimi viri *Thobiaz Roëlsij* ejusdem urbis *Me-*
dicis, radices habui, quarum nonnullæ pedalem aut ampliorem longitudinè æquabant, bra-
chiale autem crassitudinem, vel etiam quarum diameter esset quatuor unciarum: pleræ-
que dodrantalem longitudinem vix attingerent, nec earum diameter binas uncias excede-
ret, aliquot etiam breviores sed crassas, & in aliquot quasi breves napos infimâ parte protu-
berantes

berantes, tectas omnes scabro & inæquali cortice, ut Aristolochiæ longæ legitimæ radices, & multis exiguis fibris sparsim nascentibus præditas: ipsa radice substantia alba, lenta, & succulenta est, atque veluti grumosa, tenera tamen, nec ingrati saporis (crudam enim gustabam) exiguo autem post momento nõnihil asperi & acriusculi: assa verò (nam & gustare volui, ut certius observare possem) tenerior est castaneâ, & pyri instar, cui grumosa substantia, edulis. Qualem caulem, aut folia habeat, non intelligebam, unam tamen radicem cum germine accipiebam, sed vecturâ abrupto, quale in eadem tabellâ cum radice, quàm commodè potui, exprimebam.

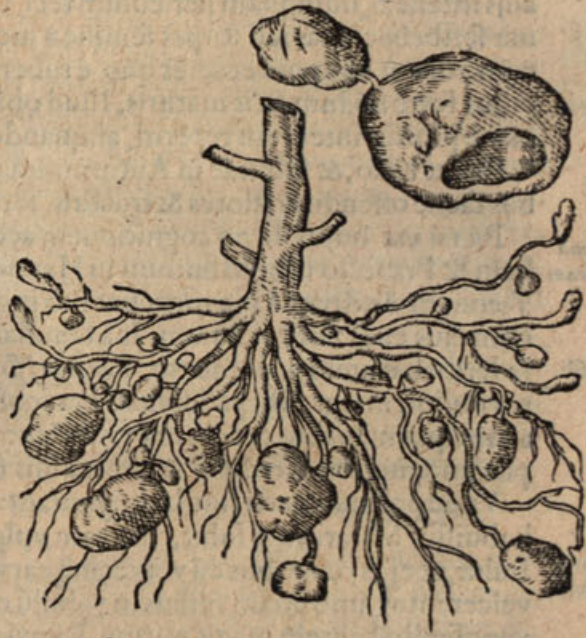
D. Thomæ insulanos eâ assâ & elixâ vesci intelligebam, ejúsque rei gratiâ Lusitani quidam, qui multos istic cum viros, tum feminas & pueros emerant, ut Vlysiþone pro mancipijs venderent, istas radices in naves intulerant in miserorum alimentum, præterea nuces quaspiam, quibus cum radice cujusdam farinâ vescerentur. Omnes autem illæ naves eodem anno in Walachriam delatæ.

SED & aliam ab eodem Wilhelmo cum superiore accipiebam, nec formâ, nec colore, nec magnitudine superiori dissimilem, quam *Igname* etiam vocabat Lusitanus, qui illam ipsi dabat, licet aliud genus esse non inficiaretur: sed totius radice cortex magis inæqualis erat, & veluti quibusdam tuberculis obfitus: è quibus tenues fibræ emergebant, præterea radix summo capite, paullo crassioribus, durisque & pedalis sive palmaris lógitudinis fibris, seu verius viticulis, magnâ ex parte spinosis erat prædita. Nonnulli *Tcam Peru.*

ARACHIDNA THEOPH. fortè; Pápas Peruãnorum.

CAP. LII.

Arachid. Theoph. fortè, Pápas, radix.

ESCVLENTA etiam est radix hujus novæ, & ante paucos annos Europæ primum cognitæ plantæ: veteribus tamen, meo judicio, non ignotæ, ut postea ex ijs quæ in medium proferemus, apparebit.

PRIMUM autem ex bulbo (qui Aprili plerumque serendus apud nos, non maturius) paucis diebus à satione, folia promit ex atro purpurascencia, villosa, quæ deinde explicata, viridem contrahunt colorem, quina, septena aut plura in eadem ala nascentia, à Raphani folijs non valde aliena, impari semper numero, interjectis alijs minoribus folijs, & impare extremam alam semper occupante: caulis pollicari crassitudine, angulosus est, lanugine obductus, quinos aut senos interdum cubitos longus, πολυβλαστης, & in multos ramos divisus, longos, infirmos, & nisi ridica aut alijs adminiculis sustineantur, pondere suo in terram procumbentes, & latè se spargentes: ex ramorum alis prodeunt pedales, crassi, angulosi pediculi, denos, duodenos, aut plures flores sustinentes, elegantes, uncialis amplitudinis aut majores,

majores, angulosos, singulari folio constantes, sed ita complicato, ut quinque folia discreta videantur, coloris exterius ex purpurâ candicantis, interius purpurascens, radijs quinque herbaceis ex umbilico stellæ instar prodeuntibus, & totidem staminibus flavis in umbonem coeuntibus, stilo prominente subviridi: floribus, qui Tiliæ florum odorem referunt, succedunt orbiculata mala, Mandragoræ fructui non dissimilia, sed minora, initio viridia, maturitate alba, humida pulpa plena, quæ multa plana grana continet, ficuum granis haud majora: radices habet, vel unâ singularem, vel binas aut tres crassiores rectas, in profundum ut plurimum descendentes, & aliquantulû ramosas, deinde à summo radicû illarum capite nascentes alias tenuiores albas in latera se spargentes, & satis procul à matre aliquâdo terrâ emergentes, foliâq; sive novellas plâtas producetes, è quibus propedent crassiusculæ & longæ fibræ, quibus (dum mensè Novembri post primas pruinas eruitur ipsa Planta) inhærent deprehenduntur variæ magnitudinis tubera, inæqualia, vestigijs quibusdam notata, unde germina sequente anno sint emersura: tuberum autem, quorum plura quinquaginta ex unicâ stirpe colligere memini (adèd fœcunda est) alia majora, ut interdum unciam aut etiam binas pendant, rubescens vel ad purpureum colorem vergente sunt exterius cute, alia minorâ ut quæ nondum matura, magnâ ex parte albicantem habent cutem, quæ tenuis valde est in omnibus tuberibus, caro autem ipsa firma & candida. Omnia autem ista tubera vel cum fibris quibus inhærent, vel illis detracta, in fictili aut alio vase terrâ siccâ pleno reponuntur, & sub tectum inferuntur, in spem futuræ insequente anno sationis, tametsi & nuda sicco loco, calido tamen, conservari possint: radices autem hieme corrumpuntur si in horto hæreant, nisi fortè paulò calidioribus regionibus, & altè defossæ, terrâ exemptæ, arefcunt & inutiles redduntur. Ex solis igitur tuberibus expectanda est generis conservatio, & ex femine, quo natæ plantæ etiam eodem anno flores tulerunt, sed colore à matre diversos, ut ab alijs intellexi, numquam periculum feci. Certè mihi amicus N. Vir Ioannes Hogeladius ad me scribebat natas ipsi stirpes femine à me missæ, quæ albos omnino flores dederunt, quas cum eodem tempore erueret quo è tuberibus natas, nulla tubera generasse agnovit, stirpibus fortè nõdum satis maturis. Illud observabam, tuber ex quo planta nata, cum eruitur, inane prorsus interdum reperiri, aliquando integrum adhuc & firmum.

Tempus.

Floret Julio, & subinde in Autumnum usque, vel etiam ad primas usque pruinas (à quibus facillè offenditur) flores & fructum ferre non desinit.

Vnde primû hæc plantam nascitur.

PRIMAM hujus stirpis cognitionem acceptam fero N. V. Philippo de Sivry Dn. de Walhain & Præfecto urbi Montium in Hannoniâ Belgicæ, qui ejus bina tubera cum fructu, Viennam Austriæ ad me mittebat sub initium anni M. D. XXXVIII. sequente autem anno rami ejus cum flore picturam. Is à familiari quodam Legati Pontificis in Belgio se accepisse scribebat anno præcedente, *Taratouffli* nomine. Mittebat deinde ad me Iacobus Garatus junior, integræ stirpis iconem Francofurtum: verum neutram hîc exhibere volui, sed aliam quam duabus tabellis ex vivâ planta exprimi curavi, alterâ flores atque fructum representante, alterâ radices & tubera suis fibris inhærentia.

Taratouffli.

Vnde primum nacti sint Itali, ignorant: certum autè est, vel ex Hispanijs, vel ex Americâ habuisse. Mirari autè subit, cum tam vulgaris & frequens esset in quibusdâ, ut aiunt, locis Italiæ, ut ejus tuberibus cû vervecinâ carne coctis, non secus ac rapis, & pastinacæ radicibus vescerentur, imò etiam suis in pabulû cederent, hujus stirpis notitiâ tam serò ad nos pervenisse: illud autem magis mirum, Patavinæ Scholæ fuisse ignotam, ante quàm amicis, qui Patavij Medicæ arti operam dabant, Francofurto ejus tubera mitterem. Nunc verò plerisque Germaniæ hortis satis vulgaris est facta, quando quidem adèd fœcunda est.

CETERVM non dubium est, quin sit ea Planta, quam Petrus Cieça cap. XL. Primæ partis Chronici sui describit Hispanico sermone: ego Latino sic reddebam.

Papæ Petri Cieça.

Locis Quito vicinis, præter Mayzum, habent incolæ duo alia, quibus magnâ ex parte vitam sustentant, *Papas* videlicet, radices tuberibus ferè similes, nullo putamine, aut officulo rectas, quæ coctæ, teneram instar castanearum elixarû habent pulpam: Sole siccatæ *Chumo* vocantur, & in usum servantur. Producit hic fructus stirpè Papaveri [condonanda est hæc comparatio militi] similem. Alterû est *Quinûa*, planta humanam altitudinè æquans, folijs Bliti Mauritanici, semine pusillo, albo, vel rubro, ex quo potionem parât, aut elixo vescuntur ut nos oriza: meminit & alijs locis. *Papas* etiam mentionem faciunt Augustinus Carate, atque Gomara in sua Generali Historia Indiarum. Quibus non valde absimiles videntur eæ radices, quas Virginienfes *Openawk* nominant.

Chumo.

Quinûa.

Openawk.

ἀραχίδων καὶ ὁμοίων τῶ ἀράκω ἀράκω.

CONSIDERANDVM porro an hæc Planta Veteribus fuerit cognita. Theophrast. lib. I. Hist. Plant. cap. XI. Arachidnæ meminit, quæ cû hac perbellè cõvenire mihi videtur, præsertim radicis historia. Nam ἀραχίδων καὶ ὁμοίων τῶ ἀράκω fructum ferre asserit nõ minorem eo qui in supernis plantæ partibus nascitur: & radicem quidem unam carnosam & crassam, quæ in altum demittitur, ceteras (in quibus fructus) teneriores, summo cespite, & quaqua versum diffusas. Neutrum tamen folia habere dicit, aut folijs quidquam simile, sed quasi utrimque fructum edere, quod mirum, inquit, videtur. Sed mihi facillè persuaserim, utriusque plantæ historiam, Theophrasto sua commentanti, parum integrâ fide recitatam: primo etiam ejusdem libri capite, illam reponit inter stirpes quæ sub terra fructum ferunt. Diligenter expendant Peritiores, & forsitan ad meam sententiam accedent.

Quinuã, sive Blitum majus Peruãnum.

Canna Indica.

His castanearum aut pastinacæ in modum paratis, vescebatur, ut intelligo, Legatus, ad firmandas vires, quia erat valde imbecillâ valetudine: non minùs autem alere puto quàm castaneas & pastinacas, flatulentas tamen esse, propterea, ad proritandam Venerem, nonnullos uti. Ego elixas, deinde, epidermide verius quàm cute purgatus, faciliè enim cedit, & inter binas lances, naporum aut raporum pinguiore vervecis jusculo maceratas degustabã: & sanè non minùs sãpidas & palato gratas deprehendebam, ipsis nãpis. Crudas verò, nimis asperas & flatulentas esse æstimo.

QUINVA, sive BLITVM MAIVS
Peruãnum. CAP. LIIII.

QVID porrò sit *Quinua*, cujus Petrus Cieca, ut diximus, meminit, tamquam tertij alimèti, quo se sustentant Quito incolæ, operæ precium esse duxi, hîc explicare; licet jam multo tempore universæ Europæ fuerit vulgaris, sed hoc nomine ignota.

NIHIL igitur aliud est *Quinua*, quàm majus illud Bliti genus, humanã altitudinem interdum superãs, caule crasso, firmo, in multos ramos inæqualiter nascètes diviso, vulgaris Bliti folijs, sed amplioribus & longioribus, summo caulis fastigio multas ferens spicas, sive paniculas, palmum & amplius longas, nutantes, extremã nõnumquam parte latiusculas & quodammodo cristatas, instar comæ Amaranthi cristati, coloris coccinei obsoletioris & degeneris, quæ maturæ, multa granula alba rotunda continere conspiciuntur. Quòd grana rubra fert, numquam vidi, sed alba grana ferentis iconem Lectorum oculis subijcimus.

Quinua.
Blitum majus
Peruãnum.

CANNA INDICA. CAP. LIIII.

HVIC plantæ unus primùm, deinde plures stolones ex eadem radice prodeunt, cubiti unius, interdum duorum altitudine, digiti verò crassitudine, harundinis modo nodosi: quem circa singula genicula ambiunt ampla folia, nervosa, & firmã quidem illa, foliorum Musæ instar, sed tenuia, herbacæã viriditate palleſcentia, extremo mucronata, quæ, dum primùm erumpunt, chartaceorũ cuculorum in morem circumvoluta conspiciuntur, gustata autem herbaceum quendam saporem initio habent, cui paulò post nonnihil acrimoniæ conjunctũ deprehenditur: extremo cauli, insidèt aliquot flores, Gladioli floribus formã non valde dissimiles, sed elegantissimi minij florido colore nitentes, & capitulo inherètes cuidam hirto, quod cum suo flore nõdum aperto Suillæ fluviatilis sive marinæ coctæ chelam quodammodo refert: deciduis aut marcidis floribus, augentur ista capitula, fiuntque triangula & molliter echinata, capitulorum Ricini ferè instar, in quibus continetur semen rotundum, Fabæ veterum, sive fructus Loti arboris magnitudine, plenã maturitate nigerrimum: radix nodosa, & crassioribus fibris stipata, alios

Canna Indica.

radicis nodos adnascens habet, qui stolones etiam matri similes proferunt.

Lusitanie

Lusitanix quibusdam monasterijs valde frequentem videbam, sub stillicidijs ad muros fatam, etiam ipsa brumâ florentem: nunc passim à rei herbarix studiosis alitur in fictilibus, ornatus gratiâ, rarò tamen apud Belgas ad frugem pervenit, quòd serò admodum germinet, nec hiemem ferre istic potis sit, ut in sequentem annum servetur. Viennæ autem Austriæ multis annis in fictili alebamus, singulis annis flores proferentem, & probum semen interdum dantem, licet non adedò nigrum, ut quod in calidioribus regionibus crescit, sed fusci dumtaxat coloris, mirificè etiam sese radice propagantem, adedò, ut alternis annis fictili eximere, & nodos divellere cogere, eâ ratione, plures plantas ex unâ adquirentes: verùm hieme in hypocautum seu vaporarium recipienda erat, & proximo fenestræ vitræ loco, ut aère externo per rimulas ingrediēte non nihil refici posset, frigidioris aperti aëris, atq; etiam cameratæ cellæ impatiens: semel autem, aut bis ad summum, singulis hebdomadibus, adfusa leniter aquâ, riganda. Illud etiam in hac plantâ observabam, è vetustis stolonibus, cum marcescentes in vaporario præscinduntur, lacrymam exstillare albam, tragacanthæ æmulam, subdulcem & lentam; atque in ipsis folijs istic etiam senescentibus, tenue quoddam excrementum nitri sapore.

Quo nomine Veteribus dicta sit hæc planta, me ignorare fateor ingenuè. Nonnulli hac ætate, quia illius flos nondum apertus, cancri vulgo dicti chelas, formâ & colore, ut diximus, referat, florem Cancrî nuncuparunt: alij Cannam Indicam, quia ex Americâ primùm delata sit, & ejus stolones cannarum sive harundinum modò nodosi sunt, appellare maluerunt: Hispani & Lusitani *Cuentas* dicunt, à numero, quòd ex hujus granis spherulæ ad numerandas preces idoneæ, fieri soleant, non secus ac ex tenellis malis arantijs.

LIMONIO CONGENER.

CAP. LV.

Flos Cancrî.

Cuentas.

Limonium peregrinum.

PEREGRINA prorsus, & elegans est hæc planta, cujus iconem & resiccatû folium, Lutetiâ usq; ad me mittebat humanus vir & diligentissimus Pharmacopæus, Claudius Gonnier, qui siccam eâ, & confracto caule mutilâ, Vlyssipone, veluti ad me scribebat, acceperat.

SUNT verò huic plantæ (Claudio teste) folia novem, decem, aut plura, à summo radice capite prodeuntia, quorû forma, ab omnium quas unquam viderim stirpium folijs diversa est, quia cava sunt, florû Aristolochiæ instar, tumente albo & veluti paleari prædito, gibbo dorso, infima parte angusto, sensimq; in laxitate crescente, supremâ parte laxiore & aperto, quasiq; in hemicyclum formatâ: totû folium durum est, & tâquam cutaceum, suprema folij pars aperta, internè multis crassis venis ex atro purpureis distincta: inter folia prodibat caulis confracti, ut pictura referebat, pars inferna: radix nõ valde magna, & in quosdâ ramos divisa: quales flores, quòdve semen proferat, non fuit adscriptû, natales non indicati, neque quo tempore flores det, notatum.

Ad quam porrò stirpium classem hanc referre debeam, hæreo: foliorum tamen crassitudo, vel (si ita loqui licet) carnositas, & aliæ quædam notæ, me ferè compellunt, ut ad Limonij Matthioli genus aliquod referendam censeam: poteritque (mea opinione) Limonium peregrinum tantisper nuncupari, donec aliud magis proprium, ex totius plantæ diligentiore observatione, inveniatur.

Ne autem in nostris Stirpium Observationibus locum non haberet, ad illarum Quarti Libri calcem, ejus historiam rejecimus.

Limonium pumilum, & ejus natales.

CETERVM, quandoquidem in Limonij Matthioli mentionem incidimus, quod ubique in maris littoribus, præsertim autem Mediterranei, frequens est; circa Valentiam Hispaniæ pumilum aliud genus observabam multis exiguis foliolis, Bellidis minoris pænè foliorum instar, è summâ radice prodeuntibus præditum, inter quæ cauliculi prodibant frequentibus, elegantibusque flosculis onusti: ejus radix betæ radici persimilis erat, minor tamen & subrubra. An illi simile alterum pumili Limonij genus, quod Doctissimus Lobelius apud Colcestriam se observasse anno M. D. xcvi. ad me scribebat?

CAROLI CLVSI RARIORVM PLANTARVM

HISTORIAE

LIBER QVINTVS

S CABIOSARVM, aliarumque non inelegantium florum Historiâ absolutâ, Quintum librum adgrediemur, quem à Narcoticis auspiciabimur: illis subijciemus deleteria facultate preditas, aliasque quarum folia, incisuris earum formam imitantur: deinde acri gustu donatas, molles præterea quasdam & aculeatas: postremò aliarum stirpium congeriem.

HYOSCYAMVS.

Hyoscyamus niger vulgaris.

CAP. I.

Hyoscyamus Aegyptius.

NIGER Hyoscyamus, vulgaris est notitiæ, cujus historia ab omnibus qui de re herbariâ scripserunt est tradita: quia verò de ejus stirpis alijs quibusdam generibus hoc capite sumus acturi, non præter rem me facturum existimavi, si Nigri iconem præponerem, & Albi etiam adderem, ut differentiæ eò facilius dignosci queant.

i. Hyoscyamus niger vulg.

PRIMVS autem eorum generum quæ describere volumus, peregrinus est, & cubitalis altitudinis, minimique digiti crassitudinis caulem acquirit in hortis, firmum, molli incanaque lanugine præditum, per quem hinc inde sparsa sunt folia, vulgaris folijs nõ valde ab similia, sed minora; & frequentibus lacinijs divisa, tenuique (dum adhuc tenella sunt) & longâ

ii. Hyoscyamus Aegyptius rubillose.

longâ lanugine pubescentia: summus caulis in aliquot ramos nutantes & inflexos dividitur, qui alternatim inter angustiora, minorâque, nec laciniata folia, caliculos ferunt vulgari similes, in quinque cuspides satis firmas desinentes, in quibus flores colore quodam modo similes vulgari, hoc est pallentes, & purpureis venis distincti initio nascuntur, sed deinde in paulò majorem amplitudinem excrecentes, in elegantem ex rubro purpurascentem colorem mutantur, saturationibus tamé venis, nec umbilico purpureo, ut vulgaris nigri flores, sed candicante, stilôq; purpurascente, & quinque staminibus, exornato: floribus succedunt bullata, quemadmodum in vulgari, capitula, semen etiam simile continentia.

Nobis is primùm natus est anno M. D. xx. semine quod doctis. vir Bernardus Paludanus Frisius (nunc *πολιαρδης* Enchusianus) ex Syriacâ, Ægyptiâque peregrinatione redux, Patavio ad me miserat *Benze* nomine.

Natalis.

Is fortè est, cujus Bellohius cap. lxxv. & lxxxviii. lib. ii. Observationum meminit, & in Ægypto frequentem esse asserit: quem etiam apud Halepum observasse scribit C. V. Rauwolfius lib. i. cap. ix. sui *Hodæporici*.

Hyoscyamus albus, vulgaris.

Hyoscyamus albus, Creticus.

III.
Hyoscyam.
alb. vulg.

TERTIVS ordine erit is, qui Hyoscyamus albus appellatur, frequens & spontaneus in calidioribus regionibus: at in frigidioribus, non nisi in eorum hortis qui re herbariâ delectantur conspicuus, candidioribus mollioribusque nigro folijs, nec ita laciniatis, sed potiùs quodammodo sinuosis, brevioribus, satis crassis, longiore pediculo fultis: flores illi albi, minores, calices læviores.

IIII.
Hyoscyam.
alb. Cretic.

QUARTVS etiam peregrinus, nec mihi adhuc conspectus: sed iconem ad me mittebat honestus vir Iacobus Plateau, quam imitatus erat ex plantâ, ipsi, semine Cretâ accepto, natâ. Scribebat autem totam plantam esse molliorem & teneriorem Hyoscyamo albo jam memorato; folia longo pediculo nitentiâ, molli lanugine prædita, latiuscula, magis sinuosa quàm Albi folia, & vitiginea, minora tamen, & teneriora, in ambitu quodammodo denticulata habere: ramos candidiore lanugine pubescentes: flores prorsus aureos, internè circa umbilicum violacei coloris: radicem satis crassam, napi ferè instar. Perennis ne esset, an non, nihil significabat.

V.
Hyoscyamus
Cretic. alter.

IOANNI ab Hogelande, semine Cretâ allato, quod illi mittebam, natum est anno M. D. xciii. QUINTVM quoddam Hyoscyami genus non minùs peregrinum, cubitalis aut majoris altitudinis, multis ramis præditum molli lanugine obsitis, teretibus, per quem, alternatim sparsa fuerunt folia mollia, lanugine obsita, longiore pediculo fulta, in ambitu, nunc majoribus, modò minoribus lacinijs secta, viridia, acriusculi (si mandantur) saporis: ex quorum alis